

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος και το Δίκτυο NATURA 2000

ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

LIFE NATURA
THEMIS
www.lifethemis.eu

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 με ακρωνύμιο «LIFE NATURA Themis» συγχρηματοδοτείται από το πρόγραμμα LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αφορά στην ποινική δίωξη εγκλημάτων κατά της άγριας ζωής σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 της Κρήτης. Το έργο απευθύνεται σε δικαστές, εισαγγελείς, δικηγόρους, στελέχη δημοσίων αρχών με προανακριτικές αρμοδιότητες, στελέχη Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, χρήστες των περιοχών NATURA 2000 και το γενικό κοινό. Ανάδοχος του προγράμματος είναι το Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης και εταίροι, το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, ο Δικηγορικός Σύλλογος Χανίων και ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου. Η ανάγκη υλοποίησης του έργου προέκυψε από τη διαπίστωση ότι τόσο οι εισαγγελικές και προανακριτικές αρχές, όσο και οι δικηγόροι αλλά και οι ενδιαφερόμενοι πολίτες δεν είναι εξοικειωμένοι

με τις αρμοδιότητες και το καθεστώς προστασίας των προστατευόμενων περιοχών και τη σχετική νομοθεσία που διευκολύνει τη δίωξη περιβαλλοντικών εγκλημάτων.

«LIFE NATURA Themis» – LIFE14 GIE/GR/000026

**Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος
και το Δίκτυο NATURA 2000**

ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Φαράγγι Σαμαριάς (φωτ. Ν. Πέτρου)

«LIFE NATURA Themis» – LIFE14 GIE/GR/000026

Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος και το Δίκτυο NATURA 2000

ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Προστασία
της Φύσης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2019

Η έκδοση αυτή υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της **Δράσης B6** του έργου **LIFE14 GIE/GR/000026 – LIFE NATURA Themis**: «Πρωώθηση της ευαισθητοποίησης για την άσκηση δίωξης για εγκλήματα κατά της άγριας ζωής και την ανάδειξη της περιβαλλοντικής ευθύνης για την αντιμετώπιση ζημιών έναντι της βιοποικιλότητας σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη».

Τεχνικός Οδηγός: **Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος και το Δίκτυο NATURA 2000** – Οδηγός του Πολίτη (Environmental Law and the NATURA 2000 Network: A citizen's guide)

Συγγραφέας: **Αγγελική Μπάρλα**

Επιμέλεια έκδοσης: **Νίκος Πέτρου, Μιχάλης Προμπονάς, Βασίλης Παπαδόπουλος**

Υπεύθυνος έργου για την ΕΕΠΦ: **Χρήστος Γεωργιάδης**

Φωτογραφίες: **Μίλτος Γκλέτσος, Νίκος Πέτρου**

Σχεδιασμός-Επιμέλεια παραγωγής: **Άρης Βιδάλης**

Εκτύπωση: **Φωτόλιο Α.Ε.**

Στο πλαίσιο της ίδιας δράσης του **LIFE NATURA Themis** εκδόθηκαν ακόμη δύο τεχνικοί οδηγοί:

1. **Η Οδηγία για την Περιβαλλοντική Ευθύνη και η Άγρια Ζωή**
Οδηγός για Δικαστές, Εισαγγελείς, Υπαλλήλους Δικαστηρίων και Εισαγγελιών
2. **Οι Οδηγίες για τα Άγρια Πτηνά και τους Οικοτόπους**
Οδηγός για Δικηγόρους και Υπαλλήλους της Διοίκησης

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

The LIFE14 GIE/GR/000026 project is funded at a percentage of 60% from the European Commission, while a part of the Associated Beneficiaries own funds was covered by the Greek Green Fund.

ISBN 978-960-7197-28-3

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά: Μπάρλα Α. (2019). Τεχνικός Οδηγός: Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος και το Δίκτυο NATURA 2000 – Οδηγός του Πολίτη. Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, σελ. 96, Αθήνα.

©2019 Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης

Δεν επιτρέπεται η αντιγραφή, η αναπαραγωγή ή η αποθήκευση με οποιοδήποτε μέσο ηλεκτρονικό, φωτογραφικό, μηχανικό, θεατρικό ή ραδιοηλεκτρονικό, και γενικά η χρήση του κειμένου ή μέρους αυτού ή αποσπάσματος με κάθε μορφή χωρίς προηγουμένως να υπάρχει γραπτή άδεια του συγγραφέα και του εκδότη. Τα δικαιώματα για τις φωτογραφίες παραμένουν στους φωτογράφους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	5
-------------------	---

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
----------------	---

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ NATURA 2000	11
--	----

1. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000	12
1.1. Γενικά χαρακτηριστικά του Δικτύου	12
1.2. Ο ρόλος των Ευρωπαϊκών Οδηγιών 2009/147/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ	15
1.2.1. Η Οδηγία 2009/147/ΕΚ για τα άγρια πουλιά	15
1.2.2. Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους	16
1.2.3. Προστασία και διαχείριση των περιοχών NATURA 2000	17
2. Το Δίκτυο NATURA 2000 στην Ελλάδα	20
3. Το Δίκτυο NATURA 2000 στην Κρήτη	24
3.1. Η βιοποικιλότητα της Κρήτης	24
3.2. Έκταση του Δικτύου	25
3.3. Ευκαιρίες τοπικής ανάπτυξης εντός του Δικτύου	25
4. Νομικό πλαίσιο προστασίας ειδών και οικοτόπων στην Ελλάδα	27
4.1. Διεθνές Δίκαιο	27
4.2. Εθνικό Δίκαιο	28
4.2.1. Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α/1986)	29
4.2.2. Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24/Α/2012)	29
4.2.3. Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/2011)	29
4.2.4. ΚΥΑ 50743/15.12.2017 (ΦΕΚ 4432/Β/2017)	31
4.2.5. Ν. 4519/2018 (ΦΕΚ 25/Α/2018)	31
4.3. Ενσωμάτωση των Οδηγιών 2009/147/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ	32
4.3.1. Οδηγία 2009/147/ΕΚ	33
4.3.2. Οδηγία 92/43/ΕΟΚ	33

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ . . . 35

5. Το έργο «LIFE NATURA Themis» και η έρευνα του Πανεπιστημίου Κρήτης	37
5.1. Το έργο «LIFE NATURA Themis»	37
5.1.1. Στόχοι του έργου «LIFE NATURA Themis»	37
5.1.2. Δράσεις στο πλαίσιο του έργου «LIFE NATURA Themis»	38
5.2. Συλλογή στοιχείων	39
5.2.1. Μεθοδολογία	40
5.2.2. Επισκέψεις σε φορείς	40
5.3. Αποτελέσματα περιόδου 2010-2016	41
5.3.1. Ακρίβεια εξαγόμενων αποτελεσμάτων	41
5.3.2. Σύνολο υποθέσεων για το έτος 2015	41
5.3.3. Δικαστική εξέλιξη των εγκλημάτων σε περιοχές NATURA 2000	42
5.3.4. Είδος και συχνότητα περιβαλλοντικού εγκλήματος	43
5.3.5. Ύψος διοικητικών προστίμων – χρηματικής ποινής	44
6. Η Δράση B3 του έργου LIFE NATURA Themis ως εργαλείο καταγγελίας του περιβαλλοντικού εγκλήματος	45

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ – ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ 47

7. Συνταγματική προστασία και εθνική νομοθεσία	48
7.1. Σύνταγμα	48
7.2. Εθνική Νομοθεσία	49
7.2.1. Ν. 1650/1986	49
7.2.2. Ν. 4042/2012	50
7.2.3. Π.Δ. 148/2009 – Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»	50
7.2.4. Ν. 998/1979 – Περί προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων	53
7.2.5. Ν. 4447/2016 – Χωρικός σχεδιασμός – Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις	54
8. Το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στην περιβαλλοντική πληροφορία	57
8.1. Έννοια της «περιβαλλοντικής πληροφορίας»	57
8.2. Νομική βάση	57
8.3. Τρόπος πρόσβασης στην «περιβαλλοντική πληροφορία»	58
8.4. Εξαιρέσεις	58
8.5. Υποχρεώσεις της Διοίκησης	58

ΜΕΡΟΣ Δ΄**ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΑΡΧΩΝ..... 59**

9. Δικαστική Παρέμβαση	60
9.1. Πολιτικά δικαστήρια	60
9.1.1. Αρμοδιότητα	60
9.1.2. Έννομο συμφέρον	60
9.1.3. Τρόπος προσφυγής στα πολιτικά δικαστήρια	60
9.1.4. Παραδείγματα αποφάσεων Πολιτικών Δικαστηρίων:.....	61
9.2. Ποινικά Δικαστήρια	62
9.2.1. Αρμοδιότητα	62
9.2.2. Δράστες	62
9.2.3. Επιβληθείσες ποινές	62
9.2.4. Τρόπος καταγγελίας του περιβαλλοντικού εγκλήματος	63
9.2.5. Ροή της ποινικής διαδικασίας	64
9.2.6. Η έννοια της πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη	64
9.2.7. Η πολιτική αγωγή στις περιβαλλοντικές δίκες	65
9.3. Διοικητικά Δικαστήρια	67
9.3.1. Αρμοδιότητα	67
9.3.2. Βασικές έννοιες διοικητικού δικαίου	67
9.3.3. Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων (N. 4014/2011)	68
10. Εξωδικαστική παρέμβαση	72
10.1. Διοικητικές προσφυγές	72
10.2. Ο Συνήγορος του Πολίτη	73
10.2.1. Γενικά στοιχεία	73
10.2.2. Αρμοδιότητες	73
10.2.3. Τρόπος υποβολής αναφοράς	73
10.2.4. Τρόπος δράσης	74
10.2.5. Ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη σε ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος	74
10.3. Παραδείγματα παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη σε περιπτώσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης	75
10.4. Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	79
10.4.1. Διάχυση της περιβαλλοντικής πληροφορίας	79
10.4.2. Συμμετοχή στη διαβούλευση για περιβαλλοντικά ζητήματα	80
10.4.3. Ευαισθητοποίηση των πολιτών	80

10.5. Ο ρόλος των περιβαλλοντικών ΜΚΟ στη δίωξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος	81
10.5.1. Δικαίωμα καταγγελίας στο ΣΥΓΑΠΕΖ	81
10.5.2. Συμμετοχή σε ποινική δίκη ως πολιτικώς ενάγοντες	81
10.5.3. Έννομο συμφέρον για αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣΤΕ	82

ΜΕΡΟΣ Ε΄

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΣΕΩΝ – ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ – ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	83
--	----

11. Ατμόσφαιρα	84
11.1. Γενικό πλαίσιο	84
11.2. Αρμόδιοι φορείς	84
11.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη	85
12. Θαλάσσιο Περιβάλλον – Υγρότοποι	86
12.1. Γενικό πλαίσιο	86
12.2. Αρμόδιοι φορείς	86
12.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη	87
13. Έδαφος	88
13.1. Γενικό πλαίσιο	88
13.2. Αρμόδιοι φορείς	88
13.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη	89
14. Αιγιαλός – παραλία	90
14.1. Γενικό πλαίσιο	90
14.2. Αρμόδιοι φορείς	90
14.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη	91
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	95
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	95

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ειδοποιός διαφορά του ενεργού πολίτη είναι η συμμετοχή στο κοινωνικό γίγνεσθαι, η δράση και η άσκηση κοινωνικού ελέγχου. Προϋπόθεση όμως της δράσης, αποτελεί η γνώση του συνόλου των δικαιωμάτων αλλά και των υποχρεώσεων που έχει ο πολίτης, στο πλαίσιο μιας ευνομούμενης κοινωνίας, πόσο μάλλον όταν αυτά τα δικαιώματα και υποχρεώσεις αφορούν ένα αγαθό, όπως το περιβάλλον, που είναι ζωτικό, μιας και από την ύπαρξή του εξαρτάται η επιβίωση και η ανάπτυξη της ανθρωπότητας, αλλά και συνταγματικά κατοχυρωμένο (άρθρο 24 του Συντάγματος).

Ο παρών οδηγός, που συντάχθηκε στο πλαίσιο του έργου LIFE14 GIE/GR/000026 «Πρώθηση της ευαισθητοποίησης για την άσκηση δίωξης για εγκλήματα κατά της άγριας ζωής και την ανάδειξη της περιβαλλοντικής ευθύνης για την αντιμετώπιση ζημιών έναντι της βιοποικιλότητας σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη» (LIFE NATURA Themis), προσφέρει ακριβώς αυτή τη γνώση, σε απλοποιημένη μορφή και με κατανοητή γλώσσα, έτσι ώστε να γίνει εύκολα αντιληπτή. Προσφέρει γνώση για το Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 στην Ευρώπη, στην Ελλάδα, και ειδικότερα στην Κρήτη. Ορίζει την έννοια της περιβαλλοντικής παράβασης. Ενημερώνει για τους αρμόδιους φορείς, καθώς και για τις δυνατότητες προσφυγής στη δικαιοσύνη, από τη στιγμή που κάποιος διαπιστώνει μία περιβαλλοντική υποβάθμιση. Τέλος, αναλύει τα εργαλεία, που έχει ο πολίτης στη διάθεσή του, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού εγκλήματος. Αποτελεί, συνολικά, ένα εγχειρίδιο γνώσης που διευκολύνει τους πολίτες να κατανοήσουν πως έχουν ατομική ευθύνη για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας.

Η κλιματική αλλαγή, η απερίμωση, η υποβάθμιση των υδάτινων πόρων, δεν είναι κάποιες δύσκολες αφηρημένες έννοιες που συναντάμε μονάχα στις ειδήσεις, αλλά η πραγματικότητα που πλέον βιώνουμε, η οποία ολοένα και επιδεινώνεται. Ως εκ τούτου, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος δεν είναι, και δεν πρέπει να είναι, υπόθεση αποκλειστικά του νομοθέτη και των εκάστοτε Φορέων και Αρχών. Είναι πάνω από όλα τρόπος ζωής. Είναι η προστασία ενός δικαιώματος προσωπικού, συλλογικού και διαρκούς, που όμως προϋποθέτει και την αντίστοιχη δική μας ατομική ευθύνη. Θεωρούμε και ελπίζουμε ότι ο παρών οδηγός θα συμβάλλει στη συνειδητοποίηση της ευθύνης αυτής και θα τη μετουσιώσει σε δράση.

Ανοιξιάτικο τοπίο με ορχιδέες σε φρύγανα στα Χανιά (φωτ. Ν. Πέτρου)

Hypericum empetrifolium subsp. *tortosum*,
ενδημικό της Κρήτης (φωτ. Ν. Πέτρου)

ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ NATURA 2000

Φαλακροκόρακες (φωτ. Ν. Πέτρου)

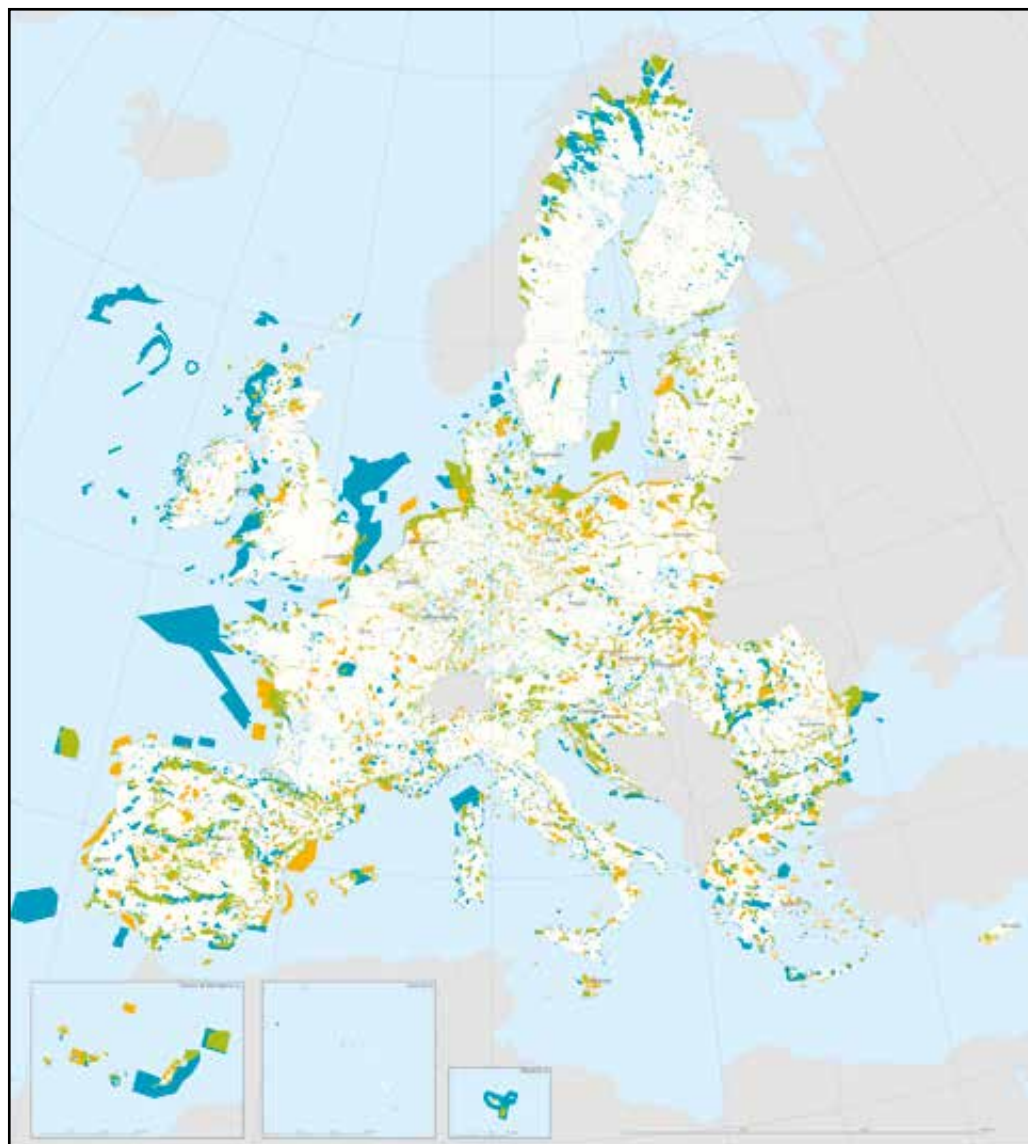
1. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000

1.1. Γενικά χαρακτηριστικά του Δικτύου

Η Ευρώπη έχει περιορισμένη σχετικά έκταση φιλοξενεί όμως πολλά και διαφορετικά οικοσυστήματα, από τη Μεσόγειο ως τον Αρκτικό κύκλο και από τις ακτές στον Ατλαντικό ωκεανό, ως τις στέπες του Καυκάσου. Παρότι είναι μία από τις πιο πυκνοκατοικημένες ηπείρους του πλανήτη, με έντονη αστικοποίηση και δόμηση, και εκμετάλλευση γενικά του φυσικού της πλούτου, εξακολουθεί να διατηρεί στο έδαφός της θαυμαστό πλούτο ενδιαιτημάτων και βιοποικιλότητας. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί προτεραιότητα ήδη από τη δεκαετία του 1970. Μάλιστα στην ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (Συνθήκη της Λισαβόνας) ορίζεται σαφώς η αρμοδιότητα της ΕΕ στη ρύθμιση θεμάτων σχετικών με το περιβάλλον. Η τρέχουσα πολιτική της ΕΕ για το περιβάλλον καθορίζεται από το 7ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον.

Η ΕΕ επιδιώκει την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας μέσω δύο βασικών Οδηγιών, των λεγόμενων «Οδηγιών για τη φύση». Αυτές είναι:

- Η **Οδηγία 2009/147/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, που συνήθως αναφέρεται ως «Οδηγία για τα πουλιά».
- Η **Οδηγία 92/43/ΕΟΚ** του Συμβουλίου, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, που συνήθως αναφέρεται ως «Οδηγία για τους οικοτόπους».

Το ευρωπαϊκό Δίκτυο των περιοχών NATURA 2000

- ΖΕΠ (Ζώνες Ειδικής Προστασίας)
- ΕΖΔ (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης)
- ΕΖΔ + ΖΕΠ

European Environment Agency
The European Environment Agency is an agency of the European Union. It is responsible for providing information on the state of the environment and the impact of human activities on the environment. It also provides advice to the Commission and the Council on environmental policy and legislation.

Βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ καθορίστηκαν, σε όλα τα κράτη μέλη, προστατευόμενες περιοχές οι οποίες συγκροτούν από κοινού ένα συνεκτικό, οικολογικό σύνολο που ονομάζεται «Δίκτυο NATURA 2000». Στόχος του Δικτύου είναι να προστατευθούν όλοι οι βασικοί τύποι των ευρωπαϊκών οικοτόπων και τα απειλούμενα είδη πανίδας και χλωρίδας.

Το Δίκτυο NATURA 2000 απαρτίζεται από:

- **Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)**, που καθορίζονται σύμφωνα με την Οδηγία για τα πουλιά για την προστασία απειλούμενων, ευάλωτων, σπάνιων, ή/και ενδημικών ειδών ορνιθοπανίδας, και
- **Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)**, που καθορίζονται σύμφωνα με την Οδηγία για τους οικοτόπους, επειδή φιλοξενούν εξαιρετικά παραδείγματα τυπικών οικοτόπων χαρακτηριστικών μιας ή περισσοτέρων από τις εννέα βιογεωγραφικές περιοχές της Ευρώπης¹.

Το Δίκτυο NATURA 2000 είναι το μεγαλύτερο δίκτυο προστατευμένων περιοχών στον κόσμο. Σύμφωνα με στοιχεία του 2017, περιλαμβάνει 27.758 χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές, συνολικής επιφάνειας 1.150.000 km², σε όλα τα κράτη μέλη. Η συνολική του έκταση αντιστοιχεί περίπου στο 18,36% της συνολικής επιφάνειας της ΕΕ-28 στην ξηρά και σε περίπου στο 6% της θαλάσσιας έκτασής της. Η εθνική κάλυψη της χέρσου από περιοχές NATURA 2000, κυμαίνεται από περίπου 9% έως σχεδόν 38%. Όσον αφορά το θαλάσσιο χώρο, η πρόοδος στον προσδιορισμό των περιοχών του Δικτύου είναι πολύ πιο αργή από ότι στην ξηρά. Η καθυστέρηση αυτή οφείλεται στην έλλειψη επιστημονικών πληροφοριών σχετικά με τα θαλάσσια ενδιαίτηματα και είδη της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕπ) και τα κράτη μέλη έχουν εντείνει τις προσπάθειές τους για να ολοκληρώσουν την ένταξη των θαλάσσιων περιοχών NATURA 2000.

1. Ως «βιογεωγραφικές περιοχές» ορίζονται περιοχές με ίδιες φυσικές συνθήκες, οι οποίες φιλοξενούν ομάδες οικοτόπων και ειδών που περιορίζονται σε αυτές από φυσικούς παράγοντες (κλιματικούς, γεωλογικούς, κ.ά.). Στην Ευρώπη αυτές είναι η αλπική, η ατλαντική, του Ευξείνου Πόντου, η αρκτική, η ηπειρωτική, η Μακαρονησιακή, η μεσογειακή, η παννονική και η στεπική.

1.2. Ο ρόλος των Ευρωπαϊκών Οδηγιών 2009/147/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ

Όπως αναφέραμε, ακρογωνιαίο λίθο του Δικτύου NATURA 2000 αποτελούν οι Οδηγίες για τα πουλιά και τους οικοτόπους.

1.2.1. Η Οδηγία 2009/147/ΕΚ για τα άγρια πουλιά

Η Ευρώπη φιλοξενεί περίπου 553 είδη άγριων πουλιών, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των οικοσυστημάτων της και είναι δείκτες της υγείας τους και της εν γένει βιολογικής ισορροπίας. Ωστόσο ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των πουλιών αυτών, μεταναστευτικών και αυτόχθονων, δεν βρίσκονται σήμερα σε καλή κατάσταση διατήρησης. Οι γοργοί ρυθμοί αστικοποίησης, η απώλεια και ο περιορισμός των ενδιαιτημάτων μέσω της υποβάθμισης, της ρύπανσης και του κατακερματισμού τους εξαιτίας έργων που αναπτύσσονται στο φυσικό περιβάλλον, η εντατική γεωργία, η δασοκομία, η αλιεία, η αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων, η παράνομη ή κακώς ρυθμισμένη θήρα, και το παράνομο εμπόριο, είναι μερικές μόνο από τις έντονες απειλές που αντιμετωπίζουν. Εξαιτίας των ανωτέρω παραγόντων, τα άγρια πουλιά στερούνται βασικών στοιχείων για την επιβίωσή τους, όπως χώρους τροφοληψίας και φωλεοποίησης.

Η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου «περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών» ήταν ένα πρωτοπόρο νομοθέτημα, προς μια περιεκτική προσέγγιση για την προστασία των άγριων πουλιών, αλλά και το πρώτο νομοθέτημα του δευτερογενούς δικαίου της ΕΕ για την προστασία της βιοποικιλότητας. Η Οδηγία αυτή αντικαταστάθηκε και κωδικοποιήθηκε από την Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009.

Βασική επιδίωξη της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ είναι η διατήρηση ή η αποκατάσταση όλων των πληθυσμών των ειδών άγριων πουλιών της Ευρώπης, με βάση επιστημονικά κριτήρια. Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας καλύπτει, πέρα από τα ίδια τα πουλιά, και τα αυγά, τις φωλιές και τους οικοτόπους τους.

Για τον σκοπό αυτόν τα κράτη μέλη πρέπει να χαρακτηρίσουν και να καθιερώσουν **Ζώνες Ειδικής Προστασίας** για τα απειλούμενα είδη και τα αποδημητικά πουλιά (είδη χαρακτηρισμού), που θα βρίσκονται μέσα στη γεωγραφική κατανομή των πουλιών. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην προστασία των υγροτόπων. Οι ΖΕΠ καθορίζονται βάσει επιστημονικών ορνιθολογικών κριτηρίων και βάσει πολυετούς επιστημονικής παρακολούθησης. Επιστημονική βάση για τον καθορισμό των ΖΕΠ αποτέλεσαν οι Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά². Οι Ζώνες Ειδικής Προστασί-

2. Ως Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (ΣΠΠ) (Important Bird Areas - IBA) καθορίζονται περιοχές μέγιστης προτεραιότητας ειδικά για την προστασία των πουλιών, οι οποίες είναι συχνά αναντικατάστατες ή ευάλωτες, καθώς φιλοξενούν σε τακτική βάση σημαντικούς πληθυσμούς από ένα ή περισσότερα απει-

ας είναι η μία κατηγορία προστατευόμενων περιοχών του Δικτύου NATURA 2000. Η Οδηγία 2009/147/ΕΚ ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τις ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/01.09.2010, και ΚΥΑ 8353/276/Ε103/17.02.2012, όπως θα αναφερθεί διεξοδικότερα στη συνέχεια.

1.2.2. Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους

Στην Ευρώπη, οι φυσικοί οικοτόποι αντιμετωπίζουν σοβαρές απειλές υποβάθμισης και κατακερματισμού, ενώ ο αριθμός των άγριων ειδών χλωρίδας και πανίδας που απειλούνται σοβαρά αυξάνεται διαρκώς. Οι απειλούμενοι οικοτόποι και τα απειλούμενα είδη αποτελούν τμήμα της φυσικής κληρονομιάς της Ευρώπης και αυτό επιβάλλει τη λήψη μέτρων προστασίας και διατήρησης σε επίπεδο ΕΕ.

Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, έχει ως κύριο στόχο τη διασφάλιση και προστασία της βιοποικιλότητας στην Ευρώπη, μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων και των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας (πλην της ορνιθοπανίδας που, όπως παρουσιάστηκε ανωτέρω, προστατεύεται από την Οδηγία 2009/147/ΕΚ).

Σύμφωνα με αυτήν, τα κράτη μέλη πρέπει να ορίσουν **Ειδικές Ζώνες Διαχείρισης**, δηλαδή τους τόπους που απαιτούνται για να εξασφαλιστεί ότι οι τύποι φυσικών οικοτόπων και τα ενδιαιτήματα ειδών διατηρούνται ή, όπου χρειάζεται, αποκαθίστανται σε ευνοϊκή κατάσταση διατήρησης στο φυσικό τους εύρος. Το Παράρτημα Ι της Οδηγίας απαριθμεί τους τύπους φυσικών οικοτόπων, των οποίων η διατήρηση απαιτεί το καθορισμό ΕΖΔ. Το Παράρτημα ΙΙ απαριθμεί τα ζωικά και φυτικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, των οποίων η διατήρηση επιβάλλει τον καθορισμό ΕΖΔ. Μεταξύ τους ορίζονται οικοτόποι ή είδη προτεραιότητας, που διατρέχουν τον κίνδυνο να εξαφανιστούν και για τα οποία θεσπίζονται ειδικοί, αυστηρότεροι κανόνες.

Κάθε κράτος μέλος αξιολογεί τη σημασία των ΕΖΔ, χρησιμοποιώντας τα κριτήρια που ορίζονται στα Παραρτήματα Ι και ΙΙ, και καταρτίζει έναν εθνικό κατάλογο τόπων όπου βρίσκονται φυσικοί οικοτόποι και άγρια χλωρίδα και πανίδα. Στη συνέχεια, με βάση τους εθνικούς καταλόγους και σε συμφωνία με τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, η ΕΕπ εγκρίνει έναν κατάλογο Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) για κάθε μία από τις εννέα βιογεωγραφικές περιοχές.

λούμενα, ενδημικά ή συναθροιστικά είδη. Θεσπίστηκαν από την BirdLife International, έναν παγκόσμιο οργανισμό στον οποίο συμμετέχουν πάνω από 120 εθνικοί οργανισμοί που ασχολούνται με την προστασία της ορνιθοπανίδας και των ενδιαιτημάτων της, βάσει διεθνώς αποδεκτών επιστημονικών τυποποιημένων κριτηρίων (πληθυσμιακά δεδομένα, έκταση, κ.ά). Οι ΣΠΠ είναι, πλέον, ευρέως αναγνωρισμένες από τοπικούς φορείς, εθνικές νομοθεσίες και πολιτικές, δικαστικές αρχές, διεθνείς συμφωνίες και συμβάσεις.

Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τις **ΚΥΑ 33318/3028/11.12.1998** και **ΚΥΑ Η.Π. 14849/853/Ε103/04.04.2008** όπως θα αναφερθεί διεξοδικότερα στη συνέχεια.

1.2.3. Προστασία και διαχείριση των περιοχών NATURA 2000

Οι ΖΕΠ, μετά το χαρακτηρισμό τους από τα κράτη μέλη, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο, και η διαχείρισή τους ακολουθεί τις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας 92/43/ΕΚ (άρθρο 6 παρ. 2, 3, 4) και της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ (άρθρο 4).

Αντίθετα, για την ένταξη των ΤΚΣ πραγματοποιείται επιστημονική αξιολόγηση και διαπραγμάτευση μεταξύ των κρατών μελών και της ΕΕπ, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των Βιογεωγραφικών Σεμιναρίων (επιστημονικών συναντήσεων που οργανώνονται κατά οικολογική ενότητα). Οι ΤΚΣ είναι τοποθεσίες, που έχουν εγκριθεί επίσημα από την ΕΕπ και, κατά συνέπεια, υπόκεινται στις διατάξεις της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (άρθρο 6 παρ. 2, 3, 4). **Οι ΕΖΔ είναι ΤΚΣ που έχουν πλέον οριστεί από τα κράτη μέλη μέσω νομοθετικής πράξης, στις οποίες εφαρμόζονται τα απαραίτητα μέτρα διατήρησης, για να διασφαλιστεί η διατήρηση των ειδών και των τύπων οικοτόπων κοινοτικής σημασίας.** Οι ΕΖΔ υπόκεινται επίσης στις ίδιες διατάξεις της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Οι ΖΕΠ, οι ΤΚΣ και οι ΕΖΔ αναφέρονται συνολικά ως περιοχές του Δικτύου NATURA 2000.

Μετά την οριστικοποίηση του καταλόγου των ΤΚΣ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να κηρύξουν τις περιοχές αυτές ως ΕΖΔ το αργότερο μέσα σε μια εξαετία και να καθορίσουν τις προτεραιότητες για τη διατήρηση σε ικανοποιητική κατάσταση των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος εντός αυτών.

Οι λεπτομέρειες της διαχείρισης των περιοχών του Δικτύου και της θεσμοθέτησης των σχετικών σχημάτων εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Συγκεκριμένα, το άρθρο 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ περιλαμβάνει τρεις βασικές διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη μέλη οφείλουν:

A. Να καθορίζουν τους αναγκαίους **στόχους διατήρησης** καθώς και τα αναγκαία **μέτρα διατήρησης**, που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα **σχέδια διαχείρισης**, για κάθε τόπο, που να ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των προστατευόμενων τύπων οικοτόπων και των ειδών ευρωπαϊκής σημασίας που υπάρχουν στους τόπους αυτούς (άρθρο 6 παρ. 1). Τα μέτρα διατήρησης ποικίλουν, περιλαμβάνοντας εργασίες αποκατάστασης, διατήρησης ή βελτίωσης της κατάστασης διατήρησης κάποιων οικοτόπων ή του πληθυσμού κάποιων ειδών, ενώ ενδέχεται επίσης να είναι απαραίτητες δραστηριότητες επιτήρησης και φύλαξης. Η επιλογή και κατάρτιση συγκεκριμένων μέτρων διατήρησης απαιτεί προσεκτικό προγραμματισμό και επεξεργασία λεπτομερών σχεδίων και τεχνικών προδιαγραφών, για να εξασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή τους. Η εποπτεία είναι επίσης μέρος των μέτρων διατήρησης, δεδομένου ότι

υπάρχει ανάγκη παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων. Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του πληθυσμού που ζει σε περιοχές NATURA 2000 και, ιδιαίτερα, των κυριότερων ενδιαφερόμενων ομάδων χρηστών γης, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία και αποδοχή των μέτρων διατήρησης.

- B. Να θεσπίζουν μέτρα, ώστε να αποφεύγεται η υποβάθμιση των οικοτόπων, ή κάθε σημαντική ενόχληση που έχει επιπτώσεις στα είδη, για τα οποία έχουν οριστεί οι τόποι (άρθρο 6 παρ. 2).
- Γ. Να δρομολογούν διαδικασία εκτίμησης για σχέδια και έργα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις σε τόπο του Δικτύου NATURA 2000 (άρθρο 6 παρ. 3 και 4). Τα σχετικά έργα εγκρίνονται μόνον εφόσον δεν υπάρχει εύλογη επιστημονική αμφιβολία, ότι δεν θα παραβιάσουν την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής NATURA 2000.

Όσον αφορά τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες εντός των περιοχών του Δικτύου, συχνά επικρατούν παρανοήσεις, καθώς η πλειοψηφία των πολιτών, λανθασμένα, θεωρεί ότι στις περιοχές αυτές αποκλείεται κάθε ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα. Το Δίκτυο NATURA 2000 υιοθετεί μια διαφορετική προσέγγιση, θεωρώντας την ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα αναπόσπαστο κομμάτι του. Οι υπάρχουσες παραδοσιακές δραστηριότητες συνεχίζονται, πρέπει δε να τονιστεί ότι ορισμένα είδη εξαρτώνται εξ ολοκλήρου για τη μακροπρόθεσμη επιβίωσή τους από τη συνέχιση τέτοιων δραστηριοτήτων, όπως π.χ. η υλοτομία και η γεωργία. Οριζόντιες απαγορεύσεις εντός του Δικτύου αφορούν μόνον ορισμένες δραστηριότητες, όπως π.χ. η εγκατάσταση ιδιαιτέρως οχλουσών και επικίνδυνων βιομηχανικών εγκαταστάσεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της Οδηγίας 96/82/ΕΚ. Ο τουρισμός και άλλες δραστηριότητες αναψυχής, αλλά και το ψάρεμα και το κυνήγι, μπορούν να συνεχίζονται, με την προϋπόθεση ότι ασκούνται με αειφόρο τρόπο και ότι δεν έχουν αρνητικό αντίκτυπο σε σπάνια είδη και οικοτόπους.

Σπιζαετός (*Aquila fasciata*) (φωτ. Ν. Πέτρου)

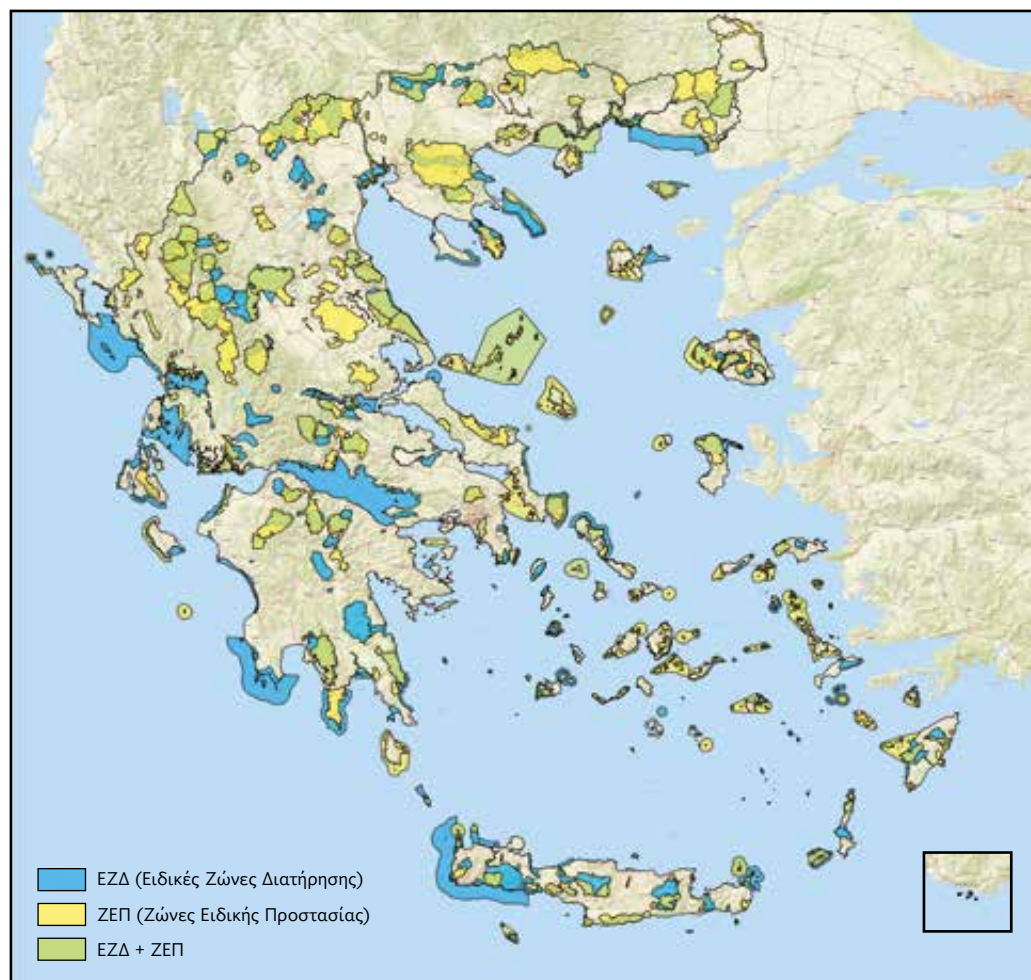
Αγρίμι (φωτ. Ν. Πέτρου)

2. Το Δίκτυο NATURA 2000 στην Ελλάδα

Το ελληνικό Δίκτυο NATURA 2000 μετράει ήδη μια 30ετία ζωής, καθώς οι πρώτες ΖΕΠ, οι οποίες ήταν αποκλειστικά δασικές εκτάσεις, υποβλήθηκαν προς την ΕΕπ το 1987. Το 1989 συμπληρώθηκε ο κατάλογος των ΖΕΠ με την προσθήκη των υγροτόπων διεθνούς σημασίας, κατά τα κριτήρια της Σύμβασης για την προστασία των υγροτόπων διεθνούς σημασίας (Σύμβαση Ραμσάρ)³. Τη διετία 1994-1996 εκπονήθηκε έργο LIFE για την αναγνώριση υποψήφιων περιοχών NATURA 2000 από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων, με τη συνεργασία των Πανεπιστημίων Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πάτρας και τη συγχρηματοδότηση των Υπουργείων ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας⁴. Μεταξύ 1996 και 1997 υποβλήθηκαν στην

3. Η Σύμβαση έχει μεταφερθεί στην εθνική έννομη τάξη με τα Ν.Δ. 191/1974, το Ν. 1751/1988 και το Ν. 1959/1991.

4. Η καταγραφή των τόπων, που πληρούν τα κριτήρια της παρουσίας τύπων οικοτόπων και οικοτόπων ειδών της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ στη χώρα μας (296 περιοχές – «Επιστημονικός Κατάλογος»), έγινε από ομάδα περίπου 100 επιστημόνων, που συστήθηκε ειδικά για το σκοπό αυτό στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου LIFE (1994-1996) με τίτλο «Καταγραφή, Αναγνώριση, Εκτίμηση και Χαρτογράφηση των Τύπων Οικοτόπων και των Ειδών Χλωρίδας και Πανίδας της Ελλάδας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)». Στον «Επιστημονικό Κατάλογο» εντάχθηκε το σύνολο, σχεδόν, των μέχρι τότε προστατευόμενων περιοχών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Το Δίκτυο των περιοχών NATURA 2000 στην Ελλάδα

ΕΕπ οι πρώτοι προτεινόμενοι ΤΚΣ και συμπληρώθηκε ο κατάλογος των ΖΕΠ. Την περίοδο 1999-2010 συμπληρώθηκε το δίκτυο των ΤΚΣ με έντεκα (11) διαδοχικές υποβολές περιοχών και επικαιροποιήσεις στοιχείων, βάσει των αποτελεσμάτων των τριών χερσαίων Βιογεωγραφικών Σεμιναρίων για τη Μεσογειακή ζώνη (1998, 1999, 2003), του Βιογεωγραφικού Σεμιναρίου για τη θαλάσσια Μεσογειακή ζώνη (2010) και την είσοδο της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ (2007). Την περίοδο 2001-2010 συμπληρώθηκε το δίκτυο των ΖΕΠ βάσει της απογραφής IBA 2000 της BirdLife International. Το 2006 εκδόθηκε ο πρώτος Κοινοτικός κατάλογος ΤΚΣ.

Μέχρι πρόσφατα, το ελληνικό Δίκτυο NATURA 2000 περιελάμβανε 419 περιοχές: 241 (ΤΚΣ-ΕΖΔ) και 202 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), από τις οποίες 24 περιοχές ήταν ταυτόχρονα ΤΚΣ και ΖΕΠ. Με την πρόσφατη ΚΥΑ 50743/15.12.2017,

που θα παρουσιαστεί αναλυτικά παρακάτω, καθορίστηκαν 32 νέες περιοχές, κυρίως θαλάσσιες ζώνες, ενώ τροποποιήθηκαν τα όρια και η έκταση 63 υφιστάμενων περιοχών, με ενοποιήσεις αλλά και με προσθήκες νέων εκτάσεων. **Οι νέες εκτάσεις αφορούν, σχεδόν εξ ολοκλήρου, τον θαλάσσιο χώρο και θεσπίζονται για την προστασία των θαλασσοπούλιων, της Μεσογειακής Φώκιας, της Θαλάσσιας Χελώνας και των κητωδών.** Η ως άνω επικαιροποίηση του εθνικού καταλόγου του Δικτύου NATURA 2000, αποτέλεσε προϊόν του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα», το οποίο υλοποιήθηκε από το Τμήμα Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών του ΥΠΕΝ το διάστημα 2014-2015. Η πρόσφατη επέκταση του Δικτύου, ολοκληρώνει το έργο του χαρακτηρισμού των περιοχών NATURA 2000, κατά τις επιταγές των άρθρων 3 και 4 της Οδηγίας για τα πουλιά και των άρθρων 3 και 4 της Οδηγίας για τους οικοτόπους.

Κατά τη συγγραφή του παρόντος οδηγού, η Ελλάδα έχει εντάξει στο Δίκτυο NATURA 2000 συνολικά 446 περιοχές (265 ΕΖΔ και 207 ΖΕΠ) που καλύπτουν 35.982 Km² (27,2%) της χέρσου και 22.796 Km² (22%) των χωρικών υδάτων. Η έκταση του ελληνικού Δικτύου NATURA 2000 αντιστοιχεί στο 4,5% της έκτασης του Δικτύου πανευρωπαϊκά, φέρνοντας την Ελλάδα στη δέκατη θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Ο μέσος όρος κάλυψης εθνικού εδάφους χέρσου στην Ευρώπη είναι 17,5% και η χώρα μας βρίσκεται στην έκτη θέση (μετά τη Σλοβενία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβακία, την Κύπρο και την Ισπανία). Οι περισσότερες περιοχές NATURA 2000 είναι μεγάλης έκτασης και, λόγω της αυξημένης βιοποικιλότητας της χώρας μας, περιλαμβάνουν ποικιλία τύπων οικοτόπων και ειδών.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το Δίκτυο NATURA 2000 φιλοξενεί την ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα, θεωρώντας και τις δύο αναπόσπαστα κομμάτια του. Στην ελληνική έννομη τάξη προβλέπονται, ωστόσο, **περιορισμοί και απαγορεύσεις** σε οριζόντιο επίπεδο στο Ν. 3937/2011 για τη βιοποικιλότητα, στα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (Ν. 2742/1999), στο Ν. 3851/2010 για τις ΑΠΕ, καθώς και στην ΚΥΑ ενσωμάτωσης της Οδηγίας για τα πουλιά του 2012. Στο πλαίσιο της υποχρέωσης για υποβολή **αναφορών** (άρθρο 12 της Οδηγίας για τα πουλιά, άρθρο 17 της Οδηγίας για τους οικοτόπους) η Ελλάδα υπέβαλε τις πιο πρόσφατες εκθέσεις το Δεκέμβριο του 2014 για την Οδηγία για τους οικοτόπους και τον Αύγουστο του 2015 για την Οδηγία για τα πτηνά. Για την ολοκληρωμένη διαχείριση του Δικτύου υπολείπονται ακόμη σημαντικές τομές και τροποποιήσεις, ενώ υπάρχουν σημαντικές εκκρεμότητες, οι οποίες αφορούν:

- Την έλλειψη ενός ολοκληρωμένου, μόνιμου εθνικού συστήματος εποπτείας και παρακολούθησης της φύσης, κατά τις επιταγές του άρθρου 11 της Οδηγίας για τους οικοτόπους, το οποίο θα παρέχει σταθερά, συστηματικά και αξιόπιστα δεδομένα για την κατάσταση της ελληνικής φύσης.

- Την έλλειψη σταθερών πόρων για τις ανάγκες του Δικτύου NATURA 2000.
- Την έλλειψη στόχων διατήρησης για τις περιοχές του Δικτύου και τη συνακόλουθη απουσία σχεδίων διαχείρισης.
- Την ελλιπή εφαρμογή του άρθρο 6 παρ. 3 της Οδηγίας για τους οικοτόπους σχετικά με τη δέουσα εκτίμηση.

3. Το Δίκτυο NATURA 2000 στην Κρήτη

3.1. Η βιοποικιλότητα της Κρήτης

Η Κρήτη αποτελεί, για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, μια πραγματική κιβωτό βιοποικιλότητας. Η ιδιαίτερη γεωγραφική της θέση, το γεωλογικό της ανάγλυφο, η σχετική οικολογική της απομόνωση και οι ποικίλες κλιματικές συνθήκες που επικρατούν στο νησί, έχουν διαμορφώσει ένα ιδιαίτερο μωσαϊκό ενδιαιτημάτων με μεγάλη ποικιλία τύπων οικοτόπων. Παράκτια και ορεινά οικοσυστήματα, υγρότοποι και υδρολογικά συστήματα, δάση και δασικές και αγροτικές εκτάσεις συνθέτουν ένα ιδιαίτερο ψηφιδωτό φυσικών περιοχών, που φιλοξενούν το 70% των άγριων πουλιών (361 σε σύνολο 553 ειδών, από τα οποία 120 φωλιάζουν εδώ), το 15% των θηλαστικών και το 10% των ερπετών της Ευρώπης, ενώ στο νησί φύονται 2.040 είδη και υποείδη χλωρίδας. Στα κρητικά νερά έχει καταγραφεί το 40% των ψαριών και το 12% των θαλάσσιων θηλαστικών της Ευρώπης (476 είδη ψαριών και 5 κητώδη).

Πολύ υψηλά είναι επίσης τα ποσοστά ενδημισμού στα φυτικά και ζωικά είδη που φιλοξενεί. Η κρητική χλωρίδα περιλαμβάνει 222 ενδημικά taxa (169 είδη). Το ποσοστό ενδημικών επί του συνόλου των αυτόχθονων ειδών και υποειδών του νησιού είναι 10,9 % και 8,9 % αντίστοιχα, ποσοστό πολύ υψηλό για την έκτασή του σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδας (Dimopoulos et.al., 2013). Μεγάλος αριθμός στενότοπων ενδημικών (23) εντοπίζεται στα Λευκά Όρη, γεγονός που τα κατατάσσει ανάμεσα στις χλωριδικά σημαντικότερες περιοχές της Ελλάδας (Φουρναράκη και συν. 2015). Δεκατέσσερα φυτά της Κρήτης προστατεύονται από την Οδηγία των οικοτόπων και 8 από αυτά είναι είδη προτεραιότητας. Επίσης, 183 αυτοφυή φυτά της Κρήτης προστατεύονται από την ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό

Διάταγμα 67/81), ενώ 23 αυτοφυή φυτά προστατεύονται από τη Συνθήκη της Βέρνης. Στην Κρήτη απαντάται το μόνο ενδημικό θηλαστικό της χώρας μας, η κρητική μυγαλή, καθώς και τρία ενδημικά υποείδη, ο εμβληματικός κρητικός αίγαγρος ή αγρίμι, ο κρητικός ασβός ή άρκαλος και η κρητική αγριόγατα ή φουρόγατος. Η Κρήτη φιλοξενεί επίσης πολλά ενδημικά ασπόνδυλα, όπως χερσαία σαλιγκάρια, αράχνες (από τα 33 είδη που αναφέρονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας, τα 24 είναι ενδημικά της Κρήτης) και, ιδιαίτερα, σπηλιάόβια είδη (χερσαία ισόποδα, χειλόποδα, κ.ά.) κάποια από τα οποία έχουν εξαιρετικά περιορισμένη κατανομή, συχνά σε ένα και μοναδικό από τα περίπου 5.000 σπήλαια του νησιού.

3.2. Έκταση του Δικτύου

Η αυξημένη βιοποικιλότητα της Κρήτης αντικατοπτρίζεται και στο Δίκτυο NATURA 2000 που περιλαμβάνει 53 περιοχές, η συνολική έκταση των οποίων ανέρχεται σε 3.782 km² και αντιστοιχεί σε ποσοστό 45% της έκτασης της Περιφέρειας⁵.

Οι 25 από αυτές είναι χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ και οι 27 ως ΤΚΣ-ΕΖΔ. Η νήσος Ντία, που αποτελεί Τόπο Κοινοτικής Σημασίας και Ζώνη Ειδικής Προστασίας, είναι η μοναδική περιοχή που διαθέτει τον ίδιο κωδικό και για τους δύο τύπους χαρακτηρισμού. Παρά τη μεγάλη έκταση του Δικτύου στην Κρήτη, υπάρχει μόνο ένας ΦΔΠΠ, ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς, ο οποίος με τον νέο Νόμο 4519/2018 μετονομάστηκε σε «Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς-Δυτικής Κρήτης», με έδρα τα Χανιά. Διαχειριστικά καλύπτει τις 23 προστατευόμενες περιοχές των Χανίων, μεταξύ των οποίων και τη μοναδική θαλάσσια περιοχή, που προστέθηκε πρόσφατα στον κρητικό κατάλογο. Με τον Ν. 4519/2018 δημιουργείται νέος ΦΔΠΠ, με την επωνυμία «Φορέας Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Κεντρικής και Ανατολικής Κρήτης». Έδρα του φορέα ορίζεται προσωρινά το Ηράκλειο και διοικητικά επιβλέπει και διαχειρίζεται τις υπόλοιπες 31 περιοχές του νησιού, που βρίσκονται στις ΠΕ Ρεθύμνου, Ηρακλείου και Λασιθίου.

3.3. Ευκαιρίες τοπικής ανάπτυξης εντός του Δικτύου

Η προστασία και η διατήρηση των οικοσυστημάτων των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 παρέχει σημαντικά οφέλη για την τοπική οικονομία της Κρήτης και ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με περιβαλλοντικό προσανατολισμό, την ενίσχυση της απασχόλησης και της κοινω-

5. βλ. «Προστατευόμενες Περιοχές NATURA 2000: Ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο για την Προστασία και τη Βιώσιμη Ανάπτυξή τους», διαΝΕΟσις, διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/11/natura-2000_parartimata.-pdf.pdf. Ανευρέθηκε στις 29 Μαΐου 2018.

νικής συνοχής, αλλά και τη διαφύλαξη του πολιτιστικού τοπίου ως έργο κοινό της φύσης και των ανθρώπων. Η συνεχής κατοίκηση των περιοχών NATURA 2000 της Κρήτης, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, στηρίχτηκε στους φυσικούς πόρους της κάθε περιοχής. Με τη σειρά τους, οι πολύτιμοι αυτοί πόροι διαμόρφωσαν την τοπική κοινωνική ανάπτυξη και την πολιτιστική παράδοση, με αποτέλεσμα σήμερα να αναφερόμαστε σε ενιαίο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον στην Κρήτη. Εκτός από τα άμεσα οφέλη, η ευρύτερη κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική αξία των προστατευόμενων περιοχών της Κρήτης μπορεί να προσφέρει:

- άμεση απασχόληση, π.χ. σε Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, σε έργα σε αυτές τις περιοχές, κ.ά.,
- έμμεσες θέσεις απασχόλησης σε δραστηριότητες «πράσινης» οικονομίας, όπως η παραγωγή και τυποποίηση βιολογικών αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, ο οικοτουρισμός, κ.ά.,
- συγκριτικό πλεονέκτημα προς όφελος των τοπικών επιχειρήσεων, όπως η παραγωγή υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων, το αδιάρρηκτο φυσικό και πολιτιστικό τοπίο ως πόλος έλξης επισκεπτών, η προστασία φυσικών πόρων και η μείωση δαπανών για την αποκατάστασή τους,
- στήριξη της αγροτικής οικονομίας, μείωση της ανεργίας και περιορισμό της εγκατάλειψης της υπαίθρου,
- υποστήριξη των ευρύτερων πτυχών της αγροτικής και της περιφερειακής ανάπτυξης, μέσα από την ανάδειξη των θετικών επιπτώσεων από την ορθή εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας,
- διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και της ποιότητας ζωής,
- ανάδειξη και προώθηση της τοπικής πολιτιστικής παράδοσης,
- αυξημένη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων.

Για να επιτευχθούν ωστόσο οι στόχοι της τοπικής ανάπτυξης, θα πρέπει να γίνει κατανοητό από όλους, ότι η προστασία περιοχών στο πλαίσιο του Δικτύου NATURA 2000 δεν αποτελεί εμπόδιο σε αυτή. Αντιθέτως, εάν αντιληφθούμε το ιδιαίτερο καθεστώς που τις διέπει, και εάν τις διαχειριστούμε με το σωστό τρόπο, σεβόμενοι τις ιδιαιτερότητές τους και συνειδητοποιώντας το λόγο για τον οποίο έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες, μόνο οφέλη μπορούν να προκύψουν για την τοπική κοινωνία⁶.

6. Πηγή: Διατήρηση, διαχείριση και ανάπτυξη των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη – Τεχνικός Οδηγός, Περιφέρεια Κρήτης, Ηράκλειο, 2015

Μπάλος (φωτ. Ν. Πέτρου)

4. Νομικό πλαίσιο προστασίας ειδών και οικοτόπων στην Ελλάδα

4.1. Διεθνές Δίκαιο

Η Ελλάδα έχει κυρώσει τις παρακάτω διεθνείς Συμβάσεις σχετικά με ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος:

- I. Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, που υπογράφηκε τον Σεπτέμβριο του 1979, τέθηκε σε ισχύ τον Ιούνιο του 1982, και ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 1335/1983 (ΦΕΚ 32/Α/1983).
- II. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιολογική Ποικιλότητα, που υπογράφηκε το 1992 και ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 2204/1994 (ΦΕΚ 59/Α/1994).
- III. Σύμβαση της Βόννης για τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας, που ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 2719/1999 (ΦΕΚ 106/Α/1996).
- IV. Σύμβαση της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση, που ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τους Ν. 855/1978 (ΦΕΚ 235/Α/1978) και Ν. 1634/1986 (ΦΕΚ 104/Α/1986).
- V. Σύμβαση Ραμσάρ, για την προστασία των διεθνούς σημασίας υγροτόπων, που ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με το Ν.Δ 191/1974 (ΦΕΚ 350/Α/1974).
- VI. Σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή, που υπογράφηκε το 1992 και ενσωματώθηκε με τον Ν. 2205/1994 (ΦΕΚ 60/Α/1994).
- VII. Σύμβαση για το διεθνές εμπόριο ειδών της άγριας χλωρίδας και πανίδας που απειλούνται με εξαφάνιση (Σύμβαση CITES), που κυρώθηκε με τον Ν. 2055/1992 (ΦΕΚ 105/Α/1992).

VIII. Ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των σπονδυλωτών ζώων που χρησιμοποιούνται για πειραματικούς ή άλλους επιστημονικούς σκοπούς, που υπογράφηκε το 1986 και κυρώθηκε με τον Ν. 2015/1992 (ΦΕΚ 30/Α/1992).

IX. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, για την καταπολέμηση της απερίμωσης στις χώρες που αντιμετωπίζουν σοβαρή ξηρασία και απερίμωση, που υπογράφηκε το 1994 και ενσωματώθηκε με τον Ν. 2468/1997 (ΦΕΚ 32/Α/1997).

Ένα σημαντικό μέρος της περιβαλλοντικής νομολογίας του Ε' τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετίζεται με διάφορες αρχές και διεθνείς συνθήκες, που βασίζονται στο διεθνές και Ευρωπαϊκό δίκαιο περιβάλλοντος.

4.2. Εθνικό Δίκαιο

ΥΑ 414985/29-11-85 (ΦΕΚ 757/Β/1985)	«Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας» Εναρμόνιση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2009/147/ΕΚ
ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/1-9-10 (ΦΕΚ 1495/Β/2010)	Εναρμόνιση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2009/147/ΕΚ
ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/17-2-2012 (ΦΕΚ 15/Β/2012)	Εναρμόνιση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2009/147/ΕΚ
ΚΥΑ 33318/3028/11-12-1998 (ΦΕΚ 1289/Β/1998)	Εναρμόνιση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ
Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α/1986)	Περί προστασίας του περιβάλλοντος
Ν. 4447/2016 (ΦΕΚ 241/Α/2016)	Χωροταξικός σχεδιασμός, αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις
Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α/2002)	Ίδρυση 24 ΦΔΠΠ
Ν. 3937/2011(ΦΕΚ 60/Α/2011)	Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις
Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24/Α/2012)	Ποινική προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ
ΚΥΑ 50743/15.12.2017 (ΦΕΚ 4432/Β/2017)	Αναθεώρηση του εθνικού καταλόγου του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου NATURA 2000
Ν. 4519/2018 (ΦΕΚ 25/Α/2018)	Νεότερες διατάξεις για τους ΦΔΠΠ

Νομικό πλαίσιο του Δικτύου NATURA 2000 στην Ελλάδα

4.2.1. Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α'/1986)

Αποτελεί, ως και σήμερα, το βασικό νομοθέτημα για την περιβαλλοντική προστασία στη χώρα μας, στο οποίο παραπέμπει συχνά η λοιπή ισχύουσα νομοθεσία. Σκοπός του Ν. 1650/1986 είναι η παράθεση ορισμών, η θέσπιση θεμελιωδών κανόνων καθώς και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο πολίτης, ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

4.2.2. Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24/Α'/2012)

Ποινική προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

4.2.3. Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α'/2011)

Το ισχύον νομικό πλαίσιο διαμορφώθηκε από τον Ν. 3937/2011 για τη «Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις», με τον οποίο αντικαταστάθηκαν πολλές από τις διατάξεις του Ν. 1650/1986 για τις κατηγορίες, το χαρακτηρισμό και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και με τον οποίο αναθεωρήθηκε εκ βάθρων το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών.

Συγκεκριμένα:

1. Με το άρθρο 5 (που έχει αντικαταστήσει το άρθρο 19 του Ν. 1650/1986) γίνεται ο χαρακτηρισμός κάθε περιοχής.
2. Με το άρθρο 6 (που έχει αντικαταστήσει το άρθρο 21 του Ν. 1650/1986) καθορίζεται η διαδικασία χαρακτηρισμού της κάθε περιοχής, η οποία διαφοροποιείται ανάλογα με την κατηγορία προστασίας, έτσι ώστε να υπάρχει η απαιτούμενη ευελιξία. Ο χαρακτηρισμός απαιτεί αιτιολόγηση (κατά περίπτωση Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη που εγκρίνεται από τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας ή Ειδική Έκθεση) και επικυρώνεται με Προεδρικό Διάταγμα ή απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

Οι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών είναι οι εξής:

1. Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης

- α. Υπόκεινται σε αυστηρή φύλαξη από τις αρμόδιες υπηρεσίες.
- β. Απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα.
- γ. Κατ' εξαίρεση, μπορεί να επιτρέπονται η διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών, καθώς και η εκτέλεση εργασιών που κρίνονται απολύτως αναγκαίες, εφόσον εξασφαλίζεται υψηλός βαθμός προστασίας.

2. Περιοχές προστασίας της φύσης

- α. Προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση, που μπορεί να μεταβάλλει τη φυσική κατάσταση, σύνθεση ή εξέλιξή του.
- β. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η εκτέλεση εργασιών που είναι αναγκαίες για τη διατήρηση των προστατευτέων αντικειμένων, οι επιστημονικές έρευνες και η άσκηση ήπιων δραστηριοτήτων, εφόσον δεν αντιτίθενται στους σκοπούς προστασίας.

3. Φυσικά Πάρκα

- Εθνικό ή Περιφερειακό
- Θαλάσσιο Πάρκο
- Εθνικός ή Περιφερειακός Δρυμός
- Γεωπάρκο

Επιτρέπονται λατομικές και μεταλλευτικές δραστηριότητες, εφόσον συμβάλλουν σημαντικά στην τοπική οικονομία και δεν προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ασυμβίβαστη με τον χαρακτήρα των περιοχών αυτών.

4. Περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών

- Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ)
 - Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)
 - Καταφύγιο Άγριας Ζωής
- α. Απαγορεύονται: η θήρα, η αλιεία, η σύλληψη της άγριας πανίδας, η συλλογή της άγριας χλωρίδας, η αμμοληψία, η καταστροφή της φυσικής βλάστησης, η ρύπανση των υδατικών συστημάτων, η διάθεση ή ρίψη αποβλήτων, η ιχθυοκαλλιέργεια, η υπαγωγή έκτασης του καταφυγίου σε πολεοδομικό ή ρυμοτομικό σχεδιασμό, κ.ά.
 - β. Επιτρέπονται υπό προϋποθέσεις: η εγκατάσταση παρατηρητηρίων της άγριας πανίδας, η εκτέλεση λατομικών και μεταλλευτικών δραστηριοτήτων, ειδικά έργα βελτίωσης του βιοτόπου κ.ά.

5. Προστατευόμενα τοπία και στοιχεία τοπίου ή προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί

- Αισθητικό Δάσος
- Γεωπάρκο
- Τοπίο Άγριας Φύσης
- Αγροτικό Τοπίο
- Αστικό Τοπίο

4.2.4. ΚΥΑ 50743/15.12.2017 (ΦΕΚ 4432/Β'/2017)

Εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 2017 και αποτελεί Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργείων Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης, με την οποία αναθεωρήθηκε ο εθνικός κατάλογος του Ευρωπαϊκού οικολογικού Δικτύου NATURA 2000 στην Ελλάδα, που είχε οριστεί δυνάμει του άρθρου 19 του Ν. 1650/86. Συγκεκριμένα, με την ΚΥΑ 50743/15.12.2017 καθορίζονται 32 νέες περιοχές, κυρίως θαλάσσιες ζώνες, ενώ τροποποιούνται τα όρια και η έκταση 63 υφιστάμενων περιοχών NATURA 2000 με ενοποιήσεις αλλά και με προσθήκες νέων εκτάσεων.

4.2.5. Ν. 4519/2018 (ΦΕΚ 25/Α'/2018)

Δυνάμει του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999 για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την αιεφόρο ανάπτυξη, προβλέφθηκε η σύσταση Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ). Αργότερα, με το άρθρο 13 του Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α/2002), ιδρύθηκαν 24 ΦΔΠΠ. Έκτοτε μεσολάβησαν πολλές εξελίξεις και έντονες παλινδρομήσεις της Διοίκησης σε σχέση με την υποχρέωση που υπέχει για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Για πολλά χρόνια, το σύστημα των προστατευόμενων περιοχών παρέμενε ανολοκλήρωτο, ως προς τη διοίκηση και τη λειτουργία του. Μέχρι πρότινος, υπήρχαν 28 Φορείς Διαχείρισης, των οποίων η χωρική αρμοδιότητα κάλυπτε μόλις το 25% της συνολικής επιφάνειας των περιοχών NATURA 2000, ενώ, ακόμη και εκεί που υπήρχαν Φορείς, υπήρχαν πολλαπλά προβλήματα, όπως ανεπαρκής, περιστασιακή χρηματοδότηση, ελλείψεις προσωπικού, κ.ά.

Σύμφωνα με το νεότερο Ν. 4519/2018 οι Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών αυξάνονται σε 36, με αρμοδιότητα το σύνολο του Δικτύου NATURA 2000 στην Ελλάδα.

Ενδεικτικά, παρατίθενται ορισμένες βασικές διατάξεις του νέου νόμου:

- Άρθρο 1:** Καθορίζεται η νομική μορφή των ΦΔΠΠ, οι οποίοι είναι κοινωφελή Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ), δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.
- Άρθρο 2:** Προσδιορίζεται η τοπική αρμοδιότητα των ήδη υφιστάμενων ΦΔΠΠ καθώς και η τοπική αρμοδιότητα οκτώ (8) νέων ΦΔΠΠ.
- Άρθρα 3 και 4:** Ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με την έδρα, τα παραρτήματα και την αρμοδιότητα των ΦΔΠΠ.
- Άρθρα 5 και 6:** Περιγράφεται η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου εκάστου ΦΔΠΠ, περιέχονται επιμέρους ρυθμίσεις σχετικά με τις συνεδριάσεις του και ρυθμίζονται οι αρμοδιότητές του.
- Άρθρο 7:** Προσδιορίζεται η στελέχωση των ΦΔΠΠ και περιγράφεται η διαδικασία πρόσληψης του απαραίτητου προσωπικού.

Άρθρα 8 και 9: Προσδιορίζονται οι οικονομικοί πόροι για τη λειτουργία των ΦΔΠΠ και περιγράφεται η διαδικασία αξιολόγησης και ελέγχου του έργου τους.

Άρθρο 15: Προβλέπονται συγκεκριμένες παρεμβάσεις έργων υποδομής σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000.

Με τα ως άνω νομοθετήματα η διοίκηση στοχεύει στη βελτίωση του καθεστώτος προστασίας, διατήρησης και διαχείρισης των ελληνικών προστατευόμενων περιοχών, καθώς υφίσταται πίεση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ουσιαστική προστασία και πλήρη εφαρμογή των περιβαλλοντικών Οδηγιών.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι, λόγω των χρόνιων ελλείψεων σχετικά με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις Οδηγίες και την εθνική νομοθεσία για την προστασία των φυσικών οικοτόπων και των ειδών που περιλαμβάνονται στο Δίκτυο NATURA 2000, η χώρα βρίσκεται σε διαδικασία παραπομπής στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ελλάδα δεν έχει καθορίσει ούτε τις προτεραιότητες και τους στόχους διατήρησης ούτε τα αναγκαία μέτρα διατήρησης για τους εν λόγω τόπους, και για το λόγο αυτό έχει λάβει σχετικά «αιτιολογημένη γνώμη» από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Συγκεκριμένα, η «αιτιολογημένη γνώμη» αποτελεί το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας, που μπορεί να οδηγήσει τη χώρα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην από 26-2-2016 «αιτιολογημένη γνώμη» της προς την Ελληνική Δημοκρατία, αναφέρει ότι η χώρα μας «... έχει ορίσει επίσημα όλους τους ΤΚΣ της ως ΕΖΔ, αλλά δεν έχει καθορίσει τις απαιτούμενες προτεραιότητες ούτε έχει θεσπίσει τα αναγκαία μέτρα διατήρησης για τους τόπους αυτούς. Η σημαντική αυτή απόκλιση όσον αφορά τη συμμόρφωση με τις βασικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία για τους οικοτόπους δεν επιτρέπει την ορθή προστασία και διαχείριση των τόπων και συνιστά μείζονα απειλή για την εύρυθμη λειτουργία και τη συνοχή του Δικτύου NATURA 2000 στο σύνολό του.»⁷. Η πορεία της διαδικασίας παραπομπής δεν είναι γνωστή, το ΥΠΕΝ όμως έχει ήδη δρομολογήσει την παραγωγή των ΕΠΜ που θα οδηγήσει, αίσιας, στην κάλυψη του κενών αυτών.

4.3. Ενσωμάτωση των Οδηγιών 2009/147/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ

Η εφαρμογή της Οδηγίας για τα πουλιά και της Οδηγίας για τους οικοτόπους και η διαχείριση των περιοχών NATURA 2000 επαφίεται στο κάθε κράτος μέλος και διαμορφώνεται από την εκάστοτε εθνική πολιτική. Η θέσπιση του ελληνικού Δικτύου NATURA 2000 προϋποθέτει την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με τις παραπάνω Οδηγίες. Στην Ελλάδα η εναρμόνιση πραγματοποιήθηκε ως ακολούθως:

7. <https://dasarxeio.com/2018/03/11/53961/>

4.3.1. Οδηγία 2009/147/EK

Η Οδηγία 2009/147/EK ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τις ακόλουθες Υπουργικές Αποφάσεις (ΥΑ) και Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις(ΚΥΑ):

1. **ΥΑ 414985/29-11-85 (ΦΕΚ 757/Β/1985):** «Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας».
2. **ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/1-9-10 (ΦΕΚ 1495/Β/6-9-2010):** «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, «Περί διατήρησης των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/EK».
3. **ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/17-2-2012 (ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012):** «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ' αριθ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ» (Β' 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/EK».

Η χώρα μας έχει ενσωματώσει σε ικανοποιητικό βαθμό την Οδηγία για τα πουλιά, ενώ σε ορισμένα σημεία έχει κάνει χρήση του άρθρου 14 αυτής, το οποίο επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν αυστηρότερα μέτρα προστασίας από αυτά που προβλέπει η Οδηγία (π.χ. άρθρο 8 της ΚΥΑ του 2010 για την απαγόρευση της χρήσης μολύβδινων σκαγιών στους υγροτόπους). Σε ειδικό Παράρτημα της ΚΥΑ απαριθμούνται οι ελληνικές Ζώνες Ειδικής Προστασίας με τα αντίστοιχα είδη χαρακτηρισμού, τα είδη δηλαδή βάσει των οποίων κάθε συγκεκριμένη περιοχή χαρακτηρίζεται ως ΖΕΠ.

4.3.2. Οδηγία 92/43/ΕΟΚ

Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τις ακόλουθες ΚΥΑ:

1. **ΚΥΑ 33318/3028/11-12-1998 (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-1998):** «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας».

Σκοπός της ΚΥΑ του 1998 είναι η θέσπιση διατάξεων για την προστασία της βιολογικής ποικιλότητας, με τη λήψη των αναγκαίων και ενδεδειγμένων μέτρων, ώστε να διασφαλίζεται η διατήρηση ή η αποκατάσταση σε ικανοποιητικό βαθμό των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) και των άγριων ειδών χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος.

Συγκεκριμένα:

- α. Το άρθρο 3 προβλέπει τη συμμετοχή της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Ειδικών Ζωνών Διατήρησης NATURA 2000 και καθορίζει ότι αρμόδιος φορέας για την εθνική συμμετοχή στη σύσταση του Δικτύου NATURA 2000 ορίζεται το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος), το οποίο σήμερα έχει μετονομαστεί σε Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.
- β. Το άρθρο 4 προβλέπει τη σύνταξη εθνικού καταλόγου Ειδικών Ζωνών Διατήρησης.
- γ. Το άρθρο 6 προβλέπει σύσταση Ειδικών Ζωνών Διατήρησης.
- δ. Το άρθρο 10 προβλέπει τη διενέργεια ελέγχων. Αρμόδιες να διενεργούν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, τακτικούς και έκτακτους ελέγχους είναι οι Περιφερειακές ή οι κεντρικές υπηρεσίες των Υπουργείων Περιβάλλοντος και Γεωργίας, ενώ ανάθεση ελέγχων μπορεί να γίνει αυτοτελώς και από τα Υπουργεία Περιβάλλοντος, Γεωργίας ή και άλλου κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργείου.
- ε. Το άρθρο 12 προβλέπει απαγορεύσεις για την προστασία των φυτικών ειδών.
- στ. Το άρθρο 15 προβλέπει δημιουργία καταλόγου των ιδιαίτερα προστατευόμενων ειδών.
- ζ. Το άρθρο 19, σε συνδυασμό με τον Ν. 1650/1986 προβλέπει επιβολή κυρώσεων.

2. ΚΥΑ Η.Π. 14849/853/Ε103/4-4-2008 (ΦΕΚ 645/Β/11-4-2008): «Τροποποίηση των υπ' αριθμ. 33318/3028/1998 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β' 1289) και υπ' αριθμ. 29459/1510/2005 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β' 992), σε συμμόρφωση με διατάξεις της Οδηγίας 2006/105/ΕΚ του Συμβουλίου της 20ης Νοεμβρίου 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Με την ΚΥΑ του 1998 (άρθρο 5) συστάθηκε επίσης και η **Επιτροπή «Φύση 2000»**. Η Επιτροπή «Φύση 2000» αποτελεί το κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο για το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας. Κύρια αρμοδιότητά της είναι ο έλεγχος τήρησης και αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας για τους οικοτόπους για το σύνολο των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 της χώρας, αλλά και για το σύνολο του εθνικού χώρου πέραν του Δικτύου. Η Επιτροπή «Φύση 2000» ενεργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών με σκοπό τον συντονισμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των διαδικασιών προγραμματισμού, οργάνωσης και λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (Ν. 2742/1999, άρθρο 17).

Coenonympha thyrsis, ενδημική πεταλούδα
της Κρήτης (φωτ. Ν. Πέτρου)

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

5. Το έργο «LIFE NATURA Themis» και η έρευνα του Πανεπιστημίου Κρήτης

5.1. Το έργο «LIFE NATURA Themis»

Το έργο κατηγορίας LIFE Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Πληροφόρηση, υπό τον τίτλο «Πρωώθηση της ευαισθητοποίησης για την άσκηση δίωξης για εγκλήματα κατά της άγριας ζωής και την ανάδειξη της περιβαλλοντικής ευθύνης για την αποκατάσταση των ζημιών της βιοποικιλότητας σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη» (LIFE14 GIE/GR/000026), με ακρωνύμιο «LIFE NATURA Themis», είναι ένα πενταετές πρόγραμμα, που αφορά στην ποινική δίωξη εγκλημάτων κατά της άγριας ζωής σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Πράσινο Ταμείο, ενώ όλοι οι εταίροι καλύπτουν με ίδιους πόρους μέρος του συνολικού προϋπολογισμού, που είναι 1.580.117 €. Απευθύνεται σε Δικαστές, Εισαγγελείς, Δικηγόρους, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και δημόσιες αρχές με προανακριτικές αρμοδιότητες. Η ανάγκη υλοποίησης του έργου προέκυψε από τη διαπίστωση ότι οι εισαγγελικές και προανακριτικές αρχές δεν είναι εξοικειωμένες με τις αρμοδιότητες και το καθεστώς προστασίας των προστατευόμενων περιοχών.

Ανάδοχος του έργου είναι το Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (ΜΦΙΚ) και εταίροι το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ) του ΥΠΕΝ, η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ), ο Δικηγορικός Σύλλογος Χανίων και ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου.

Αντικείμενό του είναι η χαρτογράφηση της περιβαλλοντικής παραβατικότητας στην Περιφέρεια Κρήτης, με έμφαση στις προστατευόμενες περιοχές του Δικτύου NATURA 2000. Το έργο επιδιώκει να ενημερώσει τόσο τους Δικηγόρους, όσο και τους εκπροσώπους των Δικαστικών, Εισαγγελικών, Προανακριτικών και Περιφερειακών Αρχών του νησιού, για όλες τις πτυχές της περιβαλλοντικής παραβατικότητας, καθώς και να προωθήσει την ευαισθητοποίηση για την άσκηση δίωξης για εγκλήματα κατά της άγριας ζωής και να αναδείξει την περιβαλλοντική ευθύνη για την αποκατάσταση ζημιών της βιοποικιλότητας. Μακροπρόθεσμα, το έργο αναμένεται να συμβάλει στη μείωση και την πρόληψη της περιβαλλοντικής παραβατικότητας, μέσω της ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των τοπικών κοινωνιών.

5.1.1. Στόχοι του έργου «LIFE NATURA Themis»

Από τους βασικούς στόχους του έργου LIFE NATURA Themis είναι:

- Η συνειδητοποίηση, εκ μέρους των φορέων, ότι το περιβαλλοντικό έγκλημα είναι ένα ξεχωριστό πεδίο ποινικού δικαίου και ότι υπάρχει ατομική ευθύνη για

την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας.

- Η ενίσχυση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη, για την αποκατάσταση των ζημιών στις περιοχές του Δικτύου NATURA 2000.
- Η καλλιέργεια δεξιοτήτων σε προανακριτικούς υπαλλήλους, προκειμένου να προλαμβάνουν και να διώκουν αποτελεσματικά το περιβαλλοντικό έγκλημα και να προβαίνουν στην, κατά το δυνατόν, καλύτερη αποκατάσταση της ζημίας στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα.
- Η τεκμηρίωση, ενώπιον των εμπλεκόμενων φορέων, ότι η ορθή εφαρμογή του περιβαλλοντικού δικαίου προάγει την τοπική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή και εξασφαλίζει την ορθή χρήση των περιβαλλοντικών πόρων.
- Η ενημέρωση των κατοίκων των περιοχών NATURA 2000 για την οικονομική αξία των υγιών οικοσυστημάτων και για την παράνομη δραστηριότητα στις περιοχές τους, που προσβάλλει την τοπική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την οικονομική τους πρόοδο.

5.1.2. Δράσεις στο πλαίσιο του έργου «LIFE NATURA Themis»

I. Δημιουργία Παρατηρητηρίων Περιβαλλοντικού Δικαίου

Η υλοποίηση των προαναφερόμενων στόχων στηρίζεται στο πρωτογενές υλικό, που για πρώτη φορά συγκεντρώνεται σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές, μέσω δύο Παρατηρητηρίων Περιβαλλοντικού Δικαίου, ένα για την Ανατολική Κρήτη (Π.Ε. Ηρακλείου και Π.Ε. Λασιθίου) και ένα για τη Δυτική Κρήτη (Π.Ε. Χανίων και Π.Ε. Ρεθύμνου). Τα δύο Παρατηρητήρια έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το περιβαλλοντικό έγκλημα και τα σημεία που αυτό εμφανίζεται συχνότερα. Δημιουργούν μία ενιαία βάση δεδομένων, με στοιχεία από τα Αστυνομικά Τμήματα, το Λιμενικό Σώμα, τα Πρωτοδικεία και τις Διοικητικές Υπηρεσίες, τα οποία απεικονίζονται σε έναν γεωπληροφορικό χάρτη. Σε αυτόν τον χάρτη αναρτώνται οι υποθέσεις δίωξης εγκλημάτων κατά ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας, που γίνονται γνωστές στις περιοχές του Δικτύου NATURA 2000.

II. Εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης

Η εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του έργου περιλαμβάνει τις ενέργειες όπως:

- α. Δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων των δράσεων και των δύο Παρατηρητηρίων (ηλεκτρονική σελίδα προγράμματος: <http://www.lifethemis.eu/>, έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό για τους κοινωνικούς εταίρους και τα ΜΜΕ).
- β. Εκπαιδευτικές δράσεις προγράμματα (ημερίδες, σεμινάρια, εργαστήρια, παραγωγή έντυπων και ηλεκτρονικών οδηγιών) για τους κοινωνικούς εταίρους αλλά και

τις ομάδες στόχους, όπως δημοσιογράφοι, επαγγελματίες του πρωτογενούς και του τριτογενούς τομέα που δραστηριοποιούνται εντός των περιοχών NATURA 2000, στελέχη και υπάλληλοι δημοτικών και περιφερειακών υπηρεσιών που εργάζονται σε τμήματα περιβάλλοντος και διοίκησης και το γενικό κοινό.

- γ. Αξιολόγηση, καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, της αποτελεσματικότητας της στρατηγικής επικοινωνίας και της πορείας υλοποίησης των δράσεων του έργου (μέσω ερευνών αποτίμησης, παρακολούθησης ποιοτικών και ποσοτικών δεικτών, κ.ά.).
- δ. Διάχυση των αποτελεσμάτων του έργου μέσω της δικτύωσης με άλλα προγράμματα, LIFE και μη, με παρόμοιο αντικείμενο.

Εθνικό Συνέδριο: «Περιβαλλοντική Ευθύνη, Πρόληψη και Αποκατάσταση: Προκλήσεις και Ευκαιρίες για την Προστασία της Βιοποικιλότητας στην Ελλάδα», 8-10 Σεπτεμβρίου 2017, Ηράκλειο.

5.2. Συλλογή στοιχείων

Στο πλαίσιο της λειτουργίας των Παρατηρητηρίων Περιβαλλοντικού Δικαίου, έγινε συλλογή στοιχείων σχετικά με την περιβαλλοντική νομοθεσία και αποτυπώθηκε η τρέχουσα κατάσταση της δίωξης εγκλημάτων κατά της άγριας ζωής στις περιοχές NATURA 2000 της Κρήτης. Η συλλογή και ανάλυση των στατιστικών στοιχείων από τα Δικαστήρια της Κρήτης υλοποιήθηκε από τους συντονιστές του Δικηγορικού Συλλόγου Χανίων, του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, ΜΦΙΚ και της ΕΕΠΦ.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι πολλοί είναι οι παράγοντες που εμποδίζουν την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για τα χαρακτηριστικά και τους αριθμούς του περιβαλλοντικού εγκλήματος στην Κρήτη. Αφορούν κυρίως στη στάση, τη γνώση και τον

τεχνικό εξοπλισμό των προανακριτικών φορέων που συνεργάστηκαν με το έργο. Η έλλειψη διάθεσης για συνεργασία, η άρνηση της χορήγησης άδειας για την αναζήτηση στοιχείων και η μη αφιέρωση χρόνου προς τους ερευνητές περιόρισαν το δείγμα που ήταν διαθέσιμο για μελέτη.

5.2.1. Μεθοδολογία

Σε γενικές γραμμές ακολουθήθηκε η μέθοδος της επιτόπιας επίσκεψης και ελέγχου των αρχείων των διοικητικών φορέων με προανακριτικές ή δικαστικές αρμοδιότητες. Η ανατροφοδότηση των υπηρεσιών ήταν, κατά μέσο όρο, ανεπαρκής, αργή και με επιφύλαξη. Σε λίγες περιπτώσεις η Διοίκηση έδειξε πραγματικό ενδιαφέρον να συμβάλει στη συλλογή στοιχείων. Στις περισσότερες περιπτώσεις η Διοίκηση δεν συνεργάστηκε με τους συντονιστές, θεώρησε το πρόγραμμα σημαντικό αλλά ανέφικτο, και έδειξε ότι είχε χαμηλά στην ιεραρχία τη δίωξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος, αν και αναγνώριζε ότι αποτελεί σημαντικό θέμα.

Στόχος της συλλογής στοιχείων που σχετίζονται με το περιβαλλοντικό έγκλημα ήταν η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης για στατιστικούς λόγους. Χαρακτηριστικά όπως η επανάληψη περιπτώσεων υποβάθμισης, το είδος της υποβάθμισης, ο τόπος, ο χρόνος, ο τρόπος αναφοράς (έγκληση, μήνυση) αλλά και η διαχείριση της υπόθεσης (αρχειοθέτηση, προανάκριση, αυτόφωρη διαδικασία) είναι απαραίτητα στοιχεία. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν δεν περιλάμβαναν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα (αριθμό καταχώρησης φακέλου, ονόματα κατηγορουμένων, μαρτύρων υπεράσπισης ή κατηγορίας κ.λπ.) για την προστασία της προσωπικότητας των εμπλεκόμενων προσώπων.

Η μεγαλύτερη δυσκολία ήταν η έλλειψη γενικής καταγγελίας του περιβαλλοντικού εγκλήματος. Πολλοί ήταν οι φορείς που ανέφεραν προφορικά διάφορα εγκλήματα, τα οποία τελούνται κατ' επανάληψη στις περιοχές αρμοδιότητάς τους και από γνωστά στις τοπικές κοινωνίες πρόσωπα, που, όμως, είτε δεν καταγγέλλονται είτε δεν τυγχάνουν δίωξης.

5.2.2. Επισκέψεις σε φορείς

Για τη συλλογή στοιχείων που αποτυπώνουν την υφιστάμενη κατάσταση σε σχέση με τις περιβαλλοντικές παραβάσεις, οι Συντονιστές των Παρατηρητηρίων, απευθύνθηκαν σε φορείς στις Περιφερειακές Ενότητες Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων. Κριτήριο επιλογής των φορέων ήταν η ύπαρξη περιοχής NATURA 2000 εντός της διοικητικής αρμοδιότητας του φορέα ή σε όμορη περιοχή με την περιοχή που εμπίπτει στα όρια της διοικητικής αρμοδιότητας του φορέα. Επίσης, οι καταστάσεις των Διευθύνσεων Δασών είναι εξαιρετικά σημαντικές για την καταγραφή του περιβαλλοντικού εγκλήματος στις περιοχές NATURA 2000, επειδή διευκολύνουν τη «χωροθέτηση» του περιβαλλοντικού εγκλήματος εντός ή εκτός

περιοχής NATURA 2000. Αφενός, επειδή ποσοστό μεγαλύτερο του 90% των περιοχών NATURA 2000 είναι ταυτόχρονα και δασικές περιοχές και, αφετέρου, επειδή οι καταστάσεις αυτές αποτελούν συγκεντρωτικές επίσημες καταγραφές περιβαλλοντικών παραβάσεων, κατά τόπο και χρόνο παράβασης.

5.3. Αποτελέσματα περιόδου 2010-2016

5.3.1. Ακρίβεια εξαγόμενων αποτελεσμάτων

Όσον αφορά στα στατιστικά στοιχεία που εξήχθησαν, πρέπει να τονιστεί η επιφύλαξη για την ακρίβειά τους. Αφενός, διότι οι υποθέσεις δίωξης που καταχωρούνται επίσημα στις Εισαγγελίες των Πρωτοδικείων αποτελούν μόνο ένα μέρος του συνόλου των υποθέσεων υποβάθμισης που πραγματικά λαμβάνουν χώρα. Αφετέρου, γιατί η αποτελεσματικότητα των Υπηρεσιών μπορεί να επηρεάσει τα εξαγόμενα αποτελέσματα. Αν, δηλαδή, μια Υπηρεσία είναι περισσότερο αποτελεσματική από μια άλλη, τα στοιχεία που θα προσκομίσει θα εμφανίσουν αυξημένα ποσοστά στο πεδίο δραστηριότητάς της, χωρίς απαραίτητα αυτό να αντικατοπτρίζει την πραγματική εικόνα της δίωξης των αντίστοιχων εγκλημάτων. Με την επιφύλαξη της «ουσιαστικής πραγματικότητας», δηλαδή τη διαφορά μεταξύ των εγκλημάτων που καταγράφονται και των εγκλημάτων που πραγματικά τελούνται, οι συντονιστές των δύο Παρατηρητηρίων Κρήτης προσπάθησαν, με τους στατιστικούς πίνακες που θα παρουσιαστούν στη συνέχεια, να κάνουν μετρήσιμο το περιβαλλοντικό έγκλημα στην Κρήτη.

5.3.2. Σύνολο υποθέσεων για το έτος 2015

ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Συνολικά μελετήθηκαν **13.815** υποθέσεις

Περιβαλλοντικές υποθέσεις: **304**

Αναβλήθηκαν συνολικά **7.210** υποθέσεις

Ποσοστό αναβολών επί συνόλου: **52,19%**

Ποσοστό περιβαλλοντικού εγκλήματος επί των υποθέσεων που έχουν εκδικασθεί: **4,60%**

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Συνολικά μελετήθηκαν **24.669** υποθέσεις

Περιβαλλοντικές υποθέσεις: **313**

Αναβλήθηκαν **136** περιβαλλοντικές υποθέσεις

Ποσοστό αναβολών επί συνόλου περιβαλλοντικών υποθέσεων: **43,40%**

Ποσοστό περιβαλλοντικού εγκλήματος επί των υποθέσεων που έχουν εισαχθεί: **1,27%**.

5.3.3. Δικαστική εξέλιξη των εγκλημάτων σε περιοχές NATURA 2000

ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ:

Όπως δείχνουν τα συμπεράσματα της δικαστικής έρευνας του Παρατηρητηρίου Περιβαλλοντικού Δικαίου Δυτικής Κρήτης, η προσφυγή στη Δικαιοσύνη είναι, κατ' αρχάς, μια περιπέτεια για γερά νεύρα, αφού συνήθως η υπόθεση θα εκδικαστεί, κατόπιν πολυάριθμων αναβολών, μετά από 5 περίπου έτη (μέσο ποσοστό αναβολών στη Δυτική Κρήτη: 57,96% – μέση διάρκεια από τον χρόνο τέλεσης του περιβαλλοντικού εγκλήματος μέχρι την εκδίκασή του σε πρώτο ή σε δεύτερο βαθμό στη Δυτική Κρήτη: 4,96 έτη). Κατά δεύτερο λόγο, ο καταγγέλλων, ο οποίος είναι συνήθως και ο καταθέτων ως μάρτυρας, έρχεται πολύ συχνά, μετά την πάροδο της πενταετίας, αντιμέτωπος με την παραγραφή του αδικήματος.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ:

Τα ποσοστά δίωξης είναι αρκετά χαμηλά και στην Ανατολική Κρήτη. Λιγότερες από μία στις δέκα υποθέσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης βρίσκουν τον δρόμο της Δικαιοσύνης. Τα ποσοστά ποινικής δίωξης είναι χαμηλότερα από τα ποσοστά επιβολής διοικητικών προστίμων. Αντίστοιχα χαμηλά ποσοστά όμως τυγχάνουν δικαστικής αρχειοθέτησης. Το μεγάλο ποσοστό των υποθέσεων σε εξέλιξη είναι δηλωτικό των καθυστερήσεων της ποινικής διαδικασίας, είτε αυτή βρίσκεται στο στάδιο της προδικασίας, της κύριας ανάκρισης ή της εξέτασης στο ακροατήριο. Υψηλό επίσης είναι το ποσοστό των υποθέσεων με άγνωστη εξέλιξη, εκείνων δηλαδή, που είτε δεν κατάφεραν οι ερευνητές να συλλέξουν στοιχεία για τεχνικούς λόγους, είτε δεν έλαβαν στοιχεία από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

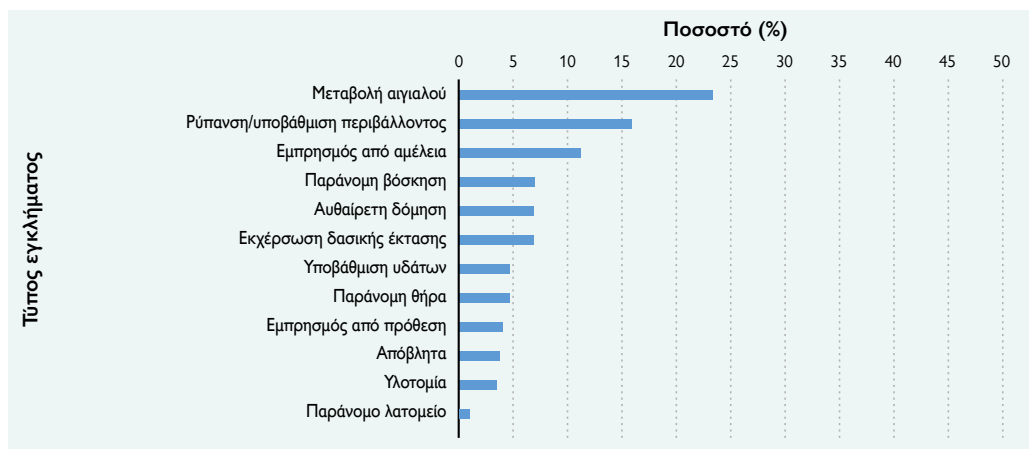
Φοίνικες του Θεόφραστου (*Phoenix theophrasti*) στο Βάι (φωτ. Ν. Πέτρου)

5.3.4. Είδος και συχνότητα περιβαλλοντικού εγκλήματος

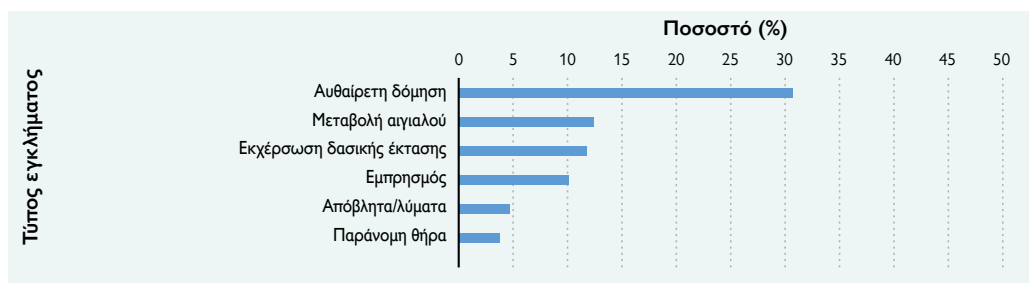
ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ (Π.Ε. Χανίων – Ρεθύμνου)

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ (Π.Ε. Ηρακλείου – Λασιθίου)

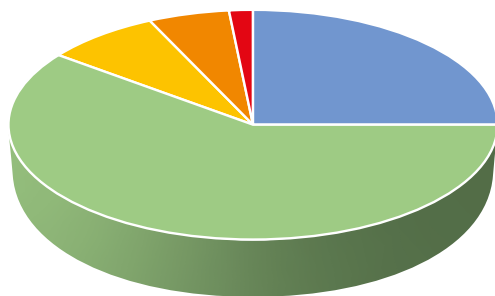
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ – ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

5.3.5. Ύψος διοικητικών προστίμων – χρηματικής ποινής

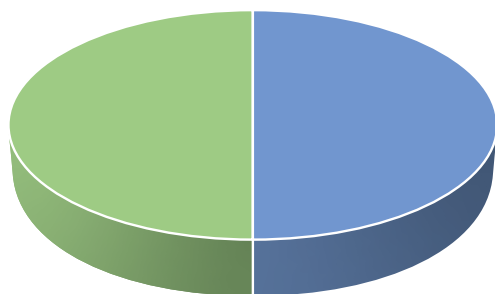
ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ:

Η μεγάλη πλειονότητα (82,91%) των διοικητικών προστίμων στις Π.Ε. Χανίων και Ρεθύμνης (πλην των πολεοδομικών) βρέθηκε. να κυμαίνεται πολύ χαμηλά (έως 5.000 ευρώ), λόγω έλλειψης σαφούς και αντικειμενικού νομοθετικού πλαισίου, όσον αφορά στον υπολογισμό τους. Το γεγονός αυτό ενισχύει την έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στις Αρχές και τους αποθαρρύνει περαιτέρω, αφού γνωρίζουν ότι σε περίπτωση καταγγελίας ο παραβάτης θα πέσει τελικά «στα μαλακά».

■ 0-1.000 € ■ 1.001-5.000 € ■ 5.001-10.000 € ■ 10.001-20.000 € ■ πάνω από 20.000 €

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ:

■ 0-1.000 € ■ 1.001-5.000 €

6. Η Δράση Β3 του έργου LIFE NATURA Themis ως εργαλείο καταγγελίας του περιβαλλοντικού εγκλήματος

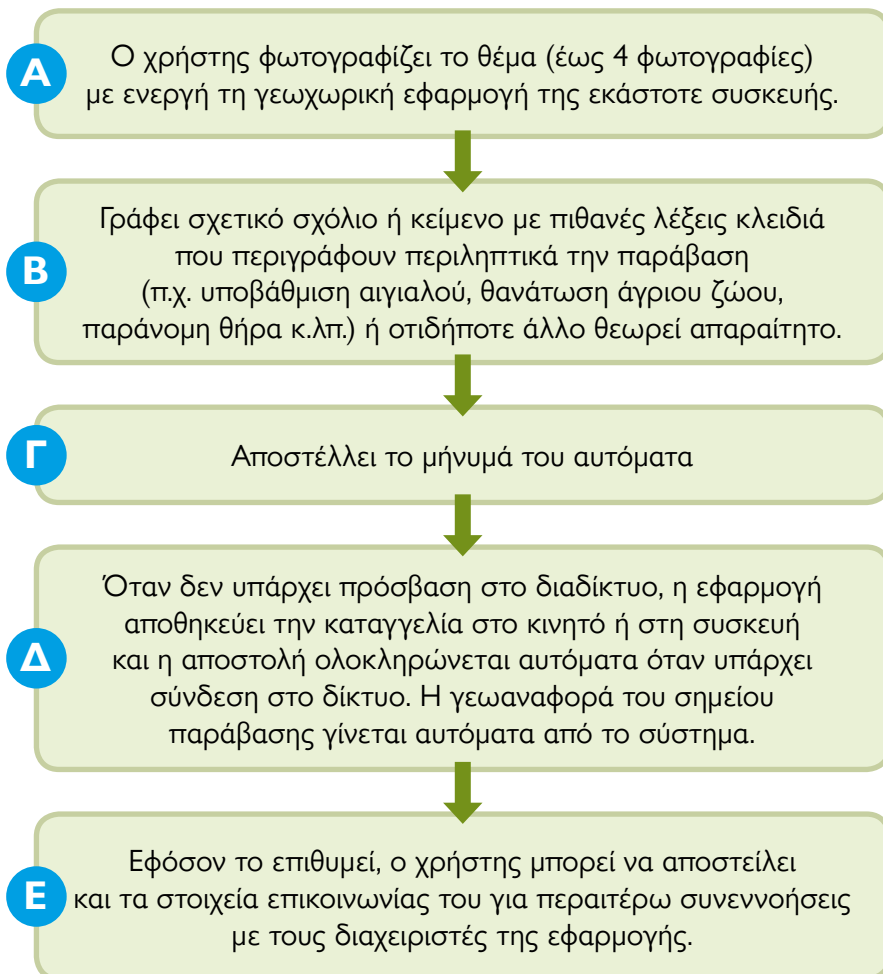
Μια από τις πιο καινοτόμες δράσεις του έργου LIFE NATURA Themis, θεωρείται η δημιουργία εφαρμογής για έξυπνες συσκευές. Η εφαρμογή σχεδιάστηκε και υποστηρίζεται τεχνικά από την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, μια από τις πλέον έμπειρες και δραστήριες περιβαλλοντικές ΜΚΟ της χώρας, με μακρά ιστορία. Αρχικά, η δράση υλοποιείται πιλοτικά μόνο στη χωρική επικράτεια της Κρήτης. Εφόσον η λειτουργία της εφαρμογής αποδειχθεί αποτελεσματική και χρήσιμη για τις αρμόδιες υπηρεσίες, θα εφαρμοστεί και στην υπόλοιπη χώρα, υπό την εποπτεία του ΥΠΕΝ και συγκεκριμένα από το ΣΥΓΑΠΕΖ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του έργου, διαπιστώνεται πως οι πολίτες αρνούνται σε μεγάλο ποσοστό να κάνουν καταγγελία, λόγω της συχνά μη αποδοχής της ανωνυμίας από τις Υπηρεσίες, καθώς και ότι η αποδοχή της ανώνυμης καταγγελίας αποτελεί πρόταση όλων των εμπλεκόμενων ομάδων/φορέων (ακόμα και δικηγόρων, προανακριτικών αρχών κ.λπ.). Το έργο LIFE NATURA Themis εγγυάται πλήρως την ανωνυμία της καταγγελίας και την προστασία των προσωπικών δεδομένων των χρηστών. Δίνει, έτσι, τη δυνατότητα στους πολίτες να συμβάλλουν στη δίωξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος και στην αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας. Αντίστοιχα, παρέχει τη δυνατότητα στις ελεγκτικές και προανακριτικές αρχές να αξιολογήσουν το περιστατικό, να αποκτήσουν καλύτερη εικόνα της παράβασης και, εφόσον απαιτηθεί, να στοιχειοθετήσουν έναν πληρέστερο φάκελο για την περαιτέρω δίωξη. Εύχρηστη και λειτουργική, η εφαρμογή υποστηρίζεται από Android και iOS συσκευές (κινητά, tablets και έξυπνες συσκευές) και μπορεί να χρησιμοποιηθεί εύκολα, τόσο από έμπειρους, όσο και από αρχάριους χρήστες, που διαθέτουν τις κατάλληλες για το σκοπό αυτό συσκευές.

Ο χρήστης, αφού εγκαταστήσει την εφαρμογή μέσω GooglePlay (για Android) και Appstore (για iOS) ή σκανάροντας τα αντίστοιχα QR Codes που δημιουργήθηκαν για τον σκοπό αυτό, προχωρεί στην καταγγελία/αναφορά που επιθυμεί πάρα πολύ εύκολα (βλέπε σχήμα στην επόμενη σελίδα).

Η εφαρμογή λειτουργεί σε δύο γλώσσες, ελληνικά και αγγλικά. Τη συνέχεια αναλαμβάνουν οι διαχειριστές, οι οποίοι, αφού παραλάβουν το σχετικό μήνυμα/ καταγγελία/αναφορά, επεξεργάζονται την ορθότητα και την πιστότητά του, αναφέρουν το περιστατικό ενημερώνοντας τον γεωπληροφορικό χάρτη που βρίσκεται διαθέσιμος στην ιστοσελίδα της εφαρμογής (<http://app-naturathemis.gr/el>), κωδικοποιούν την αναφορά στην αντίστοιχη κατηγορία περιβαλλοντικού εγκλήματος, αναζητούν την/τις αρμόδια/αρμόδιες υπηρεσίες, προωθούν αναλόγως την καταγγελία και, ακολούθως, παρακολουθούν την πορεία και εξέλιξη της υπόθεσης, ενημερώνο-

ντας τον ενδιαφερόμενο χρήστη. Όλα αυτά γίνονται εντελώς ανώνυμα, διευκολύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τόσο τον πολίτη όσο και τις αρμόδιες υπηρεσίες. Τον πολίτη, εφόσον επιθυμεί να αντιδράσει σε μία παρανομία άμεσα και με τη λιγότερη δυνατή ταλαιπωρία, τις αρμόδιες υπηρεσίες γιατί τους παρέχονται πολύτιμες πληροφορίες, όπως το ακριβές σημείο του συμβάντος και φωτογραφικό υλικό τεκμηρίωσης, προκειμένου να δράσουν άμεσα και αποτελεσματικά, όχι μόνο για τη δίωξη του δράστη, αλλά και για την άμεση αποκατάσταση της ζημίας που πιθανόν έχει προκληθεί. Επίσης, η εφαρμογή ενημερώνει τον χρήστη για την εξέλιξη της καταγγελίας του ή την πιθανή αποκατάσταση της ζημίας.

Tulipa bakeri, ενδημική τουλίπα
της Κρήτης (φωτ. Ν. Πέτρου)

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ – ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

7. Συνταγματική προστασία και εθνική νομοθεσία

7.1. Σύνταγμα

Το Σύνταγμα του 1975 συμπεριέλαβε για πρώτη φορά ρητές διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Η συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος περιλαμβάνει: α) το φυσικό περιβάλλον, με ιδιαίτερη έμφαση στα δασικά οικοσυστήματα (άρθρο 24, παρ. 1 και άρθρο 117, παρ. 3-4), και β) το ανθρωπογενές περιβάλλον, το οικιστικό (άρθρο 24, παρ. 2-5) και το πολιτιστικό (άρθρο 24, παρ. 1,6). Η διασφάλιση του δικαιώματος στο περιβάλλον είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2, παρ. 1) και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του (άρθρο 5, παρ. 1) και για την προστασία της υγείας του (άρθρο 21, παρ. 3).

Περιεχόμενο συνταγματικού δικαιώματος	Συνταγματική υποχρέωση
Δικαίωμα ατομικό, κοινωνικό, πολιτικό	Υποχρέωση του νομοθέτη
Δημοσίου Δικαίου	Υποχρέωση των πολιτών
Αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό	Ευθεία υποχρέωση της Διοίκησης για λήψη μέτρων και για αποχή από δυσμενείς δράσεις
Δράση ή αποχή από ενέργεια που ενδέχεται να προκαλέσει περιβαλλοντική ζημία	

7.2. Εθνική Νομοθεσία

7.2.1. Ν. 1650/1986

Ο Ν. 1650/1986 αποτελεί το βασικό κείμενο της εθνικής νομοθεσίας που εξειδικεύει τις επιταγές του Συντάγματος. Στις διατάξεις του νόμου αυτού, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 3010/2002, προβλέφθηκε ρητά η έννοια του «περιβαλλοντικού εγκλήματος» και η ποινική του τιμωρία, καθώς και η επιβολή προστίμων σε οποιονδήποτε προκαλεί ρύπανση ή υποβαθμίζει το περιβάλλον με πράξη ή παράλειψη που αντιβαίνει στις διατάξεις του νόμου ή των κατ' εξουσιοδότηση διαταγμάτων, ή υπουργικών αποφάσεων, ή ασκεί δραστηριότητα ή επιχείρηση χωρίς την απαιτούμενη, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, άδεια ή έγκριση, ή υπερβαίνει τα όρια της άδειας ή έγκρισης που του έχει χορηγηθεί.

Ωστόσο, ποινικές διατάξεις για ειδικότερα περιβαλλοντικά εγκλήματα υπάρχουν και σε ειδικότερους νόμους, ούτως ώστε να επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερη δίωξη. Σκοπός του Ν. 1650/1986 είναι η θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος, ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 1650/1986 νοούνται ως:

- **Περιβάλλον:** Το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση, και τις αισθητικές αξίες.
- **Ρύπανση:** Η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων, δηλαδή κάθε είδους ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας ή άλλων μορφών ενέργειας, σε ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια, που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα, ή υλικές ζημιές και που γενικά μπορούν να καταστήσουν το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του.
- **Μόλυνση:** Η μορφή ρύπανσης που χαρακτηρίζεται από την παρουσία παθογόνων μικροοργανισμών στο περιβάλλον, ή δεικτών που υποδηλώνουν την πιθανότητα παρουσίας τέτοιων μικροοργανισμών.
- **Υποβάθμιση:** Η πρόκληση, από ανθρώπινες δραστηριότητες, ρύπανσης ή οποιασδήποτε άλλης μεταβολής στο περιβάλλον, η οποία είναι πιθανό να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία, στην ποιότητα ζωής και την υγεία των κατοίκων, στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και στις αισθητικές αξίες.

- **Προστασία του περιβάλλοντος:** Το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων, που έχουν ως στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, ή την αποκατάσταση, διατήρηση και βελτίωσή του.

7.2.2. Ν. 4042/2012

Η ισχυροποίηση της προστασίας του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου πραγματοποιήθηκε με τον Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24/Α/13-02-2012), ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία 2008/99/ΕΚ, σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου.

Συγκεκριμένα, με τον ως άνω νόμο:

1. Ενισχύεται το πεδίο ευθύνης των νομικών προσώπων, που ήδη προβλέπονταν με το άρθρο 28 του Ν. 1650/1986, και προβλέπεται η επιβολή σε βάρος τους βαρύτερων ποινικών κυρώσεων.
2. Αυστηροποιούνται οι ποινικές διατάξεις του άρθρου 28 του Ν. 1650/1986, με σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος.
3. Διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής του Ποινικού Κώδικα και κάθε άλλης ποινικής νομοθεσίας με διατάξεις περιβαλλοντικής προστασίας που αφορούν την τέλεση περιβαλλοντικών εγκλημάτων στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης, όπως η αποστέριση από έσοδα που αποκτήθηκαν από παράνομες δραστηριότητες και η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών.
4. Θεσπίζονται ειδικές δικονομικές διατάξεις.
5. Οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος αποκτούν προανακριτικές αρμοδιότητες, με σκοπό τη διαλεύκανση των περιβαλλοντολογικών εγκλημάτων.

7.2.3. Π.Δ. 148/2009 – Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»

1. Διατάξεις

Με τις διατάξεις του Π.Δ. 148/2009 (ΦΕΚ 190/Α/29-09-2009) τέθηκε σε εφαρμογή η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» με τη θέσπιση περιβαλλοντικής ευθύνης στους φορείς εκμετάλλευσης, οι οποίοι πλέον είναι και οικονομικά υπεύθυνοι για ενδεχόμενη ή διαπιστωθείσα περιβαλλοντική ζημία και, ως εκ τούτου, καθίστανται υπεύθυνοι για την καταβολή του κόστους των μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς.

Α) Άρθρο 3:

«Περιβαλλοντική ζημία» είναι η ζημία σε προστατευόμενα είδη και σε φυσικούς οικοτόπους, οποιαδήποτε, δηλαδή, ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη διαφύλαξη της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης αυτών των οικοτόπων ή ειδών.

Β) Άρθρο 9:

αα) Σε περίπτωση περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ο δράστης **υποχρεούται** να λάβει μέτρα αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών.

ββ) Το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (νυν ΥΠΕΝ) και οι Περιφέρειες μπορούν, ανά πάσα στιγμή, να απαιτήσουν από το δράστη να λάβει όλα τα μέτρα περιορισμού ή απομάκρυνσης της ζημίας και να δώσουν εγγράφως εντολές σχετικά με τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης.

Γ) Άρθρο 13:

Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

αα) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία, ή

ββ) έχει έννομο συμφέρον από τη λήψη απόφασης σχετικά με περιβαλλοντική ζημία, **δικαιούται να υποβάλει εγγράφως** στον αρμόδιο Τομέα της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) τις πληροφορίες που διαθέτει, σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία που έχει υποπέσει στην αντίληψή του, όπως επίσης και να καλέσει την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση

2. Αρμόδια αρχή

Αρμόδια Αρχή για την εφαρμογή των διατάξεων του Π.Δ. 148/2009 είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (νυν ΥΠΕΝ), μέσω ενός αυτοτελούς Συντονιστικού Γραφείου Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ), που υποστηρίζεται από γνωμοδοτική επιτροπή για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς («Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» – ΕΑΠΕΖ), σύμφωνα με το άρθρο 6.

Το έργο της αρχής υποστηρίζεται από «Περιφερειακές Επιτροπές Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» (ΠΕΑΠΖ), οι οποίες συστάθηκαν σε κάθε Περιφέρεια της χώρας με απόφαση του οικείου Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης, προκειμένου να γνωμοδοτούν σε θέματα αρμοδιότητας των Περιφερειών.

Το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ) συστάθηκε για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών και αποτελεί αυτοτελές Τμήμα του Σώματος Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ).

Σύμφωνα με το νεότερο **Π.Δ. 100/2014 (ΦΕΚ 167/Α/28-08-2014)** «Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής», στρατηγικοί σκοποί του Σώματος Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ) είναι ιδίως:

α) η προαγωγή της εφαρμογής της κείμενης περιβαλλοντικής, πολεοδομικής και ενεργειακής νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος,

β) η μέριμνα για την πρόληψη και αποκατάσταση ζημιών στο περιβάλλον,

ΑΓΙΑ ΖΩΝΗ II – ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΡΥΠΑΝΣΗ

Πρόσφατο παράδειγμα δράσης του ΣΥΓΑΠΕΖ είναι η περίπτωση της θαλάσσιας ρύπανσης, που προκλήθηκε από τη βύθιση του δεξαμενόπλοιου «Αγία Ζώνη II», νοτιοδυτικά της νησίδας Αταλάντη, στην ευρύτερη περιοχή του Αργοσαρωνικού.

Το ΣΥΓΑΠΕΖ με έγγραφο που απέστειλε, κάλεσε την πλοιοκτήτρια εταιρεία να καταθέσει εγγράφως στοιχεία για τις έως τώρα ενέργειές της, καθώς και χρονοδιάγραμμα ενεργειών, όπως και μέτρα απορρύπανσης της θαλάσσιας και παράκτιας περιοχής και μέτρα πρόληψης περαιτέρω πρόκλησης περιβαλλοντικής ζημίας.

Παράλληλα με τις ενέργειες του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, το ΣΥΓΑΠΕΖ θα καθορίσει τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης του παράκτιου οικοσυστήματος, τον τρόπο παρακολούθησης αυτών και τη σχετική εργασία, έως ότου ολοκληρωθεί η διαδικασία αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας.

γ) ο έλεγχος των κτηρίων ως προς την εφαρμογή του οικοδομικού και κτηριοδομικού κανονισμού και για την αποτροπή της αυθαίρετης δόμησης και την ενεργειακή απόδοσή τους, και

δ) ο έλεγχος της εφαρμογής της μεταλλευτικής και λατομικής νομοθεσίας.

Σύμφωνα με το προαναφερόμενο Προεδρικό Διάταγμα, οι αρμοδιότητες του ΣΥ-

ΓΑΠΕΖ είναι οι ακόλουθες:

- α) η μέριμνα για την αντιμετώπιση του κινδύνου πρόκλησης περιβαλλοντικών ζημιών στο έδαφος, τα νερά και τη βιοποικιλότητα, συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας και του ελέγχου εφαρμογής των διατάξεων του Π.Δ. 148/2009 και η εισήγηση μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης περιβαλλοντικών ζημιών, και
- β) η παρακολούθηση της υλοποίησης μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης και ο συντονισμός των δράσεων των Περιφερειακών Επιτροπών Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών.

7.2.4. Ν. 998/1979 – Περί προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων

Τα δάση αποτελούν ευαίσθητα οικοσυστήματα, απολύτως απαραίτητα για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και προσφέρουν πολλές λειτουργίες, είτε οικονομικές (π.χ. παραγωγή ξυλείας) είτε περιβαλλοντικές (π.χ. φιλτράρισμα της ατμόσφαιρας με την πρόσληψη του διοξειδίου του άνθρακα, φιλοξενία της βιοποικιλότητας, συμβολή στον κύκλο του νερού). Στην Ελλάδα, τα δασικά οικοσυστήματα αντιμετωπίζουν πολλές και έντονες απειλές. Η νομική προστασία του δάσους είναι επιβεβλημένη και αυτό έγινε νωρίς αντιληπτό από τον νομοθέτη, ο οποίος ενέταξε τη δασική προστασία στο Σύνταγμα αλλά και σε λοιπά νομοθετήματα.

Στο Σύνταγμά μας, όπως αναθεωρήθηκε και ισχύει με το Ψήφισμα της 27 Μαΐου 2008 της Η' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, εντοπίζεται ένα προστατευτικό πλέγμα διατάξεων για τα δάση αποτελούμενο από το άρθρο 24 παρ. 1 εδ. γ, δ, ε, τη συνοδή ερμηνευτική δήλωση και το άρθρο 117 παρ. 3. Οι σχετικές διατάξεις, βέβαια, υπήρχαν ήδη από το 1975, όταν το δάσος είχε αναγορευτεί σε αυτοτελώς προστατευόμενο έννομο αγαθό συνταγματικής περιωπής, διακριτό από τη γενικότερη έννοια «περιβάλλον». Στη συνέχεια, οι αναθεωρήσεις του Συντάγματος εμπλούτισαν τον προστατευτικό ιστό για τα δάση, επικυρώνοντας με τον τρόπο αυτό και τις νομολογιακές εξελίξεις που είχαν μεσολαβήσει. Η αναθεώρηση του 2001 είχε ως αποτέλεσμα την πρόβλεψη για τη σύνταξη Δασολογίου, ως αναγκαία προϋπόθεση για την πραγματική δασοπροστασία. Στο Σύνταγμά μας, σχετικά με τον ορισμό του δάσους και της δασικής έκτασης, προβλέπεται ότι: «Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά».

Σε επίπεδο τυπικού νόμου, ο Δασικός Κώδικας (Ν.Δ. 86/69), προγενέστερος και του ισχύοντος Συντάγματος, καθώς και ο Ν. 998/79, που ψηφίστηκε κατά την επι-

ταγή του άρθρου 24 Σ και έχει ως σκοπό τον «καθορισμό των συγκεκριμένων μέτρων προστασίας για τη διατήρηση, ανάπτυξη και βελτίωση των δασών, των δασικών εκτάσεων και των δημοσίων χορτολιβαδικών και βραχωδών εκτάσεων, σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας και σε συνάρτηση με το ιδιαίτερο νομικό καθεστώς που διέπει την ιδιοκτησία και την εκμετάλλευση αυτών, όπως και ο προσδιορισμός κατά περίπτωση των όρων και προϋποθέσεων υπό τις οποίες οι προστατευτές εκτάσεις μπορεί στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης να μεταβάλουν την κατά προορισμό χρήση τους ή να εξυπηρετούν και άλλες χρήσεις, για λόγους επιβαλλόμενους από το δημόσιο συμφέρον», αποτελούν το βασικό νομοθετικό πλαίσιο προστασίας των δασών, εισάγοντας τους γενικούς όρους προστασίας του ελληνικού δασικού πλούτου.

Η προστασία για τα δάση αναμένεται να συμπληρωθεί με την Εθνική Στρατηγική για τα Δάση, η οποία θα εισάγει τα εργαλεία για την αντιστροφή της υποβάθμισης των κάθε είδους δασικών οικοσυστημάτων και των οικοσυστημικών υπηρεσιών που παρέχουν, βάσει των πλέον επικαιροποιημένων και έγκυρων επιστημονικών δεδομένων. Ο διάλογος για την Εθνική Στρατηγική διεξάγεται κατά την περίοδο συγγραφής του παρόντος οδηγού.

7.2.5. Ν. 4447/2016 – Χωρικός σχεδιασμός – Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις

Το Σύνταγμα διαθέτει ένα πλέγμα διατάξεων, που ορίζει την αρμοδιότητα του Κράτους σχετικά με τη χωροταξική οργάνωση και την πολεοδομική ανάπτυξη της χώρας. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σχετικά με την οργάνωση των χρήσεων και των δραστηριοτήτων στο χώρο (χωροταξικός σχεδιασμός) και την ικανοποίηση της ανάγκης για ανάπτυξη πόλεων και οικισμών με ευνοϊκούς και βιώσιμους όρους για τους πολίτες (πολεοδομικός σχεδιασμός) είναι ικανές να επηρεάσουν, άμεσα ή έμμεσα, την ποιοτική στάθμη του φυσικού (και πολιτιστικού) περιβάλλοντος. Αντίστροφα, οι απαιτήσεις του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος, για προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, προαπαιτούν, άνευ ετέρου, ορθό χωροταξικό σχεδιασμό.

Για πολλά χρόνια, ο χωροταξικός σχεδιασμός της χώρας μας υπήρξε ατελής, κατακερματισμένος, αποσπασματικός και σαφώς μη αποτελεσματικός, με αποτέλεσμα να πλήττεται με καίριο τρόπο το φυσικό περιβάλλον. Η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί ολοκληρωμένο χωροταξικό σχεδιασμό, απαιτεί, δηλαδή, σαφείς κατευθύνσεις για τη χωροταξική ανάπτυξη της χώρας στο μέλλον, στο σύνολό της και για όλες τις εκτελούμενες δραστηριότητες.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός ρυθμίζεται, στην παρούσα φάση, με το Ν. 4447/2016 και το από 21.06.2018 Π.Δ. «Κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης» (ΦΕΚ 114/Α/29.06.2018) που ισχύουν σήμερα. Ο Ν. 4447/2016 εισάγει την έννοια της Εθνικής Χωρικής Στρατηγικής ως ένα σύνολο αρχών, που περιλαμβάνει βασικές

κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης, τους βασικούς άξονες, τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους χωρικής ανάπτυξης στο επίπεδο της Γενικής Κυβέρνησης και των επιμέρους φορέων της, καθώς και τα προτεινόμενα μέτρα και δράσεις για την υλοποίηση της επιδιωκόμενης ανάπτυξης (βλ. άρθρο 3). Το ισχύον Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, που εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 6876/4871/2008 απόφαση της Βουλής (Α' 128), επέχει, εφεξής, θέση Εθνικής Χωρικής Στρατηγικής.

Όσον αφορά το χωροταξικό σχεδιασμό σε εθνικό επίπεδο, το σχεδιασμό, δηλαδή, που θέτει μεσοπρόθεσμους ή και μακροπρόθεσμους στόχους ανάπτυξης και οργάνωσης του χώρου, καθώς και γενικές κατευθύνσεις και ρυθμίσεις για τη διαμόρφωση των οικιστικών περιοχών, των περιοχών ασκήσεως παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και των περιοχών προστασίας (βλ. άρθρο 1), αυτός διακρίνεται στο χερσαίο και το θαλάσσιο. Ο γενικός χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους τομεακών χωροταξικών προγραμμάτων, που περιλαμβάνονται στα ειδικά και στα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού.

Τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια (πρώην Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης), τα οποία υλοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, αφορούν συγκεκριμένους παραγωγικούς τομείς της εθνικής οικονομίας και αποτελούν το δεύτερο βαθμό του χωροταξικού σχεδιασμού. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (πρώην Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης) αποτελούν, κατά το άρθρο 6 του Ν. 4447/2016, σύνολα κειμένων και διαγραμμάτων, βάσει των οποίων παρέχονται κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης και οργάνωσης σε περιφερειακό επίπεδο, ιδίως, για: α) τη χωρική διάρθρωση και δομή του οικιστικού δικτύου της χώρας, β) τη χωρική διάρθρωση τομέων ή κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων, γ) τη διαμόρφωση πολιτικής γης, δ) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού τοπίου, ε) τη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση περιοχών του εθνικού χώρου που έχουν ιδιαίτερη σημασία από χωροταξική, περιβαλλοντική, αναπτυξιακή ή κοινωνική άποψη, όπως είναι ιδίως οι παράκτιες, οι θαλάσσιες και νησιωτικές περιοχές, οι ορεινές και προβληματικές περιοχές, στ) την προώθηση σχεδίων, προγραμμάτων ή έργων χωρικής ανάπτυξης μείζονος σημασίας ή/και διακρατικής ή διαπεριφερειακής εμβέλειας.

Έντονη ανησυχία προκαλεί τα τελευταία χρόνια η αποχή του νομοθέτη από τη συνταγματική επιταγή για προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, όπως ορίζεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Πρόσφατα, πρώτα με τις προβλέψεις του Ν. 4014/2011 και ύστερα με εκείνες του Ν. 4178/2013, επιχειρήθηκε η ταμειακή αξιοποίηση της αυθαίρετης δόμησης για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους, μέσω του θεσμού της μακροχρόνιας εξαίρεσης των αυθαίρετων κατασκευών από την κατεδάφιση. Με τον τρόπο αυτό η πολιτεία παραδέχτηκε την

αδυναμία της να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της παράνομης δόμησης (βλ. Ολ. ΣτΕ 1858/2015 που ανέτρεψε προηγούμενη νομολογία, αποφάσεις ΣτΕ 3341/2013 και 1118-9/2014 οι οποίες είχαν κρίνει ως αντισυνταγματικές τις διατάξεις του Ν. 4014/2011 για την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης). Η συλλήβδην εξαίρεση από την κατεδάφιση των αυθαίρετων κατασκευών, με μόνη τη δήλωση και την καταβολή χρηματικού ποσού-προστίμου, δίχως τη θεώρηση της συγκεκριμένης πολεοδομικής παράβασης ως προς τη βαρύτητα και τις συνέπειές της στο περιβάλλον, αντίκειται σαφώς στη συνταγματική επιταγή του άρθρου 24 για προστασία του περιβάλλοντος και ορθό χωροταξικό σχεδιασμό και βιώσιμη αστική ανάπτυξη, ενώ αντιτίθεται περαιτέρω στις αρχές του κράτους δικαίου και της ισότητας.

Πέτρινο αλώνι στην Αράδαινα Σφακίων (φωτ. Μ. Γκλέτσος)

8. Το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στην περιβαλλοντική πληροφορία

8.1. Έννοια της «περιβαλλοντικής πληροφορίας»

- Στοιχεία του περιβάλλοντος (ουσίες, θόρυβος, απόβλητα, έδαφος, χλωρίδα, πανίδα, βιότοποι, οικότοποι)
- Μέτρα προστασίας της Διοίκησης
- Εκθέσεις, μελέτες, έγγραφα για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας καθώς και Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ενός έργου
- Κατάσταση της ανθρώπινης υγείας και ασφάλειας, εφόσον επηρεάζονται από το περιβάλλον
- Περιβαλλοντική νομοθεσία, σχέδια, προγράμματα, περιβαλλοντικές συμφωνίες, δραστηριότητες
- Άδειες εγκαταστάσεων ή δραστηριοτήτων με πιθανές επιπτώσεις στο περιβάλλον

8.2. Νομική βάση

- **Σύμβαση του Άρχους:** Τρεις Πυλώνες
 1ος Πυλώνας: Δικαίωμα πρόσβασης των πολιτών στις περιβαλλοντικές πληροφορίες – υποχρέωση παροχής των πληροφοριών αυτών εκ μέρους των δημοσίων αρχών
 2ος Πυλώνας: Συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων, στην προετοιμασία περιβαλλοντικών σχεδίων και πολιτικών, καθώς και στη θέσπιση νόμων και κανονισμών
 3ος Πυλώνας: Δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στη Δικαιοσύνη αναφορικά με περιβαλλοντικές υποθέσεις
- **Οδηγία 2003/4/ΕΚ** στο πλαίσιο εφαρμογής του 1ου Πυλώνα της Σύμβασης του Άρχους
- **ΚΥΑ Η.Π. 11764/653/2006 (ΦΕΚ 327/Β/2006):** Ενσωμάτωση της **Οδηγίας 2003/4/ΕΚ** στην ελληνική νομοθεσία:
 Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα, ύστερα από γραπτή αίτησή του στις δημόσιες αρχές, να λαμβάνει γνώση ή/και να ζητά τη χορήγηση πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον, χωρίς να επικαλείται την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος.

8.3. Τρόπος πρόσβασης στην «περιβαλλοντική πληροφορία»

1. **Υποβολή αίτησης** στην αρμόδια υπηρεσία για την παροχή πληροφοριών που αφορούν στο περιβάλλον.
2. **Αίτηση για επιτόπια μελέτη.**
3. **Αίτηση για χορήγηση αντιγράφου.**

Ο πολίτης που ζητά περιβαλλοντικές πληροφορίες δεν χρειάζεται να επικαλεστεί έννομο συμφέρον, δηλαδή δεν χρειάζεται να αποδείξει ότι υπέστη ο ίδιος κάποια ηθική ή υλική ζημία, ούτε ότι έχει κάποιο άμεσο ηθικό ή υλικό συμφέρον.

8.4. Εξαιρέσεις

Δεν επιτρέπεται η πρόσβαση:

1. Σε απόρρητα έγγραφα.
2. Σε πληροφορίες σχετικές με τη δημόσια ασφάλεια, με εμπιστευτικά προσωπικά στοιχεία, με υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των δικαστηρίων, με το εμπορικό απόρρητο, με ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας κ.λπ.

8.5. Υποχρεώσεις της Διοίκησης

- Όλες οι δημόσιες υπηρεσίες και τα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ (π.χ. ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, Οργανισμοί του Δημοσίου, Κτηματολόγιο ΑΕ, κ.ά.) οφείλουν να παρέχουν ελεύθερη πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία καθώς και να προωθούν τη διάδοσή της. Επίσης, πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι βοηθούν το ενδιαφερόμενο κοινό.
- Οι Δημόσιες Υπηρεσίες οφείλουν να απαντούν εγγράφως στους αιτούντες και να παρέχουν τις πληροφορίες εντός ενός (1) μηνός ή, σε περίπτωση πολύπλοκου ζητήματος, εντός δύο (2) μηνών.
- Σε περίπτωση απόρριψης του αιτήματος για χορήγηση περιβαλλοντικής πληροφορίας, η απάντηση της Διοίκησης θα πρέπει να είναι αιτιολογημένη.
- Οι αιτούντες, που θεωρούν ότι η αίτησή τους αγνοήθηκε ή απορρίφθηκε αδικαιολόγητα, έχουν πρόσβαση σε ένδικα μέσα, συμπεριλαμβανομένων των Δικαστηρίων και άλλου ανεξάρτητου φορέα.

Verbascum spinosum, ενδημικό
της Κρήτης (φωτ. Ν. Πέτρου)

ΜΕΡΟΣ Δ΄

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΑΡΧΩΝ

9. Δικαστική Παρέμβαση

9.1. Πολιτικά δικαστήρια

Ο ατμοσφαιρικός αέρας, η θάλασσα και τα γλυκά νερά, όπως και πολλά από τα αγαθά του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αποτελούν, κατά την έννοια του Αστικού Κώδικα (ΑΚ), πράγματα εκτός συναλλαγής (άρθρα 966-967 ΑΚ), πάνω στα οποία αναγνωρίζεται από την αστική νομοθεσία η κοινή χρήση. Η προστασία της κοινής χρήσης επιτυγχάνεται μέσω των διατάξεων του ΑΚ περί προστασίας της προσωπικότητας, καθώς κατά πάγια άποψη της θεωρίας και της νομολογίας, «... το δικαίωμα χρήσης των κοινόχρηστων πραγμάτων αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας».

9.1.1. Αρμοδιότητα

Τα Πολιτικά Δικαστήρια (Μονομελές Πρωτοδικείο, Πολυμελές Πρωτοδικείο, Ειρηνοδικείο κατά περίπτωση) είναι αρμόδια, όταν το αντικείμενο της διαφοράς είναι η προστασία του ιδιωτικού δικαιώματος στην προσωπικότητα, το οποίο έχει προσβληθεί λόγω παρεμπόδισης της ελεύθερης χρήσης και απόλαυσης ενός κοινού ή κοινόχρηστου πράγματος, εν προκειμένω του περιβάλλοντος.

9.1.2. Έννομο συμφέρον

Όπως έχει κριθεί και στη νομολογία, δικαίωμα να προσφύγουν στα Πολιτικά Δικαστήρια έχουν οι εξής:

- I. Ο χρήστης του συγκεκριμένου κοινού-κοινόχρηστου πράγματος (Μονομελές Πρωτοδικείο Χανίων, απόφαση 34/2009).
- II. Το πρόσωπο που υπέστη την προσβολή (Μονομελές Πρωτοδικείο Κορίνθου, απόφαση 2449/2008).
- III. Οι κάτοικοι μιας περιοχής (Πολυμελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου, απόφαση 109/2009).
- IV. Τα νομικά πρόσωπα, στο καταστατικό των οποίων προβλέπεται αντίστοιχος σκοπός και τα οποία βρίσκονται σε τοπική σχέση με το θιγόμενο περιβαλλοντικό αγαθό (Μονομελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου, απόφαση 3064/2008).

9.1.3. Τρόπος προσφυγής στα πολιτικά δικαστήρια

1. Καταθέτοντας αγωγή για παράνομη προσβολή του δικαιώματος στην προσωπικότητα (άρθρα 57, 59 ΑΚ), ζητώντας:
 - Άρση της προσβολής

- Παράλειψη της προσβολής στο μέλλον
 - Αποζημίωση (άρθρο 914 ΑΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 29 Ν. 1650/1986)
 - Χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης (άρθρο 59 ΑΚ)
2. Καταθέτοντας αίτηση λήψης ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, όταν πρόκειται για επείγουσα περίπτωση και επίκειται κίνδυνος (άρθρο 681 επ. ΚπολΔ). Η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων είναι λιγότερο χρονοβόρα από την κατάθεση-εκδίκαση μιας αγωγής.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Κοπή δένδρων στην περιοχή του Μασταμπά Ηρακλείου Κρήτης:

Οι κάτοικοι της περιοχής προσέφυγαν στα πολιτικά δικαστήρια, με αίτημα την άρση απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου περί κοπής δένδρων στην περιοχή τους, λόγω προσβολής της προσωπικότητάς τους. Πράγματι, το Μονομελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου με την υπ' αριθμ. 3308-1411/2010 απόφασή του, δέχθηκε ότι: «*Η εκτέλεση της επίμαχης απόφασης δημοτικού συμβουλίου περί κοπής δένδρων, χωρίς να προηγηθεί τεχνική μελέτη περί της εκτίμησης της κατάστασης κάθε δένδρου ξεχωριστά, οδηγεί σε προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας των αιτούντων, καθώς η κοπή των δέντρων θα παγίωνε μία κατάσταση μη αναστρέψιμη, αποστερώντας τους τη χρήση και απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος ...*». Έκρινε επίσης ότι «*κάθε σημαντική προσβολή του ζωτικού χώρου διαχέεται σε ευρύτερη περιοχή, με συνέπεια να έχουν έννομο συμφέρον να ζητήσουν δικαστική προστασία όλοι οι κάτοικοι της περιοχής αυτής*».

9.1.4. Παραδείγματα αποφάσεων Πολιτικών Δικαστηρίων:

- I. Προσβολή προσωπικότητας από παρακώλυση χρήσης κοινόχρηστης οδού (Άρειος Πάγος, απόφαση 1637/2000).
- II. Προσβολή προσωπικότητας από διαρροή τοξικών υλών στο περιβάλλον (Άρειος Πάγος, απόφαση 17/2009).
- III. Λήψη ασφαλιστικών μέτρων λόγω εγκατάστασης και λειτουργίας σταθμού κινητής τηλεφωνίας (Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης, απόφαση 19510/2014).

9.2. Ποινικά Δικαστήρια

Η ανάγκη αποτελεσματικής αντιμετώπισης των οξύτατων περιβαλλοντικών ζητημάτων οδήγησε στην προσφυγή στο Ποινικό Δίκαιο. Η ποινική καταστολή είναι ένα από τα αποτελεσματικότερα μέτρα κρατικής παρέμβασης για την πρόληψη των προσβολών του περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη της οικολογικής ισορροπίας, δεδομένου μάλιστα και του περιορισμένου αριθμού προστίμων που επιβάλλει η Διοίκηση σε περιπτώσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

9.2.1. Αρμοδιότητα

Τα Ποινικά Δικαστήρια είναι αρμόδια να δικάζουν εγκλήματα (ποινικά αδικήματα), επιβάλλοντας στους δράστες τις προβλεπόμενες από το νόμο ποινές. Αποτελούν τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας για την τιμωρία των δραστών για πράξεις, οι οποίες από τον νόμο έχουν χαρακτηριστεί ως άδικες και τιμωρητές.

9.2.2. Δράστες

- I. Όποιος προκαλεί ρύπανση ή υποβαθμίζει το περιβάλλον με πράξη ή παράλειψη, που μπορεί να είναι:
 1. Φυσικό πρόσωπο.
 2. Νομικό πρόσωπο.
 3. Πρόσωπα με ιθύνουσα θέση (Πρόεδρος ΔΣ, Διαχειριστής εταιρειών ΕΠΕ, κ.ά.).
- II. Όποιος ασκεί δραστηριότητα ή επιχείρηση χωρίς την απαιτούμενη άδεια ή έγκριση ή υπερβαίνει τα όρια της άδειας ή της έγκρισης που του έχει χορηγηθεί και υποβαθμίζει το περιβάλλον (άρθρο 28, παρ. 1 του Ν. 1650/1986, όπως τροποποιήθηκε).

9.2.3. Επιβληθείσες ποινές

- I. Στερητική της ελευθερίας ποινή.
- II. Χρηματική ποινή.
- III. Προσωρινή ή οριστική απαγόρευση άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας.
- IV. Υποχρέωση για αποκατάσταση της ζημίας.
- V. Δήμευση αντικειμένων.

Ακολουθεί ενδεικτικός πίνακας ποινών για συγκεκριμένες περιβαλλοντικές παραβάσεις:

Παράβαση	Νομοθεσία	Ποινή
Τοποθέτηση δηλητηριών	άρθρο 8 παρ. 1 της ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/1-09-2010	ποινή έως 2 χρόνια
Παράνομη θήρα με πλωτά & μηχανοκίνητα μέσα	άρθρο 258 παρ. 1α, β σ.σ. 287 παρ. 5 του Ν.Δ. 86/1969	ποινή έως 2 χρόνια
Παράνομη βόσκηση	άρθρο 39 του Ν. 3585/2007 πτταίσμα άρθρο 38 παρ. 2 του Ν. 4055/2012	ποινή έως 3 μήνες
Παράνομη υλοτομία αξίας έως 300 ευρώ	άρθρο 268 του Ν.Δ. 86/1969	κράτηση
Οργανωμένες κατασκηνώσεις χωρίς άδεια ΕΟΤ	άρθρα 9 και 10 του Ν. 392/1976	ποινή έως 6 μήνες
Παράνομη θήρα εντός ΚΑΖ	άρθρο 254 παρ. 6 σ.σ. 287 παρ. 9 του Ν.Δ. 86/1969	ποινή έως 2 χρόνια

9.2.4. Τρόπος καταγγελίας του περιβαλλοντικού εγκλήματος

Υποβολή μήνυσης είτε ενώπιον του αρμόδιου Εισαγγελέα, που είναι ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών στην περιοχή που πραγματοποιήθηκε το περιβαλλοντικό έγκλημα, είτε ενώπιον προανακριτικών υπαλλήλων (π.χ. αστυνομικών ή λιμενικών οργάνων). Η μήνυση υποβάλλεται συνήθως γραπτώς και, για να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να περιέχει με όση περισσότερη ακρίβεια γίνεται τον τόπο και τον χρόνο τέλεσης, καθώς και τον δράστη, σε περίπτωση που είναι γνωστός στον πολίτη που υποβάλλει τη μήνυση (άρθρο 42 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας).

Ο Εισαγγελέας μπορεί να εκκινήσει την ποινική διαδικασία και αυτεπαγγέλτως για οποιοδήποτε ποινικό αδίκημα του οποίου έλαβε γνώση ανεπίσημα (π.χ. από εφημερίδα).

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αναφέρονται στη μήνυση τα στοιχεία του δράστη, ο ακριβής τόπος και χρόνος τέλεσης του περιβαλλοντικού εγκλήματος, εάν το έγκλημα έγινε σε περιοχή του Δικτύου NATURA 2000 ή σε άλλη προστατευόμενη περιοχή, καθώς δεν είναι λίγες οι φορές που περιβαλλοντικές υποθέσεις τίθενται στο αρχείο από τους Εισαγγελείς λόγω έλλειψης στοιχείων.

9.2.5. Ροή της ποινικής διαδικασίας

Ο Εισαγγελέας στον οποίο έχει υποβληθεί η μήνυση έχει δύο δυνατότητες:

Εάν, αφού μελετήσει τη μήνυση, κρίνει ότι στοιχειοθετείται αξιόποινη πράξη, ασκεί την ποινική δίωξη.

Εάν με τα υπάρχοντα στοιχεία δεν στοιχειοθετείται αμέσως αδίκημα, μπορεί να διενεργήσει προκαταρκτική εξέταση (συλλογή αποδείξεων, ακροάσεις μαρτύρων, τεκμηρίωση στοιχείων κ.λπ.) για να μπορέσει να κρίνει εάν πρέπει να ασκήσει ποινική δίωξη. Κατά την προκαταρκτική εξέταση, το άτομο είναι ακόμα ύποπτος, και όχι κατηγορούμενος.

Μετά το **πέρασ της προκαταρκτικής εξέτασης**, ο Εισαγγελέας:

- Είτε ασκεί την ποινική δίωξη.
- Είτε θέτει την υπόθεση στο αρχείο, αν η μήνυση είναι νόμω και ουσία αβάσιμη ή αν υποβλήθηκε ανώνυμα ή στο αρχείο αγνώστων δραστών, όταν δεν προκύπτει ποιος διέπραξε το αδίκημα.

Εάν ο Εισαγγελέας ασκήσει **ποινική δίωξη**, έχει τις εξής δυνατότητες:

- Παραγγελία προανάκρισης (αρ. 43 παρ. 1 εδ.1 ΚποινΔ). Διενεργείται από ανακριτικούς υπαλλήλους (π.χ. αστυνομικούς), από τον Εισαγγελέα ή από τον ανακριτή
- Παραγγελία κύριας ανάκρισης (αρ. 43 παρ. 1 εδ.1 ΚποινΔ), που διενεργείται μόνο από τακτικό ανακριτή και κυρίως σε περιπτώσεις σοβαρών εγκλημάτων
- Απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, για να δικαστεί (αρ. 43 παρ. 1 εδ.1 ΚποινΔ)

Η **προανάκριση περατώνεται** ως εξής:

- Με απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, για να δικαστεί (αρ. 245 παρ. 1 περ.α ΚποινΔ)
- Με πρόταση του εισαγγελέα στο δικαστικό συμβούλιο (αρ. 245 παρ. 1 περ.β ΚποινΔ), αν κρίνει ότι δεν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο
- Με παραγγελία του εισαγγελέα στον ανακριτή, αν προκύπτει τέλεση κακούργηματος (αρ. 245 παρ. 1 περ.γ ΚποινΔ)

9.2.6. Η έννοια της πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη

Στην ποινική δίκη, υπάρχει η δυνατότητα ο μηνυτής ή ο εγκαλών ή, απλούστερα, το θύμα μίας εγκληματικής πράξης να παραστεί στο Δικαστήριο ως πολιτικώς ενάγων, για να υποστηρίξει την κατηγορία και να συμμετάσχει στη δίκη, ζητώντας αποζημίωση ή αποκατάσταση από το έγκλημα ή/και χρηματική ικανοποίηση λόγω

Βλαχοτσιχλονο (*Emberiza hortulana*) (φωτ. Ν. Πέτρου)

ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης. Η φύση της πολιτικής αγωγής είναι διττή, καθώς εμπεριέχει το Αστικό και το Ποινικό Δίκαιο.

Η συμμετοχή των πολιτών ως πολιτικώς εναγόντων, προσφέρει το δικαίωμα παράστασης σε κάθε συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, δικαίωμα πρόσβασης σε όλα τα έγγραφα της υπόθεσης, δικαίωμα παρουσίασης αποδεικτικών στοιχείων καθώς και έγερσης ερωτήσεων μέσω του δικηγόρου στον κατηγορούμενο, τους μάρτυρες και σε όλους τους συμμετέχοντες στη δίκη.

9.2.7. Η πολιτική αγωγή στις περιβαλλοντικές δίκες

Ειδικότερη διατύπωση του δικαιώματος παράστασης πολιτικής αγωγής σε δίκες που αφορούν στην περιβαλλοντική προστασία, θεσπίζεται με το άρθρο 7 παρ. 6 του Ν. 4042/2012, σύμφωνα με το οποίο έχουν δικαίωμα να παρίστανται ως πολιτικώς ενάγοντες οι εξής:

- το Δημόσιο,
- οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Περιφέρεια των οποίων τελέσθηκε το περιβαλλοντικό έγκλημα,
- το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος,
- το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος,
- τα Πανεπιστήμια,
- άλλοι επιστημονικοί φορείς,
- οι Δικηγορικοί Σύλλογοι,
- οι Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών,
- οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις,
- φυσικά πρόσωπα,

ανεξάρτητα αν έχουν υποστεί περιουσιακή ζημία, προς υποστήριξη της κατηγορίας και μόνο και με αίτημα ιδίως την αποκατάσταση των πραγμάτων, στο μέτρο που αυτή είναι δυνατή. Δεν απαιτείται έγγραφη προδικασία.

Παράλληλα, το άρθρο 16 παρ. 5 του Ν. 3937/2011, το οποίο τροποποίησε το άρθρο 28 του Ν. 1650/1986, προβλέπει τα εξής:

«Στις περιπτώσεις εγκλημάτων κατά της βιοποικιλότητας, του φυσικού κεφαλαίου και του περιβάλλοντος εν γένει, ως πολιτικώς ενάγων μπορεί να παρίσταται το Δημόσιο, καθώς και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, στην περιφέρεια των οποίων τελέστηκε το έγκλημα, το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, πανεπιστήμια, άλλοι επιστημονικοί φορείς, δικηγορικοί σύλλογοι, φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, μη κυβερνητικές οργανώσεις και φυσικά πρόσωπα, ανεξάρτητα αν έχουν υποστεί περιουσιακή ζημιά, με αίτημα την αποκατάσταση των πραγμάτων, στο μέτρο που αυτή είναι δυνατή. Έγγραφη προδικασία δεν απαιτείται.»

Στην πράξη, οι παραπάνω διατάξεις είναι πολύ σημαντικές, καθώς ο κάθε πολίτης νομιμοποιείται να συμμετάσχει σε μία ποινική περιβαλλοντική δίκη που είναι σε εξέλιξη, ως πολιτικώς ενάγων, προς υποστήριξη της κατηγορίας και ζητώντας την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, ακόμα κι αν ο ίδιος δεν έχει υποστεί άμεση περιουσιακή ζημία, ακόμα κι αν δεν έχει υποβάλει ο ίδιος τη μήνυση και δεν είναι άμεσα παθών.

Όρνιο (*Gyps fulvus*) (φωτ. Ν. Πέτρου)

9.3. Διοικητικά Δικαστήρια

«... Επί προκλήσεως ρυπάνσεως ή υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος, η Κεντρική Διοίκηση όσο και η Αυτοδιοίκηση δεν έχουν διακριτική ευχέρεια επιβολής κυρώσεων στους παραβάτες, αλλά δέσμια υποχρέωση ...» Απόφαση ΣΤΕ 4976/2013 (σκέψη 7)

«... Η παράλειψη της Διοικήσεως προς λήψη των αναγκαίων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων από τη στιγμή που λαμβάνει γνώση για την τέλεση πράξης προσβάλλουσας το περιβάλλον, συνιστά παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας υποκείμενη σε αίτηση ακύρωσης στο ΣΤΕ ...» Απόφαση ΣΤΕ 975/2015

9.3.1. Αρμοδιότητα

Τα Διοικητικά Δικαστήρια αποτελούν τον κλάδο της Δικαιοσύνης, που είναι επιφορτισμένος με τον δικαστικό έλεγχο των πράξεων και παραλείψεων της Διοίκησης. Διακρίνονται σε τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια, που εκδικάζουν κυρίως διοικητικές διαφορές ουσίας, και στο Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣΤΕ), που εκδικάζει κυρίως ακυρωτικές διαφορές. Στα Διοικητικά Δικαστήρια ανήκει και το Ελεγκτικό Συνέδριο, αρμοδιότητες του οποίου είναι ο έλεγχος των δημοσίων δαπανών και ο καταλογισμός των δημοσίων υπολόγων.

9.3.2. Βασικές έννοιες διοικητικού δικαίου

- I. Ατομική διοικητική πράξη: Η πράξη που εκδίδεται μονομερώς από τη Διοίκηση και περιέχει έναν ατομικό κανόνα, μια ατομική και απολύτως εξειδικευμένη ρύθμιση, η οποία αφορά ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, όπως π.χ. οι άδειες λειτουργίας καταστημάτων, οι άδειες άσκησης επαγγέλματος, τα πρόστιμα της Διοίκησης κ.λπ. Ουσιώδους σημασίας είναι η αιτιολογία της ατομικής διοικητικής πράξης. Θα πρέπει, δηλαδή, να εκτίθενται τα νομικά και πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίχτηκε η Διοίκηση προκειμένου να προχωρήσει στην έκδοση αυτής της πράξεως, τα οποία είναι δυνατόν να αφορούν είτε τη νομιμότητα είτε τη σκοπιμότητά της.
- II. Κανονιστική διοικητική πράξη: Η διοικητική πράξη που θεσπίζει απρόσωπους και αφηρημένους Κανόνες Δικαίου, είτε γενικούς είτε ειδικούς, που δεν αφορούν σε συγκεκριμένο πρόσωπο, όπως π.χ. οι πράξεις που προβλέπονται σε νομοθετήματα για τον προσδιορισμό του ύψους του επιδόματος κατηγορίας εργαζομένων κ.λπ.
- III. Εκτελεστή διοικητική πράξη: Μια διοικητική πράξη επιφέρει άμεση μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο (κυρίως στις σχέσεις Διοίκησης-διοικούμενου). Αυτό

σημαίνει ότι η εφαρμογή της είναι υποχρεωτική, τόσο για τη Διοίκηση όσο και για τον διοικούμενο, ήδη από τη στιγμή της έκδοσής της, χωρίς να χρειάζεται να μεσολαβήσει δικαστική απόφαση ή άλλη διαδικασία. Παράδειγμα: πράξη της Διοίκησης, με την οποία παραχωρούνται ιδιαίτερα δικαιώματα επί κοινοχρήστων πραγμάτων, όπως π.χ. η τοποθέτηση τραπεζοκαθισμάτων στον αιγιαλό ή την παραλία.

9.3.3. Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων (Ν. 4014/2011)

Η αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, υπό το πρίσμα της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, γίνεται με βάση τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Για τον λόγο αυτό, τα έργα κατατάσσονται σε κατηγορίες από τον νομοθέτη, ανάλογα με τη σοβαρότητα και την έκταση αυτών των επιπτώσεων. Η περιβαλλοντική αδειοδότηση εισάγει τον υποχρεωτικό προληπτικό έλεγχο ενός έργου που πρόκειται να πραγματοποιηθεί, αξιολογεί εκ των προτέρων τις επιπτώσεις του στο περιβάλλον, και επιβάλλει όρους και περιορισμούς στη λειτουργία του, με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος.

I. Βασικές έννοιες

1. Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ): Αποτελεί την έγγραφη εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων ενός έργου πριν από την εφαρμογή του και για αυτόν τον λόγο αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής της αρχής της πρόληψης για την προστασία του περιβάλλοντος. Λαμβάνει υπόψη της τα υφιστάμενα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των περιοχών που αφορά, διερευνά όλες τις πιθανές επιπτώσεις του σχεδιαζόμενου έργου για το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον και προτείνει μέτρα για την αποφυγή τους. Η ΜΠΕ εφαρμόζεται για σχέδια και προγράμματα τα οποία εκπονούνται για τη γεωργία, τη δασοπονία, την αλιεία, την ενέργεια, τη βιομηχανία, τις μεταφορές, τη διαχείριση αποβλήτων, τη διαχείριση υδάτινων πόρων, τις τηλεπικοινωνίες, τον τουρισμό, τη χωροταξία ή τη χρήση εδάφους. Ο ρόλος της ΜΠΕ είναι διττός: αφενός, δίνει τη δυνατότητα στη Διοίκηση να σταθμίσει κατά το σχεδιασμό ενός έργου τους κινδύνους με τα οφέλη πριν το αδειοδοτήσει και, αφετέρου, προσφέρει στον ακυρωτικό Δικαστή το μέτρο να ερευνησει εάν τηρήθηκε συννόμως από ουσιαστική και τυπική άποψη η διαδικασία αδειοδότησης της ελεγχόμενης κατασκευής.

2. Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ): Είναι μία εξειδικευμένη μελέτη, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η οποία εκπονείται συμπληρωματικά όταν το έργο ή η δραστηριότητα βρίσκεται εντός των ορίων περιοχής του Δικτύου NATURA 2000. Η μελέτη αυτή στοχεύει στην ποιοτική και την ποσοτική εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου ή της δραστηριότητας στην προστατευόμενη περιοχή και στους οικοτόπους και τα είδη που φιλοξενεί.

3. Μελέτη Σκοπιμότητας: Περιλαμβάνει δεδομένα σχετικά με τα λειτουργικά και οικονομοτεχνικά χαρακτηριστικά του προς υλοποίηση έργου, καθορίζοντας πλήρως τις παραμέτρους που δικαιολογούν τη δρομολόγηση της επένδυσης. Αποτελεί διαδικασία εντοπισμού προβλημάτων και ευκαιριών, στοχοθέτησης, εξεύρεσης κατάλληλων λύσεων καθώς και στάθμισης μειονεκτημάτων και πλεονεκτημάτων των διάφορων εναλλακτικών λύσεων (λόγου χάρη, μια Μελέτη Σκοπιμότητας θα απαντούσε στο ερώτημα αν απαιτείται/δικαιολογείται η κατασκευή ενός νέου κάθετου οδικού άξονα στην Εγνατία Οδό).

II. Στάδια διαδικασίας της περιβαλλοντικής αδειοδότησης

Η έκδοση της σχετικής άδειας, που αποτελεί ατομική διοικητική πράξη, γίνεται με την εξής διαδικασία:

Α' ΣΤΑΔΙΟ	Υπαγωγή του σχεδιαζόμενου έργου ή δραστηριότητας στην κατηγορία έργων Α (έργα με πολύ σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον) ή Β (έργα με τοπικές-μη σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον)
Β' ΣΤΑΔΙΟ	Εκπονείται Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) εάν πρόκειται για έργα της κατηγορίας Α ή γίνεται υπαγωγή σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις, εάν πρόκειται για έργα της κατηγορίας Β
Γ' ΣΤΑΔΙΟ	Εφόσον υποβάλλεται φάκελος ΜΠΕ, απαιτείται η γνωμοδότηση των αρμόδιων υπηρεσιών της Διοίκησης, η δημοσίευσή της, η ενημέρωση του κοινού και η διαδικασία της διαβούλευσης: Η γνωμοδότηση της Διοίκησης δεν προσβάλλεται στα διοικητικά δικαστήρια.
Δ' ΣΤΑΔΙΟ	Έκδοση απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ): Προσβάλλεται με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ

III. Τρόπος προσφυγής στη Δικαιοσύνη κατά Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων

Στην πράξη, σε πληθώρα περιπτώσεων αδειοδότησης, παρατηρούνται προβλήματα εφαρμογής της ως άνω διαδικασίας, που έχουν να κάνουν με τη μη τήρηση των σταδίων περιβαλλοντικής αδειοδότησης, με ελλιπή κριτήρια κατάταξης των έργων, με την εκ των υστέρων νομιμοποίηση έργων/δραστηριοτήτων, με τη μη δημοσιοποίηση της ΜΠΕ, καθώς και με ουσιώδεις ελλείψεις στον έλεγχο τήρησης των περιβαλλοντικών όρων.

Για τον λόγο αυτό, η εκάστοτε Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) ενός έργου μπορεί να γίνει αντικείμενο δικαστικής κρίσης από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Τα παραδείγματα προσφυγής στο ΣτΕ, άλλωστε, για θέματα έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, είναι πολυάριθμα και ευρέως γνωστά: Η περίπτωση εξόρυξης χρυσού στη Χαλκιδική, η υπόθεση εκτροπής του Αχελώου ποταμού, το σχεδιαζόμενο αεροδρόμιο στο Καστέλλι Πεδιάδας της ΠΕ Ηρακλείου, είναι μόνο μερικά από αυτά. Εκτός από τις ΑΕΠΟ, αντικείμενο δικαστικής κρίσης ενώπιον του ΣτΕ μπορεί να είναι οι πράξεις χωροθέτησης ΧΥΤΑ, οι άδειες εγκατάστασης κεραιών κινητής τηλεφωνίας, οι άδειες για εγκατάσταση και λειτουργία αιολικών πάρκων, οι πράξεις έγκρισης για επεμβάσεις σε δασικές εκτάσεις, οι άδειες ίδρυσης και λειτουργίας ιχθυοτροφείου κ.λπ.

1. Αίτηση Ακύρωσης:

Η Αίτηση Ακύρωσης είναι το ένδικο μέσο που ασκείται με συγκεκριμένες προϋποθέσεις ενώπιον του ΣτΕ, ή ενώπιον Διοικητικού Δικαστηρίου που έχει αποκτήσει ειδική αρμοδιότητα, και με το οποίο επιδιώκεται η παροχή έννομης προστασίας, μέσω της ακύρωσης μιας διοικητικής πράξης, με την οποία επιτρέπεται η εκτέλεση έργων ή η άσκηση δραστηριοτήτων (Π.Δ. 18/1989, όπως τροποποιήθηκε). Δεκτικές σε Αίτηση Ακύρωσης είναι και οι αρνήσεις ή παραλείψεις της Διοίκησης να εκδώσει τις πράξεις που απαιτούνται από τον Νόμο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, όπως είναι για παράδειγμα η παράλειψη διακοπής μη νόμιμης δραστηριότητας ή η άρνηση χορήγησης στοιχείων για την κατάσταση του περιβάλλοντος.

Κάθε πολίτης ή ομάδα πολιτών, που έχει έννομο συμφέρον, διατηρεί το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, καταθέτοντας Αίτηση Ακύρωσης της ΑΕΠΟ ενός έργου/δραστηριότητας, η οποία, όπως είδαμε ανωτέρω, αποτελεί εκτελεστή ατομική διοικητική πράξη. Οι πολίτες θα πρέπει να καταθέσουν την Αίτηση Ακύρωσης μέσα σε προθεσμία 60 ημερών από τη στιγμή της κοινοποίησης ή γνώσης της πράξης, δηλαδή από τη στιγμή που η ΑΕΠΟ θα δημοσιευτεί στον ειδικό δικτυακό τόπο του προγράμματος «Διαύγεια» ή στο δικτυακό τόπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. «... Από τη στιγμή της επιβαλλόμενης από τον νόμο δημοσίευσης, τεκμαίρεται η πλήρης γνώση για κάθε ενδιαφερόμενο, προκειμένου να ασκήσει είτε Αίτηση Ακυρώσεως είτε οποιοδήποτε άλλο ένδικο βοήθημα ...» (βλ. ΣτΕ Απόφαση 1112/2017).

ΕΝΝΟΜΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ: Η νομολογία του ΣτΕ έχει δεχθεί μια διευρυμένη έννοια του εννόμου συμφέροντος σε περιβαλλοντικές υποθέσεις, ούτως ώστε να αναγνωρίζεται έννομο συμφέρον σε μη κυβερνητικές οργανώσεις, σε κατοίκους και δημότες της περιοχής που πλήττεται από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, ακόμα και σε κατοίκους μιας ευρύτερης περιοχής για θέματα οικολογικής ισορροπίας και ποιότητας

Αναφορικά με τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, παρατίθεται απόσπασμα της Απόφασης 613/2002 του ΣτΕ, με την οποία κρίθηκε η Αίτηση Ακυρώσεως κατά απόφασης του Γενικού Γραμματέα ΠΕΧΩΔΕ, με την οποία εγκρίνονταν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία εγκαταστάσεων παραγωγής χρυσού στη Χαλκιδική και κατά την οποία γίνεται δεκτό ότι:

«... ο Δικαστής εξετάζει, μεταξύ άλλων, αν η Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, που αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής της αρχής της προλήψεως και προφυλάξεως, ανταποκρίνεται προς τις απαιτήσεις του Νόμου και αν το περιεχόμενό της είναι επαρκές ώστε να παρέχεται στα αρμόδια διοικητικά όργανα η δυνατότητα να διακριβώνουν και αξιολογούν τους κινδύνους και τις συνέπειες του έργου ή της δραστηριότητας και να εκτιμούν αν η πραγματοποίησή του είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της οικείας νομοθεσίας και τις συνταγματικές επιταγές, καθώς και αν το προσδοκώμενο από αυτό όφελος τελεί σε σχέση αναλογίας με την τυχόν επαπειλούμενη βλάβη του φυσικού περιβάλλοντος ...»

2. Αίτηση Αναστολής Εκτέλεσης:

Το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που άσκησε την Αίτηση Ακύρωσης έχει το δικαίωμα, μετά την κατάθεση της αίτησης, να ζητήσει αναστολή εκτέλεσης της προσβαλλόμενης ατομικής πράξης, όταν αυτή δύναται να προκαλέσει ανεπανόρθωτη άμεση και συγκεκριμένη βλάβη. Η Αίτηση Αναστολής αποτελεί προληπτικό μέσο, που αποβλέπει στην εξασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Σε σχέση με την αδειοδότηση, για παράδειγμα, είναι δυνατόν να ζητηθεί η αναστολή λειτουργίας ενός έργου ή μιας επιχείρησης με δυσμενείς και άμεσες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, έως ότου κριθεί οριστικά η Αίτηση Ακύρωσης που έχει ήδη κατατεθεί.

10. Εξωδικαστική παρέμβαση

10.1. Διοικητικές προσφυγές

Εκτός από τα ένδικα βοηθήματα που παρέχονται στον πολίτη, όπως είναι η Αίτηση Ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ και οι αγωγές ενώπιον των Διοικητικών Πρωτοδικείων με βάση τα άρθρα 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα για αποζημίωση από παράνομες ενέργειες οργάνων του Κράτους, των ΟΤΑ και των λοιπών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), δίνεται και το δικαίωμα προσφυγής σε Όργανα της Διοίκησης, όταν τα τελευταία, με τις διοικητικές πράξεις που εκδίδουν, στρέφονται κατά της προστασίας του περιβάλλοντος. Ορισμένες από αυτές, επίσης, όπως η ενδικοφανής προσφυγή, αποτελούν προϋπόθεση για μεταγενέστερη κατάθεση αίτησης ακύρωσης στο ΣτΕ.

Προσφυγή στη διοίκηση κατά διοικητικών πράξεων

1. **Αίτηση Θεραπείας:** Ζητείται η ανάκληση ή τροποποίηση μιας διοικητικής πράξης από την αρχή που την εξέδωσε, που οφείλει να γνωστοποιήσει την απόφασή της στον πολίτη εντός 30 ημερών.

2. **Ιεραρχική Προσφυγή:** Ζητείται η ακύρωση μιας διοικητικής πράξης από τη διοικητική αρχή που είναι ιεραρχικά ανώτερη από την αρχή που εξέδωσε την πράξη.

3. **Ενδικοφανής Προσφυγή:** Προβλέπεται ειδικά η άσκησή της από τον Νόμο, ελέγχει όχι μόνο τη νομιμότητα αλλά και την ουσία μιας διοικητικής πράξης, ασκείται αυστηρά μέσα σε ορισμένη προθεσμία, αποτελεί προϋπόθεση για μεταγενέστερη αίτηση ακύρωσης στο ΣτΕ ή για προσφυγή στα Διοικητικά Δικαστήρια, και ασκείται μόνο από τον πολίτη του οποίου το ατομικό δικαίωμα έχει προσβληθεί από την πράξη.

4. **Ειδική Διοικητική Προσφυγή κατά πράξεων ΟΤΑ (άρθρο 227 του Ν. 3852/2010):** Προσφυγή κατά αποφάσεων συλλογικών ή μονομελών οργάνων των Δήμων, των Περιφερειών και των νομικών τους προσώπων, για λόγους νομιμότητας, ενώπιον του Επόπτη ΟΤΑ, μέσα σε **προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών** από τη δημοσίευση της απόφασης ή την ανάρτησή της στο διαδίκτυο. Προσφυγή επιτρέπεται και κατά παράλειψης οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας των ανωτέρω οργάνων. Έννομο συμφέρον τεκμαίρεται ότι έχουν νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που επιδιώκουν περιβαλλοντικούς σκοπούς. Ο Επόπτης ΟΤΑ αποφαινεται επί της προσφυγής μέσα σε προθεσμία δύο (2) μηνών από την υποβολή της. Αν παρέλθει η ανωτέρω προθεσμία χωρίς να εκδοθεί απόφαση, θεωρείται ότι η προσφυγή έχει σιωπηρώς απορριφθεί.

10.2. Ο Συνήγορος του Πολίτη

10.2.1. Γενικά στοιχεία

Ένα επιπρόσθετο εργαλείο, το οποίο έχει ο πολίτης στη διάθεσή του για την αντιμετώπιση κάποιων περιβαλλοντικής ζημίας που θα υποπέσει στην αντίληψή του, είναι η δυνατότητα υποβολής αναφοράς στον Συνήγορο του Πολίτη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη (ΣΤΠ) αποτελεί μία Ανεξάρτητη Αρχή που ιδρύθηκε το 1997 και αναβαθμίστηκε θεσμικά το 2001, όταν κατοχυρώθηκε ως Ανεξάρτητη Αρχή στο Ελληνικό Σύνταγμα (άρθρα 101 Α και 103 παρ. 9). Το γεγονός ότι αποτελεί Ανεξάρτητη Αρχή σημαίνει πως δεν υπόκειται σε ιεραρχική εποπτεία και σε οποιοδήποτε διοικητικό έλεγχο, αλλά οφείλει να υποβάλλει ετησίως την Ετήσια Έκθεσή της στη Βουλή των Ελλήνων.

10.2.2. Αρμοδιότητες

Ο ΣΤΠ διαμεσολαβεί μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, όπως είναι τα Υπουργεία, οι Εφορίες, οι φυλακές, τα σχολεία, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμοι και Περιφέρειες), τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (π.χ. Ασφαλιστικά Ταμεία, Νοσοκομεία, Πανεπιστήμια, ΟΑΕΔ κ.λπ.), ΔΕΚΟ (π.χ. ΕΛΤΑ, ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ κ.λπ.), έχοντας ως βασικό στόχο την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την ανάδειξη και καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας και της ισότητας. Η Ανεξάρτητη αυτή Αρχή, δηλαδή, ερευνά πράξεις ή παραλείψεις της Διοίκησης προς όφελος των πολιτών.

10.2.3. Τρόπος υποβολής αναφοράς

Ο Συνήγορος του Πολίτη λαμβάνει γνώση της παράνομης πράξης ή παράλειψης της Διοίκησης μέσα από αναφορές που υποβάλλει ο κάθε πολίτης, ο οποίος, πριν καταφύγει στον ΣΤΠ, θα πρέπει να έχει έλθει σε επαφή με τη Δημόσια Υπηρεσία με την οποία σχετίζεται η υπόθεσή του. Μόνον εφόσον η επαφή αυτή με τη Δημόσια Υπηρεσία δεν έχει οδηγήσει σε επίλυση του προβλήματος, μπορεί να καταθέσει αναφορά στον ΣΤΠ. Πρέπει να αναφερθεί πως ο ΣΤΠ δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων εάν έχουν περάσει περισσότεροι από έξι (6) μήνες από τότε που ο ενδιαφερόμενος πληροφορήθηκε την παράνομη πράξη ή παράλειψη της Διοίκησης.

Η αναφορά πρέπει:

- να είναι έγγραφη, όχι όμως απαραίτητα στην ελληνική γλώσσα,
- να είναι επώνυμη και υπογεγραμμένη,
- να προέρχεται από τον άμεσα ενδιαφερόμενο ή νόμιμο πληρεξούσιο αυτού,
- να απευθύνεται ρητά στον ΣΤΠ, ζητώντας την παρέμβασή του (όχι απλή κοινοποίηση), και

- να περιέχει στοιχεία επικοινωνίας, δηλαδή ταχυδρομική διεύθυνση και αριθμό τηλεφώνου.

Η αναφορά πρέπει να περιλαμβάνει:

- συνοπτική περιγραφή του προβλήματος,
- ποιά είναι η εμπλεκόμενη Δημόσια Υπηρεσία,
- τις ενέργειες που έχουν προηγηθεί,
- το αποτέλεσμα τους, και
- κάθε αποδεικτικό στοιχείο ή πληροφορία που μπορεί να βοηθήσει στη διερεύνηση του θέματος.

Η αναφορά υποβάλλεται:

- αυτοπροσώπως στα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη (Δευτέρα έως Παρασκευή, 8:30 έως 14:00, και κάθε Τετάρτη μέχρι τις 16:30),
- ταχυδρομικώς στη διεύθυνση: Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα,
- με φαξ: 213 1306 800 και 210 7292 129, ή
- ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα www.synigoros.gr

Σημειώνεται ότι η ανώνυμη αναφορά δεν γίνεται δεκτή, ωστόσο ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να κρατήσει κρυφά τα στοιχεία του αναφερομένου, αν ο ίδιος το ζητήσει εγγράφως και εφόσον η διερεύνηση της αναφοράς είναι δυνατή χωρίς ανακοίνωσή τους στην αρμόδια Δημόσια Υπηρεσία.

10.2.4. Τρόπος δράσης

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως διαμεσολαβητική αρχή, διερευνά, κατ' αρχάς, τη βασιμότητα της αναφοράς του πολίτη και επικοινωνεί, σε πρώτο στάδιο, με τις εμπλεκόμενες Δημόσιες Υπηρεσίες. Εάν διαπιστώσει παράνομη πράξη ή παράλειψη της Διοίκησης, υποβάλλει τις προτάσεις του για αποκατάσταση της νομιμότητας, ενημερώνει την εκάστοτε Υπηρεσία για την ισχύουσα νομοθεσία και, σε ορισμένες περιπτώσεις, θέτει προθεσμία για αποκατάσταση της παρανομίας. Πέραν της απλής διαμεσολάβησης με αποστολή εγγράφου προς την αρμόδια Υπηρεσία, ο ΣτΠ δύναται να συντάσσει πορίσματα, ειδικές εκθέσεις καθώς και να παραπέμψει το φάκελο της υπόθεσης σε πειθαρχικό ή εισαγγελικό έλεγχο.

10.2.5. Ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη σε ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος

Για θέματα περιβάλλοντος, και γενικότερα προβλήματα ποιότητας ζωής, αρμόδιος είναι ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής. Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής διαμεσολαβεί και ελέγχει πράξεις της Διοίκησης που σχετίζονται με υποβάθμιση, πρόκληση ρύπανσης ή μόλυνσης σε περιβαλλοντικά αγαθά (φυσικό, οικιστικό και πολιτιστικό περιβάλλον). Συγκεκριμένα, μέσα στις αρμοδιότητες του Κύκλου Ποιότητας Ζωής

εντάσσονται η περιβαλλοντική αδειοδότηση επιχειρήσεων, η προστασία οικοτόπων όπως των περιοχών NATURA 2000, η προστασία των δασικών εκτάσεων, καθώς και ζητήματα που αφορούν την πρόσβαση του πολίτη στην περιβαλλοντική πληροφόρηση.

10.3. Παραδείγματα παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη σε περιπτώσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης

Περίπτωση 1η: Πόρισμα σχετικά με την «Προστασία Υγροτόπου Εκβολών Αποσελέμη Ποταμού Ηρακλείου Κρήτης»

Ο ΣτΠ εξέτασε αναφορά πολιτών σχετικά με την υποβάθμιση των εκβολών του υγροτόπου του ποταμού Αποσελέμη Δήμου Χερσονήσου, ΠΕ Ηρακλείου, εξαιτίας παράνομων επεμβάσεων. Η Αρχή διερεύνησε τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν από τις αρμόδιες υπηρεσίες για την άρση των επεμβάσεων και ζήτησε την έκδοση συγκεκριμένων διοικητικών πράξεων. Κατά την έρευνα της υπόθεσης εντοπίστηκαν διοικητικές παραλείψεις, οι οποίες συνέβαλαν στην υποβάθμιση του υγροτόπου. Περαιτέρω, διαπιστώθηκε ότι η ευρύτητα του αντικειμένου και οι εμπλεκόμενες αρμοδιότητες των υπηρεσιών δυσχεραίνουν την ευελιξία των διαδικασιών και την εξεύρεση κοινά αποδεκτής και υλοποιήσιμης λύσης αποκατάστασης, ενώ αποτυπώθηκαν κωλύματα στις διαδικασίες που οφείλονται, μεταξύ άλλων, και σε οργανωτικές δυσλειτουργίες της διοίκησης.

Περίπτωση 2η: Πόρισμα σχετικά με «Αυθαίρετες περιφράξεις και αδυναμία πρόσβασης στον αιγιαλό στη Χαλκιδική»

Ο ΣτΠ εξέτασε αναφορές πολιτών με αίτημα την κατεδάφιση αυθαίρετων περιφράξεων, που είχαν ανεγερθεί από όμορους ιδιοκτήτες αγροτεμαχίων, οι οποίες εμπόδιζαν την πρόσβαση στην παράκτια ζώνη των Δήμων Ν. Προποντίδας και Κασσάνδρας, στη Χαλκιδική. Στο πόρισμα επισημάνθηκε η ανάγκη ιεράρχησης των κατεδαφίσεων αυθαίρετων κατασκευών, η ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα σε περιπτώσεις όπου υπάρχει καθυστέρηση για μεγάλο χρονικό διάστημα και αδυναμία πρόσβασης των πολιτών στην παράκτια ζώνη. Η Αρχή απευθύνθηκε στο Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ) και στον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, ζητώντας τη διενέργεια ελέγχου της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας - Θράκης, αλλά ουδέποτε ενημερώθηκε για την ολοκλήρωση του ελέγχου και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτόν. Ωστόσο, στη συνέχεια έλαβε σειρά εγγράφων από τη Γενική Διεύθυνση Χωροταξικής και Περιβαλλοντικής Πολιτικής, ΔΙΠΕΧΩ, της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδο-

νίας-Θράκης, σχετικά με τις ενέργειές της για την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών που αναφέρονται στο πόρισμα.

Περίπτωση 3η: Πόρισμα σχετικά με την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων

Ο ΣτΠ εξέτασε αναφορά περιβαλλοντικών οργανώσεων, σχετικά με την παράλειψη αποτελεσματικής προστασίας της άγριας ζωής από την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων. Η καταγγελία υποβλήθηκε με αφορμή τη μαζική δηλητηρίαση αρπακτικών πουλιών στα στενά του Νέστου τον Φεβρουάριο του 2012. Ο ΣτΠ, στοχεύοντας στη συνολικότερη επίλυση του ζητήματος, ερεύνησε το νομικό καθεστώς που διέπει τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων σε συνδυασμό με εκείνο που διέπει την προστασία της άγριας πανίδας και απέστειλε έγγραφες προτάσεις προς τα αρμόδια υπουργεία, ζητώντας την άμεση αντιμετώπιση του θέματος με τη λήψη κατάλληλων μέτρων.

Περίπτωση 4η: Πόρισμα σχετικά με τη «Διαχείριση και προστασία της Νήσου Χρυσής Ιεράπετρας Κρήτης»

Χαρακτηριστικό και πρόσφατο (2017) παράδειγμα παρέμβασης του ΣτΠ σε θέματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι το πόρισμά του για την περιβαλλοντική υποβάθμιση της Νήσου Χρυσής (Γαϊδουρονήσι), ΠΕ Λασιθίου. Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με το πόρισμα, στην αναφορά που υποβλήθηκε στο ΣτΠ, καταγγέλλονταν παράνομες κατασκευές, μη σύννομη λειτουργία καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και δραστηριότητες που δεν επιτρέπονται από τις θεσμοθετημένες χρήσεις γης. Οι κυριότερες επεμβάσεις που είχαν πραγματοποιηθεί, πολλές από τις οποίες υφίστανται έως σήμερα, αφορούσαν αυθαίρετες ενέργειες ιδιωτών, όπως κατασκευές, λειτουργία καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, υπαίθριο εμπόριο, κατάληψη δημόσιας περιουσίας, χρήση αιγιαλού, παραλίας και θάλασσας, διάνοιξη οδών, επίχωση όχθης υγροτόπου, πλημμυλή διαχείριση απορριμμάτων, βόσκηση ζώων, παρουσία αδέσποτων ζώων συντροφιάς, εισαγωγή ξενικών ειδών χλωρίδας και εκτροφή άγριας ορνιθοπανίδας. Επιπροσθέτως, είχαν τεθεί θέματα δημιουργίας και επέκτασης προβλήτας χωρίς Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) και μη ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων για την προστασία της Νήσου Χρυσής.

Βάσει του πορίσματος, ως προς το ειδικότερο θεσμικό πλαίσιο προστασίας για την περιοχή της Νήσου Χρυσής ισχύουν, εν συντομία, τα ακόλουθα:

- Η Νήσος Χρυσή είναι Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους, δασική έκταση και αμμοθινικό δάσος, αρχαιολογικός χώρος και Μόνιμο Καταφύγιο Θηραμάτων.

- Έχει χαρακτηριστεί οικότοπος προτεραιότητας, με κωδικό 2250, και Ειδική Ζώνη Διατήρησης του Δικτύου NATURA 2000, με κωδικό αριθμό GR4320003.
- Ο υγρότοπος «Αλυκή Χρυσής» προστατεύεται ως μικρός νησιωτικός υγρότοπος, με κωδικό Y432HRY001.
- Όλη η Νήσος Χρυσή είναι χαρακτηρισμένη αναδασωτέα περιοχή, όπου απαγορεύεται η βόσκηση και η υλοτομία.

Ο ΣτΠ εξέτασε το θεσμικό καθεστώς που διέπει την προστασία της Χρυσής, σε συνδυασμό με εκείνο που διέπει την προστασία των αρχαιοτήτων, πραγματοποίησε συναντήσεις και επιτόπιες αυτοψίες και ήρθε σε επαφή με τους αρμόδιους υπαλλήλους των διοικητικών φορέων, αναζητώντας πρόσφορους τρόπους για την επίλυση των ζητημάτων των αναφορών που προαναφέρθηκαν.

Περίπτωση 5η: Επιτυχής διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με την κατασκευή ξενοδοχειακής μονάδας σε περιοχή NATURA 2000

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά που υποβλήθηκε στον ΣτΠ για ανέγερση, χωρίς άδεια, ξενοδοχειακής μονάδας μεγάλης δυναμικότητας στη λίμνη Αντινιώτη στην περιοχή του Αλμυρού Περίθειας του Δήμου Θιναλίων Κέρκυρας, περιοχή του Δικτύου NATURA 2000 (GR2230001). Από τη διερεύνηση προέκυψαν τα εξής:

- α) Η ευρύτερη περιοχή αποτελεί φυσική λεκάνη απόληξης χειμάρρων, ενώ ύδατα χειμάρρου πιθανότατα διαχέονται στο συγκεκριμένο οικόπεδο και στα όμορα αυτού.
- β) Η ιδιοκτησία βρίσκεται εντός της περιοχής η οποία πλημμυρίζει από το έλος κατά τους χειμερινούς μήνες.
- γ) Τμήμα του γηπέδου κείται στην περιοχή της λιμνοθάλασσας, για την οποία δεν έχουν θεσμοθετηθεί όροι προστασίας.
- δ) Ο φάκελος για την αδειοδότηση της τουριστικής εγκατάστασης δεν είχε υποβληθεί στην αρμόδια Υπηρεσία.

Αποτέλεσμα της ως άνω παρέμβασης του ΣτΠ και της σχετικής ατομικής γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ήταν η ανάκληση της απόφασης περί έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων από τον Γενικό Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

Περίπτωση 6η: Καθαρισμός χωματερής σε σπηλαιοβάραθρο στην Αγία Άννα Βοιωτίας

Η Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία διαμαρτυρήθηκε στον ΣτΠ σχετικά με τη δημιουργία Χώρου Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ) σε σπηλαιοβάραθρο στην Αγία Άννα Βοιωτίας. Μετά από αυτοψία των αρμοδίων υπηρεσιών, παρουσία εκπροσώπων του ΣτΠ, διαπιστώθηκε έντονη περιβαλλοντική υποβάθμιση, καθώς ο χώρος χρησίμευε για πολλά έτη κατά το παρελθόν, ως τόπος απόθεσης των απορριμμάτων της κοινότητας. Κατόπιν διαμεσολάβησης του ΣτΠ ξεκίνησαν οι διοικητικές διαδικασίες για τον καθαρισμό και την προστασία του χώρου, ενώ, σε νεότερη αυτοψία, διαπιστώθηκε ο επιτυχής καθαρισμός του σπηλαιοβαράθρου με την ορθή απομάκρυνση των αποβλήτων από το εσωτερικό του.

Περίπτωση 7η: Παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων στην Αγία Μαρίνα Χανίων – Ακύρωση Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης

Ο ΣτΠ διαμεσολάβησε για την περιβαλλοντική υποβάθμιση έκτασης από παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων εντός λατομικού χώρου στην Αγία Μαρίνα Χανίων. Κατόπιν των ενεργειών της Αρχής ακυρώθηκε η Ειδική Μελέτη Αποκατάστασης, καθώς δεν είχαν ληφθεί οι απαιτούμενες εγκρίσεις από τις αρμόδιες Υπηρεσίες, ενώ, παράλληλα, η προτεινόμενη αποκατάσταση, με τον όγκο των απολήψιμων αδρανών υλικών που προέβλεπε, ήταν δυνατό να οδηγήσει σε περαιτέρω περιβαλλοντική υποβάθμιση της έκτασης. Επεβλήθησαν πρόστιμα σε όλες τις αρμόδιες Υπηρεσίες και ζητήθηκε από την ΠΕΑΠΖ της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης η κατάθεση μελέτης για τη μορφολογική και φυτολογική αποκατάσταση της περιοχής.

Συστάδα με φοίνικες Θεοφράστου (*Phoenix theophrasti*) στον Αλμυρό Γαζίου, δίπλα στο εργοστάσιο της ΔΕΗ (φωτ. Μ. Γκλέτσος)

10.4. Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Ο όρος «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις» αποδίδει στα ελληνικά τον αγγλικό όρο «Non-Governmental Organisations» (NGOs). Αποτελούν μία από τις εκφάνσεις της «κοινωνίας των πολιτών», η οποία αναφέρεται σε όλες τις μορφές κοινωνικής δράσης οι οποίες πραγματοποιούνται από άτομα ή ομάδες που δεν συνδέονται με το κράτος ούτε διοικούνται από αυτό. Η «κοινωνία των πολιτών» είναι μια οργανωτική δομή της οποίας τα μέλη εξυπηρετούν το γενικό συμφέρον με δημοκρατικές διαδικασίες και η οποία διαδραματίζει τον ρόλο του μεσολαβητή ανάμεσα στις δημόσιες αρχές και τους πολίτες.

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις Αρκτούρος, ΑΡΧΕΛΩΝ, Δίκτυο Μεσόγειος SOS, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, Καλλιστώ, MEDASSET, ΜΟm, ANIMA, WWF Ελλάς, είναι μερικές μόνο από τις πολυάριθμες ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα για την προστασία είτε του περιβάλλοντος εν γένει, είτε συγκεκριμένων ειδών χλωρίδας και πανίδας, είτε συγκεκριμένα του θαλάσσιου περιβάλλοντος κ.λπ.

10.4.1. Διάχυση της περιβαλλοντικής πληροφορίας

Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ που εντάσσονται στο πλαίσιο της «κοινωνίας των πολιτών» είναι επιφορτισμένες με το έργο της συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης των περιβαλλοντικών δεδομένων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, κατά τρόπο ώστε να αντλούνται αντικειμενικές, αξιόπιστες και συγκρίσιμες πληροφορίες. Οι πληροφορίες αυτές, εν συνεχεία, διαχέονται στο ευρύ κοινό, μέσω βάσεων δεδομένων στις ιστοσελίδες των ΜΚΟ, τεχνικών οδηγιών, έντυπου υλικού κ.λπ., αλλά και σχετικών δράσεων (ημερίδων, σεμιναρίων, κ.ά).

Το έννομο συμφέρον των ΜΚΟ για τη διάχυση της περιβαλλοντικής πληροφορίας θεμελιώνεται στη Σύμβαση του Άρχου «για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη Δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα». Όπως παρουσιάστηκε ανωτέρω (βλ. Μέρος Γ', Κεφάλαιο 2), η εν λόγω Σύμβαση αναγνωρίζει ειδικά και ευθύς εξ' αρχής τις ΜΚΟ που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις κατά το Εθνικό Δίκαιο ως φορείς των δικαιωμάτων που προστατεύει, και αναγνωρίζει, απερίφραστα και άνευ εξειδικευμένων προϋποθέσεων, ότι έχουν «συμφέρον» για τη συμμετοχή στα περιβαλλοντικά ζητήματα, γεγονός που αποτελεί την έμπρακτη αναγνώρισή τους ως υποκειμένων του Δικαίου και δη ως φορέων των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται και προστατεύονται στο πλαίσιο της Σύμβασης του Άρχου.

10.4.2. Συμμετοχή στη διαβούλευση για περιβαλλοντικά ζητήματα

Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαδικασία διαβούλευσης κατά τη ψήφιση νόμων που αφορούν σε καίρια περιβαλλοντικά ζητήματα. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η διαβούλευση για τον νέο Ν. 4519/2018 για τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, κατά την οποία τοποθετήθηκαν δημόσια με κοινή ανακοίνωση πολλές περιβαλλοντικές ΜΚΟ. Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ, έχοντας ασχοληθεί σε βάθος με τα περιβαλλοντικά ζητήματα, όχι μόνο θεωρητικά αλλά δουλεύοντας και στα πεδία δράσης, στις περιοχές δηλαδή τις οποίες αφορά ο εκάστοτε νέος νόμος, επιβάλλεται να καταθέτουν τις απόψεις και τις προτάσεις τους κατά το στάδιο της διαβούλευσης. Αντίστοιχα, πρέπει να εκφράζουν δημοσίως και τις απόψεις τους για επικείμενα έργα και δραστηριότητες, να σχολιάζουν τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και να διαχέουν τις πληροφορίες που διαθέτουν για το εκάστοτε υπό εκτέλεση έργο.

10.4.3. Ευαισθητοποίηση των πολιτών

Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ συμβάλλουν τα μέγιστα στην ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα περιβάλλοντος διοργανώνοντας ενημερωτικές εκδηλώσεις, όχι μόνο σε κεντρικό, αλλά και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (π.χ. σε περιοχές όμορες του Δικτύου NATURA 2000), προωθώντας την περιβαλλοντική εκπαίδευση μέσω σεμιναρίων ή θερινών σχολείων και προβάλλοντας στα ΜΜΕ το έργο τους και τη σημασία του.

Centaurea idaea, ενδημικό της Κρήτης (φωτ. Ν. Πέτρου)

Ebenus cretica, ενδημικό της Κρήτης (φωτ. Ν. Πέτρου)

10.5.Ο ρόλος των περιβαλλοντικών ΜΚΟ στη δίωξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος

10.5.1. Δικαίωμα καταγγελίας στο ΣΥΓΑΠΕΖ

Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Π.Δ. 148/2009 που εκτέθηκε ανωτέρω:

Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

- I) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία, ή
- II) έχει έννομο συμφέρον από τη λήψη απόφασης σχετικά με περιβαλλοντική ζημία, δικαιούται να υποβάλει εγγράφως στον αρμόδιο Τομέα της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) τις πληροφορίες που διαθέτει, σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία που έχει υποπέσει στην αντίληψή του, όπως επίσης και να καλέσει την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση.

Από την ερμηνεία του παραπάνω άρθρου, συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν το δικαίωμα έγγραφης καταγγελίας στο ΣΥΓΑΠΕΖ, σε περίπτωση που υποπέσει στην αντίληψή τους οποιαδήποτε περιβαλλοντική ζημία.

Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η καταγγελία του «Δικτύου Πολιτών για τη διάσωση του ρέματος Πικροδάφνης», της Κίνησης Πολιτών Ηλιούπολης και του Συλλόγου «Πολίτες υπέρ των ρεμάτων – ΡΟΗ» στο ΣΥΓΑΠΕΖ, με θέμα τον κίνδυνο της υγείας περιοίκων και κολυμβητών από την παράνομη απόρριψη βοθρολυμάτων στο ρέμα Πικροδάφνης.

10.5.2. Συμμετοχή σε ποινική δίκη ως πολιτικώς ενάγοντες

Σχετικά με το έννομο συμφέρον των περιβαλλοντικών ΜΚΟ κατά τη διαδικασία της δίωξης του περιβαλλοντικού εγκλήματος, βαρύνουσας σημασίας είναι η διάταξη του άρθρου 7 του Ν. 4042/2012 περί ποινικής προστασίας του περιβάλλοντος, η οποία εκτέθηκε ανωτέρω και περιλαμβάνει ειδική μνεία για τις περιβαλλοντικές ΜΚΟ και έχει ως εξής: «Στις περιπτώσεις περιβαλλοντικών εγκλημάτων ως πολιτικώς ενάγων μπορεί να παρίσταται το Δημόσιο, καθώς και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Περιφέρεια των οποίων τελέσθηκε το έγκλημα, το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, Πανεπιστήμια, άλλοι επιστημονικοί φορείς, Δικηγορικοί Σύλλογοι, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και φυσικά πρόσωπα, ανεξάρτητα αν έχουν υποστεί περιουσιακή ζημία, προς υποστήριξη της κατηγορίας και μόνο και με αίτημα ιδίως την αποκατάσταση των πραγμάτων, στο μέτρο που αυτή είναι δυνατή. Έγγραφη προδικασία δεν απαιτείται.» Αυτό σημαίνει πως, από τη στιγμή που θα διαπιστωθεί το οποιαδήποτε περιβαλλοντικό αδίκημα, η ΜΚΟ δύναται να προβεί σε καταγγελία αυτού ενώπιον των προανακριτικών και εισαγγελικών αρχών, χωρίς να απαιτείται η απόδειξη ειδικού εννόμου συμφέροντος,

δηλαδή χωρίς να απαιτείται να αποδείξει ότι θίγεται η ίδια άμεσα –είτε περιουσιακά είτε σε οποιοδήποτε άλλο επίπεδο– και σε ενεστώτα χρόνο από το εκάστοτε αδίκημα. Αρκεί να υποστηρίξει την κατηγορία, ακόμα και με μοναδικό αίτημα την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, επικαλούμενη αποκλειστικά την προστασία του περιβάλλοντος.

10.5.3. Έννομο συμφέρον για αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ

Το ΣτΕ αποδέχθηκε πολύ νωρίς την ανάγκη πρόσβασης των ΜΚΟ προς αυτό, αναγνωρίζοντας, σε πρώτο επίπεδο, τη δυνατότητα εκ μέρους τους άσκησης Αιτήσεων Ακύρωσης, χωρίς την υποχρέωση θεμελίωσης ενός άμεσου και ειδικού εννόμου συμφέροντος, και, σε δεύτερο επίπεδο, με την εκχώρηση προς τις περιβαλλοντικές ΜΚΟ του δικαιώματος να παρεμβαίνουν σε εκκρεμείς δίκες, με μοναδική προϋπόθεση να έχουν ως σκοπό τους την προστασία του περιβάλλοντος. Περαιτέρω, αν οι σκοποί μιας περιβαλλοντικής ΜΚΟ αναφέρονται σε συγκεκριμένη περιοχή, έννομο συμφέρον συντρέχει για την προσβολή πράξης που επιφέρει συνέπειες στην περιοχή αυτή, έστω και αν το αντικείμενο της πράξης βρίσκεται στην ευρύτερη Περιφέρεια. Για παράδειγμα, έχει κριθεί ότι Σωματείο με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή της Βούλας έχει έννομο συμφέρον να προσβάλλει άδεια εγκατάστασης κεραιάς κινητής τηλεφωνίας σε θέση που βρίσκεται στον Υμηττό.

Το Λιβικό Πέλαγος από τον μινωικό οικισμό του Κομμού (φωτ. Μ. Γκλέτσος)

Ophrys basilissa, ενδημικό ορχεοειδές
του νότιου Αιγαίου (φωτ. Ν. Πέτρου)

ΜΕΡΟΣ Ε'

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΣΕΩΝ – ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ – ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

11. Ατμόσφαιρα

11.1. Γενικό πλαίσιο

Ατμοσφαιρική ρύπανση είναι η εισαγωγή στον αέρα χημικών, αιωρούμενων στερεών ή οργανισμών που προκαλούν προβλήματα υγείας και υποβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Οι κυριότερες πηγές ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ανθρωπογενούς και φυσικής προέλευσης, είναι οι ακόλουθες:

- Η καύση ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, οι μεταφορές, η βιομηχανία και τα νοικοκυριά.
- Οι βιομηχανικές διεργασίες και η χρήση διαλυτών, για παράδειγμα σε βιομηχανίες χημικών και ορυκτών.
- Η γεωργία,
- Η διαχείριση αποβλήτων.
- Ηφαιστειογενείς εκρήξεις, εκνέφωση θαλάσσιου άλατος και εκπομπές πτητικών οργανικών ενώσεων από εργοστάσια.

Ενδεικτικές περιβαλλοντικές παραβάσεις:

- Ατμοσφαιρική ρύπανση από βιομηχανική δραστηριότητα
- Ρύπανση από λειτουργία αεροδρομίου
- Ατμοσφαιρική ρύπανση από τουριστική δραστηριότητα
- Αεροψεκασμοί

11.2. Αρμόδιοι φορείς

Όταν η ατμοσφαιρική ρύπανση προκύπτει από συγκεκριμένη βιομηχανική, βιοτεχνική ή τουριστική δραστηριότητα, ο πολίτης μπορεί να απευθυνθεί:

- I. Στην υπηρεσία που έχει αρμοδιότητα για την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων μιας βιομηχανικής ή τουριστικής επιχείρησης, που ανάλογα με τη δραστηριότητα μπορεί να είναι το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, το Υπουργείο Υγείας, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, η Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της οικείας Περιφέρειας, ή ο οικείος Δήμος.
- II. Στην υπηρεσία που έχει αρμοδιότητα για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας μιας συγκεκριμένης βιομηχανικής ή τουριστικής δραστηριότητας, που συνήθως είναι η αντίστοιχη Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, ή η Διεύθυνση Ανάπτυξης, Εμπορίου ή Τουρισμού της οικείας Περιφέρειας.

11.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη

1η δυνατότητα

Αίτηση προς την αρμόδια υπηρεσία για χορήγηση της απόφασης που προβλέπει τους περιβαλλοντικούς όρους για τα όρια εκπομπής αέριων ρύπων για διενέργεια αυτοψίας στο χώρο για να ελεγχθεί η τήρηση ή μη των ορίων εκπομπής ρύπων.

2η δυνατότητα

Διοικητική προσφυγή για επιβολή κυρώσεων (πρόστιμα, διακοπή λειτουργίας της οχλούσας δραστηριότητας) σε περίπτωση μη τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και αίτημα αποκατάστασης της οικολογικής ζημίας

3η δυνατότητα

Υποβολή μήνυσης προς τον αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών για υποβάθμιση περιβάλλοντος κατά τις διατάξεις των Ν. 1650/1986 και Ν. 4042/2012

4η δυνατότητα

Εάν η αρμόδια Υπηρεσία δεν απαντήσει εντός της προθεσμίας που ορίζει ο νόμος ή εάν δεν έχει αποτέλεσμα, υποβολή έγγραφης επώνυμης αναφοράς στον Συνήγορο του Πολίτη

Γυπαετός (*Gypaetus barbatus*) (φωτ. Ν. Πέτρου)

12. Θαλάσσιο Περιβάλλον – Υγρότοποι

12.1. Γενικό πλαίσιο

Υγρότοποι: Φυσικές ή τεχνητές περιοχές, αποτελούμενες από έλη με πλώδη βλάστηση, μόνιμα ή προσωρινά κατακλυζόμενες από νερό, το οποίο είναι στάσιμο ή τρεχούμενο, γλυκό, υφάλμυρο ή αλμυρό, και τυγχάνουν αντικείμενο ιδιαίτερης προστασίας, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο (Διεθνής Σύμβαση Ραμσάρ – Ν.Δ. 191/1974, Ν. 1650/1986, Ν. 3937/2011).

Ενδεικτικές περιβαλλοντικές παραβάσεις:

- Ανεξέλεγκτη διάθεση λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων (Ν. 743/1977, Ν. 4042/2012)
- Υποβάθμιση υγροτοπικού οικοσυστήματος
- Ρύπανση υδάτων από δεξαμενόπλοια (Ν. 743/1977)

12.2. Αρμόδιοι φορείς

- I. Η Ειδική Γραμματεία Υδάτων που υπάγεται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας έχει την αρμοδιότητα κατάρτισης των προγραμμάτων προστασίας και διαχείρισης των υδατικών πόρων της χώρας και του συντονισμού των Υπηρεσιών και κρατικών φορέων για κάθε ζήτημα που αφορά στην προστασία και τη διαχείριση των υδάτων.
- II. Οι Διευθύνσεις Υδάτων της Αποκεντρωμένης Διοίκησης διαθέτουν τις πληροφορίες για την κατάσταση και την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, καθώς και πληροφορίες σχετικές με τη χορήγηση αδειών χρήσης νερού ή άντλησης υδάτων. Είναι, επίσης, αρμόδιες για τη λήψη μέτρων προστασίας των υδάτων και την κατάρτιση του Σχεδίου Διαχείρισης για κάθε λεκάνη απορροής ποταμού που βρίσκεται στην περιοχή αρμοδιότητάς τους.
- III. Η Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού κάθε Περιφέρειας είναι αρμόδια για τη χορήγηση πληροφοριών σχετικά με το καθεστώς προστασίας υγροτόπων ή άλλων προστατευόμενων περιοχών.
- IV. Τα Λιμεναρχεία είναι αρμόδια, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 του Ν. 3022/2002, για την καταπολέμηση της ρύπανσης στην περιοχή αρμοδιότητάς τους. Είναι επίσης αρμόδια για τη βεβαίωση παραβάσεων και την επιβολή κυρώσεων αναφορικά με απορρίψεις στη θάλασσα αποβλήτων, ή άλλων υλικών προερχομένων από πλοία.
- V. Οι Δήμοι, και κυρίως οι Δημοτικές Υπηρεσίες Ύδρευσης και Αποχέτευσης, έχουν αρμοδιότητα για διενέργεια δειγματοληπτικών ελέγχων για την ποιό-

τητα του πόσιμου νερού. Επιπροσθέτως, οι Δήμοι είναι αρμόδιοι για τον σχεδιασμό, την κατασκευή, τη συντήρηση και τη διαχείριση των υποδομών των συστημάτων ύδρευσης, άρδευσης, εγχειοβελτιωτικών έργων και των έργων βιολογικού καθαρισμού. Στην αρμοδιότητα των Δήμων και των Κοινοτήτων ανήκουν ιδίως η προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, η προστασία της ζωής και της υγείας των κατοίκων, καθώς και η κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων πρόληψης και βοήθειας.

12.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη

1η δυνατότητα

Αίτηση προς την αρμόδια υπηρεσία για χορήγηση πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα των επιφανειακών και υπογείων υδάτων, καθώς και σχετικά με το καθεστώς προστασίας μίας περιοχής (π.χ. υγρότοπος)

2η δυνατότητα

Διερεύνηση σχετικά με τη χορήγηση άδειας λειτουργίας εγκαταστάσεων από τις οποίες προέρχονται υγρά απόβλητα και με την ύπαρξη ή μη της απαιτούμενης από το Νόμο έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων).

3η δυνατότητα

Σε περίπτωση έλλειψης της απαραίτητης αδειοδότησης ή σε περίπτωση αδειοδότησης χωρίς προηγούμενη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, δυνατότητα προσφυγής κατά της Διοίκησης και συγκεκριμένα κατά της Αρχής που χορήγησε την άδεια λειτουργίας

4η δυνατότητα

Εάν η περιβαλλοντική υποβάθμιση είναι σε εξέλιξη και είναι σαφώς παράνομη, ενημερώνουμε το Αστυνομικό Τμήμα (αρμόδιο για χερσαίες περιοχές) ή το Λιμεναρχείο (αρμόδιο για θαλάσσιες περιοχές) και υποβάλλουμε αντίστοιχη επώνυμη καταγγελία στο ΣΥΓΑΠΕΖ (ΥΠΕΝ) ή στην αρμόδια ΠΕΑΠΖ (Αποκεντρωμένη Διοίκηση)

5η δυνατότητα

Εάν η αρμόδια Υπηρεσία δεν απαντήσει εντός της προθεσμίας που ορίζει ο νόμος ή εαν δεν έχει αποτέλεσμα, υποβολή επώνυμης αναφοράς στον Συνήγορο του Πολίτη

13. Έδαφος

13.1. Γενικό πλαίσιο

Όπως διαπιστώσαμε και από τα στατιστικά στοιχεία που εξήχθησαν στο πλαίσιο του έργου LIFE NATURA Themis και εκτέθηκαν αναλυτικά ανωτέρω, τα συχνότερα περιβαλλοντικά εγκλήματα που τελούνται στο νησί της Κρήτης είναι αυτά της αυθαίρετης δόμησης, της παράνομης υλοτομίας, της παράνομης διάθεσης αποβλήτων, της παράνομης εκχέρσωσης δασικών εκτάσεων, εγκλήματα δηλαδή που σχετίζονται με το έδαφος.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά στα απόβλητα, είναι σημαντικό το ότι οι περισσότερες καταδικαστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) κατά της Ελλάδας αφορούν σε παραβάσεις της νομοθεσίας της ΕΕ στον τομέα της διαχείρισης αποβλήτων. Βασικές αιτίες του φαινομένου αυτού είναι, αφενός, η εσφαλμένη αντίληψη που έχουν οι πολίτες για τις υποχρεώσεις τους σε τοπικό επίπεδο (Δήμος) ως προς τη διαχείριση αποβλήτων που οι ίδιοι παράγουν ή απορρίπτουν και, αφετέρου, η αδυναμία του κράτους και των ΟΤΑ να χαράξουν και να εφαρμόσουν την ενδεδειγμένη πολιτική για τα απόβλητα, μια πολιτική δηλαδή που να αποβλέπει στη μείωση και στην ορθή διαχείρισή τους.

Ενδεικτικές περιβαλλοντικές παραβάσεις:

- Απόβλητα – Λύματα (Ν. 4042/2012)
- Παράνομη Υλοτομία (Ν.Δ. 86/1969)
- Παράνομη λατομική δραστηριότητα (Ν. 1428/1984)
- Εκχέρσωση δασικής έκτασης (Ν. 998/1979)

13.2. Αρμόδιοι φορείς

- I. Σε περίπτωση λειτουργίας επιχείρησης που ασκεί δραστηριότητα η οποία οδηγεί σε υποβάθμιση του εδάφους, αρμόδια είναι η εκάστοτε Αρχή που χορήγησε την άδεια λειτουργίας.
- II. Αναφορικά με ζητήματα τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και πραγματοποίησης συστηματικού ελέγχου, αρμόδια είναι η Διεύθυνση Περιβάλλοντος της οικείας Περιφέρειας.
- III. Εάν πρόκειται για δασική έκταση, αρμόδια είναι η Γενική Διεύθυνση Δασών του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, καθώς και οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Δασών και τα κατά τόπους Δασαρχεία-Δασονομεία. Στη διακριτική ευχέρεια των Δασονομείων βρίσκεται η λήψη μέτρων και η εκτέλεση έργων με

στόχο την προστασία και την αύξηση ή τη μείωση της άγριας πανίδας. Πέραν τούτου, μπορούν να επιβάλλονται περιορισμοί βόσκησης κατά την περίοδο της αναπαραγωγής ή να απαγορεύεται η υλοτομία προκειμένου να διατηρηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την αναπαραγωγή των ειδών.

IV. Σύμφωνα με το άρθρο 94 του Ν. 3852/2010, οι Δήμοι είναι αρμόδιοι και για τη διαχείριση βοσκοτόπων. Επιπρόσθετα, ο Δήμος ευθύνεται για την εκμετάλλευση των δημοτικών και των κοινοτικών δασών, που δεν ξεπερνούν σε έκταση τα 2.000 στρέμματα. Σύμφωνα με το άρθρο 28 του Ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289/Α/29-12-1979) «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας», και το άρθρο 115 του Ν. 1892/1990 (ΦΕΚ 101/Α/31-07-1990) ο Δήμος παρέχει συνδρομή στην Πυροσβεστική για την αντιμετώπιση πυρκαγιών σε περιοχές δασικού χαρακτήρα.

13.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη

1η δυνατότητα

Διερεύνηση της νομιμότητας της χωροθέτησης και της αδειοδότησης μιας δραστηριότητας που οδηγεί σε υποβάθμιση του εδάφους. Απεύθυνση στην αδειοδοτούσα Αρχή

2η δυνατότητα

Απεύθυνση στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος της οικείας Περιφέρειας για να εξετάσουμε αν τηρούνται οι περιβαλλοντικοί όροι και αν υπάρχει συστηματικός έλεγχος

3η δυνατότητα

Διερεύνηση σχετικά με την ύπαρξη ή μη της απαιτούμενης από το Νόμο έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων)

4η δυνατότητα

Έγγραφο υποβολή των πληροφοριών που διαθέτετε για την περιβαλλοντική ζημία που έχει υποπέσει στην αντίληψη σας στο ΣΥΓΑΠΕΖ (ΥΠΕΝ) και στην αντίστοιχη ΠΕΑΠΖ (Αποκεντρωμένη Διοίκηση)

5η δυνατότητα

Εάν η αρμόδια Υπηρεσία δεν απαντήσει εντός της προθεσμίας που ορίζει ο νόμος ή εάν δεν έχει αποτέλεσμα, υποβολή αναφοράς στον Συνήγορο του Πολίτη

14. Αιγιαλός – παραλία

14.1. Γενικό πλαίσιο

Ο αιγιαλός, η παραλία, η όχθη και η παρόχθια ζώνη είναι κοινόχρηστα αγαθά και ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο, το οποίο τα προστατεύει και τα διαχειρίζεται. Ο κύριος προορισμός τους είναι η ελεύθερη και απρόσκοπτη πρόσβαση προς αυτές τις ζώνες.

- Στον αιγιαλό, την παραλία, την όχθη και την παρόχθια ζώνη δεν επιτρέπεται η κατασκευή κτισμάτων. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπονται κατασκευές για την επιδίωξη σκοπών κοινωφελών, περιβαλλοντικών, πολιτιστικών και για απλή χρήση, εφόσον δεν αναιρείται ο κοινόχρηστος χαρακτήρας τους.
- Απαγορεύεται η παραχώρηση αποκλειστικής χρήσης του αιγιαλού και της παραλίας, εκτός αν αυτό επιβάλλεται για λόγους εθνικής άμυνας, δημόσιας τάξης ή προστασίας αρχαίων.
- Είναι δυνατή μόνο η παραχώρηση της απλής χρήσης του αιγιαλού ή της παραλίας, για παράδειγμα στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε Οργανισμούς Κοινής Ωφέλειας, ύστερα από διαγωνισμό ή απευθείας, με ή χωρίς αντάλλαγμα.
- Η παραχώρηση της απλής χρήσης των εντός αιγιαλού και παραλίας εκτάσεων δεν δύναται να οδηγεί σε αναίρεση του κοινόχρηστου χαρακτήρα τους και απαγορεύεται η μετατροπή τους σε κλειστό ή ημικλειστό χώρο (Απόφαση ΣΤΕ 2274/2011).

Ενδεικτικές περιβαλλοντικές παραβάσεις (Ν. 2971/2001):

- Παράνομη αμμοληψία
- Μεταβολή αιγιαλού – Αυθαίρετη δόμηση

14.2. Αρμόδιοι φορείς

1. Το Γραφείο Δημόσιας Περιουσίας (οι πρώην κατά τόπους αρμόδιες Κτηματικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών) είναι επιφορτισμένο με τον καθορισμό της οριογραμμής του αιγιαλού και της παραλίας (μετά από επικύρωση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης), καθώς και για την έκδοση Πρωτοκόλλων κατεδάφισης των αυθαιρέτων για τον αιγιαλό και την παραλία και την επιβολή προστίμων, ύστερα από αυτεπάγγελτη αυτοψία ή αίτηση του ενδιαφερομένου. Η κατά περίπτωση αρμόδια Διεύθυνση της Περιφέρειας (Διεύθυνση Ελέγχου Κατασκευής Έργων, Διεύθυνση Ελέγχου Συντή-

ρησης Έργων) υλοποιεί τα Πρωτόκολλα κατεδάφισης,

- II. Οι κατά τόπους Πολεοδομικές Υπηρεσίες έχουν αρμοδιότητα καταγραφής και κατεδάφισης αυθαιρέτων ή και επιβολής προστίμων, σε περιπτώσεις που δεν έχει προηγηθεί ο καθορισμός αιγιαλού ή δεν έχει απαλλοτριωθεί η παραλία.
- III. Οι κατά τόπους Λιμενικές Αρχές παρεμβαίνουν, προκειμένου να διαπιστώσουν παραβάσεις στον θαλάσσιο χώρο, εντός της ήδη καθορισμένης ζώνης λιμένα.
- IV. Τα κατά τόπους Αστυνομικά Τμήματα είναι αρμόδια για την περιβαλλοντική υποβάθμιση που συντελείται στο χερσαίο τμήμα.

14.3. Δυνατότητες δράσης του πολίτη

1η δυνατότητα

Έγγραφο καταγγελία και αίτηση για διενέργεια αυτοψίας προς την αρμόδια Κτηματική Υπηρεσία ή τον αντίστοιχο Δήμο, όταν πρόκειται περί αυθαίρετης κατασκευής στον αιγιαλό ή την παραλία

2η δυνατότητα

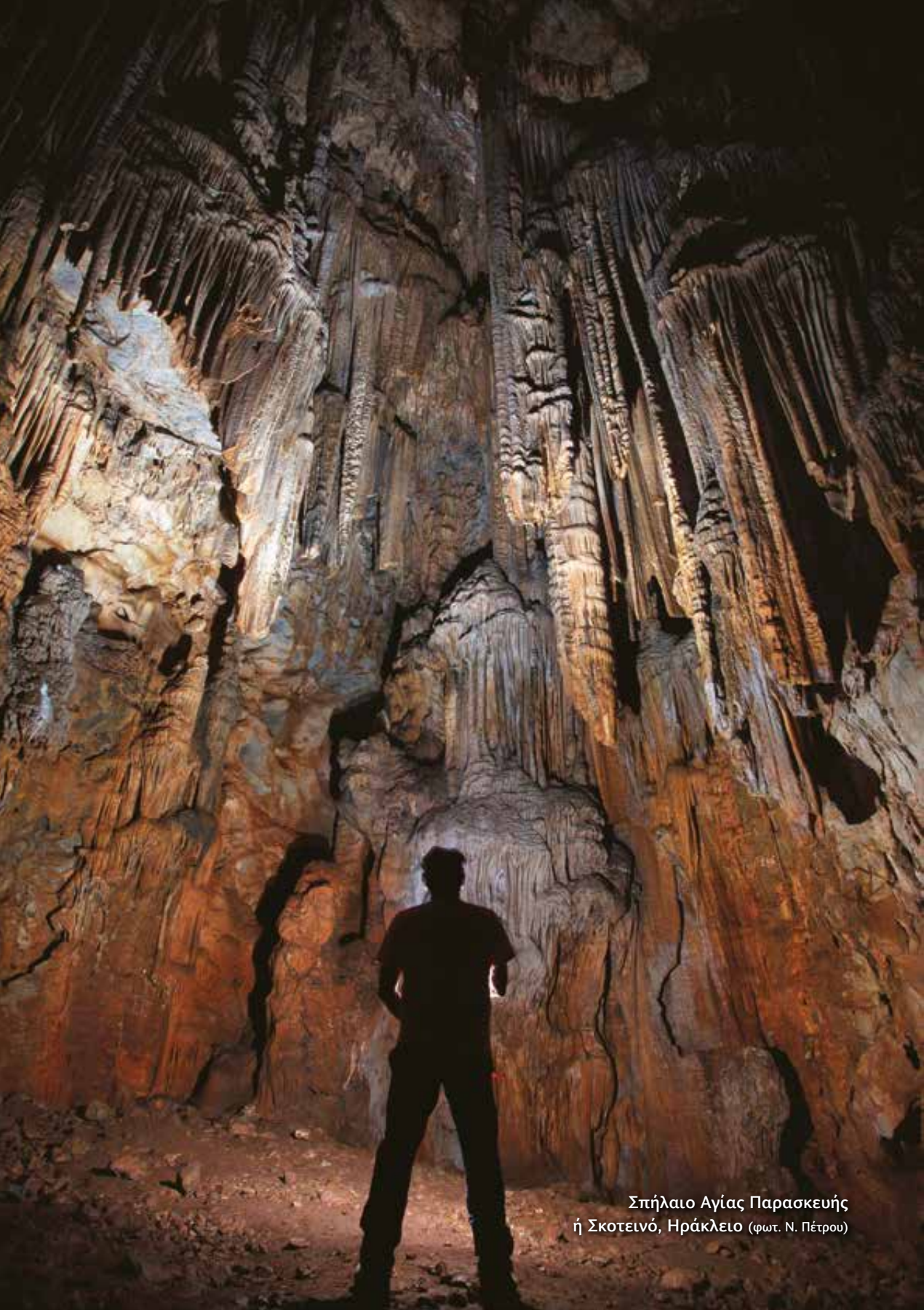
Καταγγελία στο αρμόδιο Λιμεναρχείο, εφόσον η παράβαση συντελείται σε θαλάσσιο έδαφος, π.χ. όταν πρόκειται για επιχειρήσεις που ενοικιάζουν μέσα θαλάσσιας αναψυχής και στο αρμόδιο Αστυνομικό τμήμα όταν πρόκειται για περιβαλλοντική υποβάθμιση στη στεριά, π.χ. σε περίπτωση ηχορύπανσης

3η δυνατότητα

Έγγραφο υποβολή των πληροφοριών που διαθέτετε για την περιβαλλοντική ζημία που έχει υποπέσει στην αντίληψη σας στο ΣΥΓΑΠΕΖ (ΥΠΕΝ) και στην αντίστοιχη ΠΕΑΠΖ (Αποκεντρωμένη Διοίκηση)

4η δυνατότητα

Εάν η αρμόδια Υπηρεσία δεν απαντήσει εντός της προθεσμίας που ορίζει ο νόμος ή εάν δεν έχει αποτέλεσμα, υποβολή αναφοράς στον Συνήγορο του Πολίτη

Σπήλαιο Αγίας Παρασκευής
ή Σκοτεινό, Ηράκλειο (φωτ. Ν. Πέτρου)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στον παρόντα Περιβαλλοντικό Οδηγό που απευθύνεται στον πολίτη, επιχειρήσαμε να αναδείξουμε τη σπουδαιότητα της προστασίας του περιβάλλοντος και να εφοδιάσουμε τον αναγνώστη με τα εργαλεία εκείνα –νομικά και μη– που θα φανούν χρήσιμα για την αποτελεσματικότερη δίωξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος. Και αυτό γιατί διαπιστώνεται έλλειψη ενημέρωσης και γνώσης, όχι μόνο για τις προστατευόμενες περιοχές NATURA 2000 που καλύπτουν μεγάλο τμήμα της ελληνικής επικράτειας, αλλά και για τα δικαιώματα του πολίτη, που, ενώ πολλές φορές θέλει να δράσει προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής προστασίας, δεν γνωρίζει τον τρόπο. Προγράμματα όπως το LIFE NATURA Themis, που έχει ως στόχο, μεταξύ άλλων, την καταγραφή του περιβαλλοντικού εγκλήματος και τη διάχυση της περιβαλλοντικής πληροφορίας, θεωρούμε πως βοηθούν τον πολίτη στη συνειδητοποίηση της ευθύνης του.

Περαιτέρω, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ, με την ενεργή τους δράση, με την πληροφόρηση που παρέχουν στο ευρύ κοινό και με τις καιρίες παρεμβάσεις τους σε περιβαλλοντικά ζητήματα, συμβάλλουν αποτελεσματικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Συμπερασματικά, ο κάθε πολίτης ή ομάδες πολιτών έχουν το δικαίωμα να προσφεύγουν στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα, σε αστικό, ποινικό και διοικητικό επίπεδο, να υποβάλλουν αναφορές στην ανεξάρτητη αρχή του Συνηγόρου του Πολίτη, να απευθύνονται στις αρμόδιες αρχές για χορήγηση εγγράφων, να υποβάλλουν καταγγελίες στο αρμόδιο ΣΥΓΑΠΕΖ του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, να έχουν πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία και σαφώς να συμμετέχουν στη διαβούλευση αναφορικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Θεωρούμε ότι ο πολίτης που γνωρίζει σε βάθος τα παραπάνω δικαιώματά του είναι και σε θέση να δράσει αποτελεσματικά για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, γεγονός που στις μέρες μας αποτελεί ζωτικό διακύβευμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλειάδης Δ., Διβάνη Χ., Κουσκουνά Μ., Παπαπετρόπουλος Α., «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ Διαγράμματα – Σχόλια – Νομολογία – Υποδείγματα», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016.
- Γεωργιακάκης Π., Μπαξεβάνη Κ., Προμπονάς Μ., Ξηρουχάκης Σ. (επιμ.), Πρακτικά Εθνικού Συνεδρίου «Περιβαλλοντική Ευθύνη, Πρόληψη και Αποκατάσταση: Προκλήσεις και Ευκαιρίες για την Προστασία της Βιοποικιλότητας στην Ελλάδα», 8-10 Σεπτεμβρίου 2017, Ηράκλειο, Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, 2017.
- Γεωργοπούλου Ελισάβετ, Κυριακοπούλου Νίκη, Πλουμή Τάνια: «Ενημερωτικός Οδηγός για τις Υπηρεσίες των Οικοσυστημάτων εντός του Δικτύου NATURA 2000 στις Αγροτικές Περιοχές της Κρήτης», Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, Ηράκλειο, 2017.
- Καλλία-Αντωνίου Αγγελική: «Θεσμικό Πλαίσιο για την Προστασία και Διαχείριση Υδατικών Πόρων», Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 2011.
- Μπάκαβου Μαρία, Φωτόπουλος Φώτης: «Περί αιγιαλού και παραλίας: Καθορισμός – Προστασία – Κυρώσεις – Επιτρεπτές Παρεμβάσεις», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016.
- «NATURA 2000 και δάση Μέρος I-II», Τεχνική Έκθεση 2015-088, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016.
- Πουϊκλή Κλεονίκη, Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» στο δίκαιο περιβάλλοντος υπό το φως της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017.
- Σακελλάρη Μαρία: «Διατήρηση, διαχείριση και ανάπτυξη των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη (Τεχνικός Οδηγός)», Περιφέρεια Κρήτης, Ηράκλειο, 2015.
- Σπηλιωτόπουλος Επαμεινώνδας: «Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου – Τόμος Ι», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017.
- Τριάντης Κώστας, Γεωργίου Κυριάκος, Βαρελίδης Γιώργος, Κακογιάννης Νικόλαος, Μακαντάση Φαίη, Σκώκου Νόρα, Καραουλάνης Θοδωρής: «Προστατευόμενες Περιοχές NATURA 2000: Ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο για την Προστασία και τη Βιώσιμη Ανάπτυξή τους», 2017.
- Χαϊνταρλής Μάριος: «Περιβαλλοντική Νομοθεσία», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011.
- WWF Ελλάς: «Οι υγράτοποι στο νησί μου: πώς μπορώ να αναγνωρίσω τα προβλήματα και να βοηθήσω στην προστασία τους;» WWF Ελλάς, Αθήνα, Ιανουάριος 2017.
- WWF Ελλάς: «Environmental legislation in Greece, 10th Annual Review – Summary», WWF, Σεπτέμβριος 2014.
- WWF Ελλάς, Συνήγορος του Πολίτη: «Νομικός Οδηγός – Οδηγός για το περιβάλλον», Αθήνα, 2009.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. Πρόγραμμα «LIFE NATURA Themis»: <http://www.lifethemis.eu/>
2. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας: <http://www.ypeka.gr/>
3. Συνήγορος του Πολίτη: <https://www.synigoros.gr/>
4. Ελληνική Εταιρία Προστασίας τις Φύσης: <https://eepf.gr/el>
5. Συμβούλιο τις Επικρατείας και Διοικητική Δικαιοσύνη: <http://www.adjustice.gr/>
6. Βάσεις Νομικών Δεδομένων: <https://lawdb.intrasoftnet.com/>
7. Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας τις Εργασίας: <http://www.elinyae.gr/>
8. <http://greenagenda.gr>
9. Νόμος και Φύση: <https://nomosphysics.org.gr/>

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΖΔ: Ειδική Ζώνη Διατήρησης

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕπ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ΖΕΠ: Ζώνη Ειδικής Προστασίας

Η.Π.: Ηλεκτρονικό Πρωτόκολλο

ΚΑΖ: Καταφύγιο Άγριας Ζωής

ΚποινΔ: Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση

ΜΠΕ: Μελέτη Περιβαλλοντικών
Επιπτώσεων

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Ν.: Νόμος

Ν.Δ.: Νομοθετικό Διάταγμα

ΟΤΑ: Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα

ΠΕΑΠΖ: Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμε-
τώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών

ΣΠΠ: Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά

ΣΜΠΕ: Στρατηγική Μελέτη
Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

ΣτΠ: Συνήγορος του Πολίτη

Σ: Σύνταγμα της Ελλάδας

ΣΥΓΑΠΕΖ Συντονιστικό Γραφείο
Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών
Ζημιών του ΥΠΕΝ

ΤΕΕ: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος

ΤΚΣ: Τόπος Κοινοτικής Σημασίας

ΥΑ: Υπουργική Απόφαση

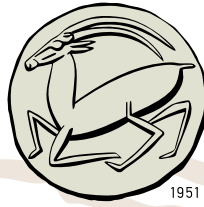
ΥΠΕΝ: Υπουργείο Περιβάλλοντος και
Ενέργειας

ΦΔΠΠ: Φορείς Διαχείρισης
Προστατευόμενων Περιοχών

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

Sideritis syriaca subsp. *syriaca*, το ενδημικό κρητικό τσάι του βουνού ή μαλοτήρα (φωτ. Ν. Πέτρου)

Προστασία της Φύσης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης είναι περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση πανελληνίας εμβέλειας που δραστηριοποιείται συνεχώς από το 1951 για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τόσο τους Έλληνες όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για τη προστασία της. Ασχολείται ενεργά με τους εξής βασικούς τομείς: α) περιβαλλοντικές παρεμβάσεις, β) έργα και προγράμματα προστασίας της φύσης, γ) περιβαλλοντική εκπαίδευση με πέντε εγκεκριμένα από το ΥΠΠΕΘ πανελλήνια Δίκτυα, δ) αιφορική διαχείριση στον τομέα του τουρισμού, και ε) ευαισθητοποίηση του κοινού.

Ο περιβαλλοντικός Οδηγός που κρατάτε στα χέρια σας προσφέρει γνώση για την εθνική και ενωσιακή περιβαλλοντική νομοθεσία και το Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 στην Ελλάδα, και ειδικότερα στην Κρήτη, με έμφαση στο Δίκτυο NATURA 2000 και τις Οδηγίες για τα άγρια πτηνά και τους οικοτόπους, βάσει των οποίων δημιουργήθηκε και τέθηκε υπό διαχείριση το Δίκτυο στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προσφέρει επίσης γνώση για το σύνολο των δικαιωμάτων, αλλά και των υποχρεώσεων που έχει ο πολίτης και τον ρόλο που μπορεί να παίζει, σε απλοποιημένη μορφή και σε γλώσσα κατανοητή, έτσι ώστε να γίνει εύκολα αντιληπτός. Τέλος, ορίζει την έννοια της περιβαλλοντικής παράβασης, ενημερώνει για τους αρμόδιους φορείς, καθώς και για τις δυνατότητες προσφυγής στη δικαιοσύνη, από τη στιγμή που θα διαπιστώσει κανείς μία περιβαλλοντική υποβάθμιση, και αναλύει τα εργαλεία που έχει ο πολίτης στη διάθεσή του. Αποτελεί, συνολικά, ένα εγχειρίδιο γνώσης και δράσης που στοχεύει στην κατανόηση εκ μέρους των πολιτών πως έχουν ατομική ευθύνη για την πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας και ευελπιστούμε ότι θα αποδειχθεί χρήσιμο εργαλείο στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού εγκλήματος.

«LIFE NATURA Themis» – LIFE14 GIE/GR/000026

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

**Προστασία
της Φύσης**
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ISBN 978-960-7197-28-3